ВІДКРИТИЙ МІЖНАРОДНИЙ УНІВЕРСИТЕТ РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ «УКРАЇНА»

ВІННИЦЬКИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ

НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО СТУДЕНТІВ, АСПІРАНТІВ, ДОКТОРАНТІВ І МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ВІННИЦЬКОГО ІНСТИТУТУ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»

«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ»

МАТЕРІАЛИ IV МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

23 листопада 2017 року, м. Вінниця

Вінниця – 2018

УДК 001.371.2(08)
ББК 72Я431
П-34

Відповідальний за випуск: О.В. Омельченко.
Редакційна група Вінницького інституту Університету «Україна»: Г.В. Давиденко (головний редактор), С.Ю. Ілініч (заступник головного редактора), О.В. Омельченко (укладач, відповідальний за випуск), В.В. Швед, Н.І. Костенко, С.М. Ваколюк, І.О. Котик.

Рекомендовано до друку вченою радою Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна» (протокол №3 від 16.11.2017 р.).
Дизайн та верстка: О.А. Закладній.

Інклюзивна освіта: досвід і перспективи. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Вінниця, 23 листопада 2017 р. / За заг. ред. Г.В. Давиденко. – Вінниця : ТОВ «Ніланд-ЛТД», 2018. – 197 с.

У збірнику вміщено матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Інклюзивна освіта: досвід і перспективи», 23 листопада 2017 р., а також наукові публікації членів наукового товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених Вінницького інституту Університету «Україна».

Розглянуто світовий досвід упровадження інклюзивного навчання: здобутки та основні проблеми; проаналізовано концепцію безперервної освіти та соціалізацію осіб з інвалідністю в умовах інклюзії; досліджено педагогічні технології інклюзивного навчання: традиції та новаторство; висвітлено процес соціальної та психологічної адаптації осіб з інвалідністю до навчання в умовах інклюзії; охарактеризовано інформаційні технології формування доступності в інклюзивному освітньому просторі; приділено увагу правовим та економічним аспектам формування системи інклюзивної освіти в Україні.

© Вінницький інститут
Університету «Україна», 2018

ВСТУПНЕ СЛОВО

Інклюзія у вищій школі реалізується як наслідок послідовного втілення принципів інклюзивного навчання осіб з інвалідністю від дитячого садка до позашкільної освіти, а також ефективного включення осіб з інвалідністю в усі сфери життєдіяльності суспільства. Однак в Україні на сьогодні маємо ситуацію, коли соціальна інклюзія та інклюзивне навчання тільки починають впроваджуватися, а тому не працюють у тій мірі, у якій це потрібно.

Попри поширення інклюзивної освіти у більшості країн Північної Америки та Європи, досвід інших країн у впровадженні принципів доступного навчання може бути тільки частково використано, адже ситуація, що склалася сьогодні в Україні, потребує власної системи оцінки, а також підходів до розв'язання основних проблем та попередження можливих викликів.

Інклюзивне навчання осіб з інвалідністю у вищому навчальному закладі на сьогодні не регламентовано нормативно, а тому залишається на рівні інноватики та індивідуальної практики конкретного вищого навчального закладу. Найбільшу цінність за таких обставин становить досвід практичного втілення інклюзивного навчання у системі вищої освіти. В Україні єдиним ВНЗ, що втілює на практиці принципи інклюзивного навчання у системі вищої освіти є Університет «Україна», що ось уже майже 20 років надає доступну вищу освіту особам з інвалідністю, а тому має власні теоретичні та практичні напрацювання.

IV Міжнародна науково-практична конференція «Інклюзивна освіта: досвід та перспективи», що проходила у Вінницькому інституті Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» 23 листопада 2017 року, була покликана інтегрувати зусилля науковців, освітян, представників громадських організацій та усіх зацікавлених осіб щодо обговорення та розв'язання кола проблем, які виникають на шляху впровадження та розвитку в Україні інклюзивного освітнього середовища.

Конференція працювала за дев'ятьма тематичними блоками. У рамках конференції працювали практичні майстер-класи для викладачів навчальних закладів Вінницької області. До роботи конференції долучились представники 18 загальноосвітніх шкіл м. Вінниці, 2 загальноосвітніх школи Вінницької області, понад 20 вищих навчальних закладів України та Світу та близько 20 громадських організацій. Викладачі та студенти Вінницького інституту стали учасниками практичних майстер-класів, де змогли покращити свої знання та навички у галузі інклюзивної освіти.

Під час конференції було обговорено питання світового досвіду упровадження інклюзивного навчання, концепції безперервної освіти та соціалізації осіб з інвалідністю в умовах інклюзії. Особливу увагу зосереджено на педагогічних технологіях інклюзивного навчання; висвітлено процес соціальної та психологічної адаптації осіб з інвалідністю до навчання в умовах інклюзії.

Особливої уваги в сучасних умовах потребує спільне обговорення питання інклюзивної освіти з органами влади, органами місцевого самоврядування та громадами. Необхідно комплексно підходити до вирішення цього питання, долучивши до цього процесу всіх небайдужих.

Сподіваємось, що ця конференція посилить інтеграцію науки і практики, забезпечить взаємне збагачення досвіду концептуальними підходами щодо формування готовності педагогічних працівників до роботи зі студентами з інвалідністю, а високий фаховий і представницький рівень учасників зібрання та сформовані рекомендації сприятимуть підвищенню результативності впровадження інклюзивної освіти у закладах освіти Вінниччини.

Директор Вінницького інституту
Університету «Україна»
Ганна Давиденко

ЛЕБІДЬ М., *соціальний педагог,*
Шепетівська спеціалізована
школа-інтернат І-ІІІ ступенів
з поглибленим вивченням
окремих предметів та курсів
Хмельницької області

Я «моє» завжди відкрите,
Але голочками вкрите.
Щоб нарівно говорити,
Щоб дитину зрозуміти,
Щоб підтримать, не зламати,
Щоб усмішку дарувати.
Внутрішні мої питання
Обривають поривання!?
Подив, страх, бажання втечі,
– Я, здоровий! – б'є у плечі.
Крок один, а потім другий –
Я вже свій, зника напруга.
Я «моє» лише зі мною,
Я готовий буть з тобою.
В мене досвід, поривання,
Кожний день іде змагання
Не з тобою, а у русі:
Поряд, впевнено – МИ ДРУЗІ.
Ти, як я! Слід зрозуміти –
Навчимося спільно жити!

РОЗДІЛ 1. СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ: ЗДОБУТКИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

МИРОНОВА С.П., *доктор педагогічних наук, професор, завідувач, професор кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка*

ВИКОРИСТАННЯ ДОСВІДУ СПЕЦІАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ЯК ШЛЯХ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Аналіз закордонної теорії та практики спеціальної освіти свідчить про те, що кожна країна має свій своєрідний досвід. Дослідниками вітчизняної історії становлення системи спеціальної освіти (В. Бондар, В. Засенко, В. Золотоверх, Л. Одинченко, В. Синьов, М. Супрун, О. Таранченко, С. Федоренко та ін.) виявлено, що тенденції інтеграції та інклюзії в Україні є історично обумовленими, адже ще за часів Київської Русі особи з інвалідністю були під захистом держави і церкви.

Допомога особам з психофізичними порушеннями та їхня освіта в різні історичні періоди організовувалась неоднаково; активне запровадження інтегрованої та інклюзивної освіти розпочалось в Україні пізніше, ніж у Європі, зокрема, після здобуття незалежності й ратифікації низки міжнародних документів, що визначають захист прав людини загалом та її право на освіту. Вагомого значення для України, як і для інших держав, набула Саламанкська декларація та Рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами (далі – Рамки дій), у яких підкреслюється, що інклюзивна освіта має стати частиною педагогічної стратегії та нової соціальної й економічної політики.

У 9-му пункті Рамок дій наголошується, що кожна країна має свій досвід надання допомоги дітям з психофізичними

порушеннями, з огляду на який і повинна вирішувати питання організації спеціальної та інклюзивної освіти. В країнах, де спеціальна освіта є добре розвинутою, саме спеціальні заклади мають стати основою для розвитку інклюзивних, оскільки персонал таких установ має вагомий педагогічний досвід. Рамки дій називають це ключовим аспектом організації інклюзивної освіти для кожної країни.

Висловимо свої міркування щодо взаємодії спеціальної та інклюзивної освіти. У тих же рамках зазначається, що допомогу інклюзивним можуть надавати спеціальні заклади в якості навчально-методичних центрів. Це надзвичайно актуально саме зараз, коли відбувається створення інклюзивно-ресурсних центрів. Вивчення практики свідчить, що у багатьох інклюзивних школах не вистачає фахівців спеціальної освіти, вчителі є методично необізнаними у питаннях навчання дітей з особливими освітніми потребами. Тому вкрай важливою є взаємодія і співпраця інклюзивних закладів із спеціальними школами, навчально-реабілітаційними центрами.

Позитивний досвід, накопичений у процесі спеціального навчання, може успішно впроваджуватись у практику інклюзивної освіти. Вважаємо, що перенесенню підлягають, зокрема, такі аспекти досвіду:

- реалізація корекційно спрямованої методики навчання дітей з різними освітніми потребами;
- індивідуальний підхід до учнів з особливими освітніми потребами у процесі навчання;
- використання різних засобів корекції у процесі інклюзивного навчання;
- міжпредметна взаємодія фахівців у супроводі дитини.

Зауважимо, що інклюзивна й спеціальна освіта не мають конкурувати, а навпаки – співпрацювати, взаємозбагачуватись. Використання досвіду спеціального навчання є реальним шляхом ефективної інклюзивної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / С.П. Миронова. – Кам’янець-Подільський : Кам’янець-Подільський національний університет

імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.

2. Саламанкская декларация и рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/pdf/salamanka.pdf

ВАКОЛЮК Л.М., *асистент кафедри правознавства,*
Вінницький інститут Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Громадяни з інвалідністю є серед усіх верств населеннябудь-якого суспільства. Це люди з такими вадами здоров'я, як ураження опорно-рухового апарату та центральної і периферичної нервової системи; психічними захворюваннями та розумовою відсталістю; ураженнями органів слуху та зору; ураженнями внутрішніх органів; онкологічними захворюваннями.

Кількість осіб з особливими потребами постійно зростає, хоча причини інаслідки інвалідності можуть бути різними: зумовленими як неоднаковими соціально-економічними обставинами, так і різним ступенем забезпечення державами добробутусвоїх громадян. Нині можна говорити про глобальний характер проблеми інвалідності – в усьому світі ті чи інші можливості обмежено приблизно в кожної десятої людини (650 млн. людей), з них майже 470 млн. осіб працездатного віку.

Для України проблема соціального захисту людей з інвалідністю є особливо значущою у зв'язку зі стійкою тенденцією до зростання частки людей з інвалідністю у загальній структурі населення. Якщо на початку 90-х рр. минулого століття загальна чисельність людей з інвалідністю в Україні становила близько 3% усього населення, або 1,5 млн. осіб, то в 2015 р. їх чисельність дорівнювала 2,614 млн. осіб, у тому числі 153,5 тис. дітей-людей з інвалідністю, чисельність осіб з інвалідністю з розрахунку на 1000 населення в Україні – складає 61 особа [7].

Слід зазначити, що від радянських часів в українському суспільстві лишився поганий спадок: громадськість вважала, що про людей з інвалідністю турбується держава, але держава була не в змозі забезпечити належний рівень соціального захисту. Політика щодо людей з інвалідністю була переважно пасивною – матеріальна підтримка, державні пенсії, можливість працювати на спеціалізованих підприємствах, організацій людей з інвалідністю. Особи з обмеженими можливостями були позбавлені доступу до багатьох соціальних благ нарівні зі здоровими людьми. Інваліди й досі стикаються зі зневагою, забобонами і страхами, які впродовж історії людства стримували соціальний розвиток цієї категорії членів суспільства та ізолювали їх від нього [1].

В Україні 61 особа на 1000 населення – з інвалідністю, тобто людина, яка потребує допомоги та підтримки від держави не лише в грошовому еквіваленті, а й особливого планування житла, облаштування під'їздів, громадського транспорту, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, сприяння у здобутті освіти, професійних знань, працевлаштування, медичних і культурних послуг. Широкий спектр проблем людей з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги з боку держави й суспільства. Сучасне життя формує відповідні вимоги до соціального захисту цієї категорії населення. Практика показує, що значна частина положень соціально-економічної політики щодо людей з інвалідністю застаріла і не відповідає потребам сьогодення, а також не узгоджується із загальновизнаними високогуманними міжнародними нормами і стандартами [2]. Правове поле хоча й містить багато позитивних кроків на шляху вирішення численних проблем людей з інвалідністю, але є переважно декларативним, не забезпеченим матеріальними ресурсами та механізмами управлінського впровадження. Отже, існуюча система соціального захисту людей з інвалідністю потребує суттєвих змін і доповнень, модернізації.

Досвід високорозвинутих країн засвідчив про неефективність пасивної державної політики у сфері соціального захисту громадян з особливими потребами, яка

формується на основі компенсаційних витрат – пенсій, грошової допомоги, пільг, компенсацій тощо. Соціальна підтримка людей з інвалідністю у провідних країнах Європи за останні 30 років характеризується виділенням значних ресурсів на створення доступного для осіб з обмеженими можливостями середовища для існування, навчання, створення спеціальних і облаштування наявних робочих місць. На наш погляд, сучасна система соціального захисту людей з інвалідністю охоплює не лише державну соціальну допомогу та пенсійне забезпечення, систему пільг і компенсацій та соціально-побутове обслуговування, але й включає охорону здоров'я, освіту та зайнятість осіб з інвалідністю, а також соціальну і професійну реабілітацію та соціальну інтеграцію в суспільство. Тобто соціальний захист осіб з інвалідністю включає не лише матеріальні питання, а й весь спектр проблем і потреб людського життя. Ця теза зумовлена тим, що в сучасному суспільстві будь-яка людина потребує розширеного соціального захисту, який полягає не тільки в фінансово-матеріальній підтримці, а й у створенні різнобічних умов для повноцінного функціонування і розвитку особи, максимальної реалізації її потреб та інтересів [3]. Таким чином, політика соціального захисту людей з інвалідністю має включати нові концептуальні підходи, що охоплюють соціально-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, науково-методологічні, морально-етичні та інформаційні аспекти.

Сучасна державна політика соціального захисту людей з інвалідністю включає в себе низку заходів, зокрема створення умов для інтеграції людей з інвалідністю до активного суспільного життя; підвищення державних гарантій у досягненні вищих соціальних стандартів у матеріальному забезпеченні людей з інвалідністю; створення безперешкодного середовища для людей з інвалідністю; забезпечення активної взаємодії державних органів та громадських організацій людей з інвалідністю у розв'язанні проблем людей з інвалідністю тощо [4].

В Україні, як і в більшості європейських країн, діє концепція квотування державою певного відсотка робочих місць на підприємствах. Відповідно до ст. 19 Закону України «Про

основи соціальної захищеності людей з інвалідністю в Україні», всім підприємствам, установам та організаціям з кількістю працюючих від 8 і більше осіб встановлено норматив зі створення 4% робочих місць для працевлаштування людей з інвалідністю. Для порівняння: в Італії та Іспанії – 2%, у Німеччині – 5%, у Франції – 6%. Таку квоту в Україні зобов'язані виконувати всі суб'єкти господарювання незалежно від форми власності, проте лише 55% підприємств дотримуються встановленого показника, їм вигідніше сплатити штраф, ніж забезпечити роботою інваліда [5]. При цьому лише незначна частина коштів від штрафних санкцій спрямовується на створення робочих місць для людей з інвалідністю. Отже, існує нагальна потреба в забезпеченні державного нагляду за дотриманням роботодавцями цієї квоти. На наш погляд, для розширення можливостей надання гарантій працевлаштування для цієї категорії працівників варто запозичити закордонний досвід щодо виконання роботи в дистанційному режимі, що значно допоможе регулювати зайнятість такої «проблемної» категорії робочої сили, як інваліди. Про ефективність і вигідність зазначеної форми зайнятості свідчить той факт, що в Європі нараховується близько 20 млн. осіб, які працюють дистанційно [6].

Аналіз актуальних проблем соціального захисту людей з інвалідністю в Україні засвідчує, що на нинішньому етапі недостатньо здійснено заходів щодо забезпечення повноцінного життя людей з обмеженими можливостями та фізичними вадами, не проведена модернізація існуючої системи соціального захисту людей з інвалідністю. Великого значення в цій ситуації набуває підготовка відповідних кадрів. Потрібно визначити номенклатурний перелік спеціалістів у сфері соціальної допомоги інвалідам відповідно до міжнародних стандартів, виявити потребу в них, забезпечити організаційно-методичну базу для їх навчання та наступного працевлаштування. Необхідно створити умови для зміни негативних стереотипів і ставлення до неповносправних людей в українському суспільстві на основі досягнення соціальної солідарності і соціальної справедливості та сприяти утвердженню загального принципу: «Дивись на мене як на

рівного».

Список використаних джерел

1. Богданов С. Соціальний захист людей з інвалідністю. Український та польський досвід / С. Богданов, наук. ред. О.М. Палій. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2002. – 93 с.

2. Врегулювання проблемних питань працевлаштування та захисту прав людей з інвалідністю у сфері праці : практ. посібник / уклад. О.В. Бабак, І.В. Гладка, Н.М. Малиновська, В.Й. Скаковська; за заг. ред.В.М. Дьяченка, М.Л. Авраменка. – К. : Ун-т «Україна», Всеукр. центр професійної реабілітації людей з інвалідністю, 2007. – 156 с.

3. Соціальний захист населення України : навч. посібник / авт. кол. : І.Ф. Гнибіденко, М.В. Кравченко, О.М. Коваль, О.Ф. Новікова та ін.; за заг. ред. В.М. Вакуленка, М.К. Орлатого. – К. : Вид-во НАДУ; Вид-во «Фенікс», 2010. – 212 с.

4. Про становище людей з інвалідністю в Україні. Національна доповідь / Мінпраці України, Держ. установа «Наук.-дослід. ін-т соц.-труд. відносин». – К., 2008. – 200 с.

5. Захист прав людей з інвалідністю є одним з пріоритетних напрямів у діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/5517-ma-zaxist-prav-lyudej-z-invalidnistyu-ye-odnim-z-prioritetnix-napryamiv-u/

6. Кравченко М.В. Дистанційна освіта як прогресивна форма навчання / М.В. Кравченко // Теорія і практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХаРІДУ «Магістр», 2006. – С. 305-311.

7. Соціальний захист населення. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : https://dostup.pravda.com.ua/request/22356/response/41390/attach/2/660%200%20132%2017%20id1112316.pdf

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

ДАВИДЕНКО Г.В., *директор*
Вінницького інституту Університету «Україна»,
доктор педагогічних наук, доцент;
ІЛІНІЧ С.Ю., *заступник директора*
з науково-педагогічної роботи
Вінницького інституту Університету «Україна»,
кандидат філологічних наук

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ДОРОСЛИХ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ НЕСФОРМОВАНОГО ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА

Основна мета: визначити основні виклики та проблеми, що виникають у системі вищої освіти на перших етапах упровадження інклюзивного навчання; виробити дієві механізми подолання описаних труднощів та запобігання їхньому виникненню; виробити інструментарій ефективного навчання осіб з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу.

Ми проаналізували перші результати впровадження інклюзивної освіти у вищій школі України упродовж останніх 5 років і виділили такі основні виклики та проблеми:

1. Загалом нижчий рівень навчальних досягнень вступників з інвалідністю порівняно з нормативними студентами.

Причини: особливості законодавства; відмінності навчальних програм та вимог до знань, умінь і навичок; недосконала система оцінювання; функціонування шкіл-інтернатів та спеціалізованих шкіл, які надають освіту неналежного рівня; занижена самооцінка та проблеми у мотиваційній сфері у осіб з інвалідністю; некомпетентність,

необ'єктивність та упередженість педагогічних працівників системи загальної середньої освіти.

Можливе розв'язання:

Короткотермінові заходи: організація курсів довузівської підготовки з додатковими можливостями для осіб з інвалідністю; постійний соціально-психологічний та педагогічний супровід такого абітурієнта на перших етапах його навчання; проведення навчальних семінарів та методичних тренінгів для працівників системи загальноосвітньої підготовки та іншого персоналу.

Довготермінові заходи: реформування системи загальної та спеціальної середньої освіти; удосконалення механізмів проведення ЗНО з урахуванням індивідуальних особливостей кожного; усунення прогалин в освітньому законодавстві; упровадження принципів доступності та універсального дизайну.

2. Неготовність матеріально-технічної та навчально-методичної бази закладів освіти до навчання студента з інвалідністю.

Причини: консервативність системи освіти, неготовність до змін; недостатнє фінансування галузі; невміння персоналу працювати з новітніми технологіями; низька комтепентність та поінформованість викладачів щодо можливої участі у міжнародних проектах, залучення грантових інвестицій; ігнорування вимог доступності та універсального дизайну та ін.

Можливе розв'язання:

Короткотермінові заходи: проведення навчальних семінарів та методичних тренінгів для працівників системи вищої освіти та адміністрації закладів освіти з питань доступності та архітектурного дизайну; навчання НПП методиці створення наочних посібників та курсів лекцій для з осіб з різними нозологіями.

Довготермінові заходи: зміна чинного законодавства; робота з суспільними очікуваннями та стереотипами; пошук джерел додаткового фінансування переоблаштування внутрішнього архітектурного та навчально-інформаційного середовища закладу.

3. Психологічна й методична неготовність сучасного НПП до роботи зі студентом з вираженими формами інвалідності.

Причини: для психологічних бар'єрів: низький рівень толерантності, неготовність працювати зі студентом як із клієнтом, низька культура спілкування зі студентами з інвалідністю; для методичних бар'єрів: відсутність знань про особливості навчання студентів різних нозологічних груп, невміння будувати навчальне заняття інклюзивного типу, низька мотивованість працівників до зміни технологічного інструментарію, застосування інноваційних методик та прийомів.

Можливе розв'язання:

Короткотермінові заходи: неефективні.

Довготермінові заходи: зміна ставлення науково-педагогічних працівників до осіб з інвалідністю через систему тренінгів; обмін досвідом, обов'язкове включення у програму стажування досвіду прогресивних навчальних закладів щодо роботи зі студентами з різними формами інвалідності; активне формування успішної соціальної інклюзії; пристосування освітніх цілей загалом, конкретних технологій, методик, форм роботи до потреб осіб з інвалідністю.

МИРЯН А.М., *заслужений працівник культури України, доцент кафедри здоров'я та соціального забезпечення, Миколаївський інститут Університету «Україна»*

КОМПЛЕКСНИЙ СУПРОВІД ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ (на прикладі Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ Університету «Україна»)

У сучасній українській системі в результаті світових процесів глобалізації, демократизації і гуманізації під впливом європейського освітнього простору відбувається модернізація спеціальної освіти з особливими освітніми потребами та інвалідністю у напрямі формування інклюзивної моделі освіти,

яка вважається основною інновацією кінця XX століття – початку XXI століття.

Базуючись на національній ідеї українського державотворення, вона спрямована на утвердження національних інтересів, здійснюватися впродовж життя, відповідати потребам особистості та суспільства. Основними в ній є положення про необхідність забезпечення рівного доступу до якісної освіти та інтегрування у загальноосвітній простір осіб з особливими освітніми потребами та інвалідністю.

В Україні інклюзивна освіта перебуває на етапі свого становлення. Інклюзивне навчання є основною і найбільш ефективною формою здобуття якісної освіти людьми з особливими потребами. Але ця форма навчання обмежується переважним охопленням дітей з порушеннями психофізичного розвитку молодшого шкільного віку при існуючій нагальній потребі його широкого впровадження у ВНЗ.

У вітчизняній і зарубіжній науковій літературі практично відсутні матеріали стосовно практики впровадження інклюзивного навчання у ВНЗ. Недостатньо виявлено також публікацій відносно досвіду створення і організації діяльності учасників інклюзивного освітнього простору: ЗОШ-ВНЗ.

До останнього часу не вирішене питання практичної реалізації інклюзивного навчання студентів з особливими потребами, не розроблені форми і методи взаємодії колективів різнорівневих інтегрованих закладів освіти, що стримує доступ до здобуття вищої освіти і унеможливлює наступність, послідовність і безперервність навчально-виховного процесу дітей і молоді з особливими потребами.

Метою статті є обґрунтування необхідності розповсюдження інклюзивної освіти у вищі навчальні заклади, як преддиспозиції успішної соціалізації студентів з особливими потребами.А також представлення впровадження комплексного підходу до студентів з особливими потребами в навчанні в умовах інклюзії (на прикладі студентів Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ Університету «Україна»).

Проблема інклюзивної освіти є предметом вивчення багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців, з поміж яких

провідними для нашого дослідження є роботи: М. Айшервуд, М. Андреєвої, Г. Банч, Є. Базики, О. Безпалько, Ю. Богінської, В. Варави, Д. Голдберг, Р. Даніелс, О. Дівакової-Фаворської, Т. Єжової, Т. Ілляшенко, А. Колупаєвої, Н. Кравця, О. Расказової, Н. Софій та ін.

Колупаєва А.А., автор першого в Україні дослідження з інклюзивної освіти, у своїй монографії «Інклюзивна освіта: реалії та перспективи» [3, с. 124], аналізуючи науково-педагогічні джерела, міжнародні нормативно-правові документи та власні наукові дослідження подає наступні понятійно-термінологічні визначення:

- інклюзія розглядається як об'єднана освітня система із наданням належної освіти всім учням; як повне залучення дітей з різними здібностями в усі аспекти шкільної освіти, які є доступними для інших дітей;
- інклюзивна освіта є освітньою системою, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місце проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами і умовах загальноосвітнього закладу [3].

Колупаєва А.А. пропонує дотримуватися наступного визначення інклюзивного навчання, яке передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психічного розвитку. Освітнє середовище це система впливів і умов формування особистості: сукупність можливостей для її розвитку, що містяться в просторово-предметному середовищі. Середовище яке спроможне дати кожній дитині можливість навчитися, розвиватися, соціалізуватися й самореалізуватись [3].

Доктор філософії у галузі психології, викладач Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини Базика Є.Л. розглядає зміст основних складових інклюзії ВНЗ, а саме: універсальний дизайн, інклюзивна компетентність викладачів та студентів, та доводить у своєї роботі, що інклюзія у ВНЗ є обов'язковою передумовою успішної соціалізації студентів з особливими потребами [1].

Отже, аналіз наукових джерел з проблеми становлення і

розвитку спільного навчання здорових дітей та дітей з особливими освітніми потребами дав можливість визначити концептуальні засади інклюзивного навчання і показати, що на сучасному етапі процес здобуття освіти дітьми з особливостями психофізичного розвитку має чітко виражені тенденції, спрямовані на інтегрування таких дітей у масові навчальні заклади.

В Україні відзначається неухильне зростання загального числа інвалідів, частка яких в структурі населення збільшилась за останні 15 років вдвічі (до 2,6 млн. осіб, в тому числі 168 тисяч дітей). Викликає занепокоєння, що на 450 тис. вагітностей народжується 150 тис. дітей з вродженими порушеннями [2].

На сучасному етапі констатується зростання кількості людей з особливими потребами в тому числі молоді, потребуючої здобуття якісної вищої освіти. Це вимагає від вищого навчального закладу (ВНЗ) зосередження зусиль на створення відповідних умов доступу і супроводу навчання студентів з особливими потребами.

Чільне місце серед філій Університету «Україна» посідає Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини ВНЗ «Університет «Україна», який опираючись на многолітній досвід реабілітаційного супроводу навчання студентів з особливими потребами і створену відповідну матеріальну базу супроводжує інклюзивне навчання, завданням якого є організація предметного середовища, що відповідає функціональним можливостям студентів, сприяє їх включенню в суспільні процеси та групові відносини, розширенню сфери комунікації та спілкування, доступність інформації, самореалізації та творчій діяльності.

На базі міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ «Університет «Україна» застосовується комплексний підхід до навчання студентів з особливими потребами, який складається з педагогічного, соціального, психологічного, медико-реабілітаційного, профорієнтаційного та матеріально-технічного супроводу студента на кожної ланки навчання у ВНЗ.

Розглянемо усі види супроводу студента з особливими потребами, які передбачає ВНЗ розвитку людини «Україна».

У розбудові інклюзивного освітнього простору бере участь весь колектив закладу, включаючи науково-педагогічний склад, адміністративний і допоміжний персонал та студентів. Проведення заходів з формування та підвищення інклюзивної компетентності членів колективу, надання послуг студентам з особливими потребами та організацію взаємодії закладів освіти та організацію взаємодії закладів освіти із соціальною інфраструктурою м. Миколаєва.

Колектив інституту проводить системну, послідовну цілеспрямовану роботу з формування технології інклюзивної освіти студентів з особливими потребами. Пріоритетними напрямами діяльності інституту визначено: формування інклюзивної компетентності членів колективу, зосередження зусиль на активізацію волонтерського руху в наданні соціальних послуг учням і студентам з особливими потребами, вдосконалення роботи з абітурієнтами з особливими потребами в питаннях професійної орієнтації і підготовки до вступу у ВНЗ, налагодження предметних і змістовних контактів педагогічних колективів різнорівневих закладів освіти (ЗОШ-ВНЗ) для забезпечення наступності і безперервності навчально-виховного і реабілітаційного процесу та встановлення партнерської взаємодії з батьками, місцевою соціальною інфраструктурою, молодіжними громадськими організаціями в досягненні оптимального рівня соціалізованості учнів і студентів з особливими потребами.

Супровід навчання студентів із інвалідністю – це система заходів, що мають забезпечити рівний доступ до навчання, тобто ліквідувати або принаймні мінімізувати проблеми студентів із інвалідністю у навчанні. Таким студентам пропонується низка послуг, якими вони можуть скористатися самостійно або з чиєюсь допомогою, щоб бути успішними в навчанні.

Навчання студентів з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі здійснюється за такими формами:

- навчання студентів з особливими потребами спільно зі студентами з типовим розвитком у, так званих, інклюзивних групах без спеціальної підтримки;

• навчання студентів з особливими потребами в єдиному потоці студентів із спеціальним супроводом (студенти отримують допомогу з боку спеціаліста-сурдоперекладача);

• навчання студентів з елементами дистанційного навчання.

В інституті створені та постійно удосконалюються умови, адаптовані до потреб студентів із інвалідністю а саме:

• забезпечена відсутність бар'єрів архітектурного середовища;

• продовжується створення спеціалізованої матеріально-технічної бази;

• розробляється спеціалізоване навчально-методичне забезпечення;

• впроваджуються спеціальні інформаційні і навчальні технології;

• проводиться підготовка викладачів для роботи та студентів до навчання в інтегрованих групах;

• у навчальному процесі враховується індивідуальні потреби студентів із інвалідністю;

• організована психологічна підтримка;

• у колективі сформоване толерантне ставлення до людей із інвалідністю, розуміння їхніх проблем;

• організована соціальна та медико-реабілітаційна допомога.

Запорукою успішного навчання студентів із інвалідністю в інституті є організація спеціалізованого технічного супроводу навчання, метою якого є:

• впровадження спеціальних технологій навчання;

• забезпечення студентів із особливими потребами адаптивними технічними засобами навчання;

• індивідуальне навчання студентів роботі з комп'ютерною, офісною технікою і програмним забезпеченням.

Спеціалізоване технічне забезпечення:

• програми озвучування та збільшення текстів різних електронних форматів для студентів із вадами зору;

• вільний доступ до мережі Інтернет із будь-якого комп'ютера інституту;

• електронна бібліотека;

• електронний учбовий портал на базі LMS Moodle, який дозволяє без додаткового програмного забезпечення через мережу Інтернет отримати консультацію у викладача, пройти тестування, здати контрольну роботу, скласти залік, іспит;

• комп'ютерні класи і аудиторії, обладнані проекційними засобами для відображення електронних документів на екрані;

• автоматизовані робочі місця для студентів-інвалідів у комп'ютерних класах і бібліотеці, обладнані ПК, телефонною гарнітурою, сканером, принтером.

Технічний супровід дає можливість компенсувати функціональні обмеження студентів і забезпечити принцип доступності до якісної освіти всім студентам, незалежно від виду нозології та ступеня важливості захворювання. Технічний супровід передбачає, в першу чергу, індивідуальний (тьюторський) супровід студентів з особливими потребами з метою допомоги студенту у розв'язання індивідуальних проблем опанування навчальними дисциплінами.

З метою закріплюємо за студентами з особливими потребами волонтерів з числа успішних студентів, більша частина з них студенти одногрупники, і тьюторів з числа викладачів для здійснення допомоги у навчанні, самостійній роботі, у вирішенні соціальних потреб і затверджуємо їх на початку року на засіданнях кафедр.

Тьютор-консультант з навчальних дисциплін як правило повинен мати хороші знання і вміти пояснити навчальний матеріал відповідно до індивідуальних особливостей студента з функціональними обмеженнями.

Тьютор-консультант з користування технічними засобами допомагає студентам з інвалідністю навчатися працювати з комп'ютерною та офісною технікою, іншими обладнаннями. Послугами тьюторів-записувачів можуть користуватися студенти з вадами зору, слуху та ДЦП, яким з певних причин важко самостійно конспектувати лекційний матеріал.

Педагогічний супровід передбачає застосування індивідуального підходу, який складається з:

• викладання навчального матеріалу в найбільш

прийнятній для студентів з інвалідністю формі;

- забезпечення спеціальними навчально-методичними матеріалами в адаптованому до потреб студентів вигляді: вербальному, візуальному, електронному;
- розробку індивідуальних програм і графіків навчання;
- технічне і методичне забезпечення самостійної роботи студентів;
- консультаційна допомога задля компенсації «прогалин у знаннях»;
- забезпечення наскрізної навчально-наукової роботи студентів: від рефератів, курсових робіт до дипломної роботи;
- студентам денної форми навчання, які через окремі вади здоров'я не можуть постійно відвідувати навчальні заняття, надається можливість навчатись за індивідуальним планом;
- дається додатковий час для виконання завдань, складання заліків та іспитів (не більше ніж у 2 рази).

Психологічний супровід студентів розпочинається на етапі вступу до інституту і здійснюється упродовж усього терміну навчання. Він тісно пов'язаний із педагогічним та соціальним супроводом і спрямований на підвищення ефективності навчання за рахунок вирішення психологічних проблем студентів, які заважають пізнавальній діяльності, а також набуття ними навичок, що покращують адаптацію до навчального процесу. Психологічна допомога носить комплексний характер і охоплює всі сфери їх життєдіяльності:

- психологічну діагностику студентів із особливими потребами з метою виявлення і вирішення проблем, що виникають у процесі їх інтеграції в освітнє середовище;
- створення на основі отриманих даних індивідуальних карт студентів та розробка психологічної компоненти індивідуальних програм реабілітації;
- надання психологічних консультацій для вирішення виявлених психологічних проблем;
- проведення групової роботи: психотерапевтичних тренінгів, семінарів, котрі сприяли б вирішенню студентами психологічних проблем та набуттю необхідних навичок для ефективної адаптації до умов навчання;

• виявлення труднощів взаємодії студентів із викладачами, методистами та іншими працівниками інституту, проведення семінарів і тренінгів, спрямованих на покращення взаєморозуміння та налагодження співпраці;

• виявлення конфліктних ситуацій, що виникають у студентських групах, та сприяння їх вирішенню;

• сприяння у подоланні студентами з функціональними обмеженнями негативного впливу хвороби на процес навчання та соціалізації.

Психологічний супровід студентів із інвалідністю починається з роботи з абітурієнтами.

Соціальний супровід студентів з особливими потребами спрямований на допомогу у виконанні ними основних соціальних функцій: навчання, працевлаштування, комунікація з людьми.

Соціальний супровід навчання включає заходи, спрямовані на забезпечення соціалізації студентів з особливими потребами, зокрема їх соціально-побутова, соціально-культурна та соціально-трудова адаптація.

Основною метою соціального супроводує забезпечення інтеграції студентів в інститутське середовище, а відтак – і в суспільство.

Супровід здійснюється через:

• надання допомоги у виконанні студентами з інвалідністю основних соціальних функцій: навчання, працевлаштування, комунікації з людьми;

• індивідуальні програми соціального патронату, які здійснюються за допомогою тьюторів-консультантів, супроводжувачів, координаторів;

• обрання студентів із інвалідністю до органів студентського самоврядування, профспілкового комітету, залучення старшокурсників до тьюторської діяльності;

• залучення до активної участі у суспільному житті, культурно-масових заходах;

• залучення до участі у роботі обласного осередку Всеукраїнської молодіжної громадської організації студентів-інвалідів «Гаудеамус».

Соціальний супровід навчання включає заходи, спрямовані на забезпечення соціалізації студентів з особливими потребами, зокрема їх соціально-побутової, соціально-культурної та соціально-трудової адаптації. Основною функцією цього блоку є подолання соціальної ізоляції інвалідів, сприяння збереженню і підвищенню їх соціального статусу.

Медико-реабілітаційний супровід – це комплекс заходів, спрямованих на підтримку, збереження та відновлення фізичного здоров'я студентів із інвалідністю. Його складовими є невідкладна медична допомога, консультативно-профілактична та реабілітаційно-відновлювальна підтримка.

Процедури добираються згідно основного захворювання студента, а також ті, що мають загальнозміцнюючий та імуномодулюючий вплив: масаж, ЛФК, апаратні методи фізіотерапії.

Спеціалісти проводять: аналіз медичних довідок та визначення стану здоров'я абітурієнта на етапі їх комплексної діагностики; постійний контроль стану здоров'я студентів, пропусків ними занять через хворобу, ведення медичних карт студентів з особливими потребами; розробку і впровадження індивідуальних програм для них; контроль за проходженням студентами флюорографічного обстеження та здійснення профілактичних щеплень; участь у формуванні груп з фізичного виховання; медичне супроводження спортивних заходів та змагань, екскурсій, походів.

Для надання невідкладної допомоги студентам з особливими потребами щорічно закуповуються медикаменти. Є повна картотека студентів з особливими потребами за останні 3 роки з даними про захворювання, стан здоров'я тощо. На основі обстежень стану здоров'я студентів формуються спеціальні групи для занять ЛФК. Медичний пункт обладнаний згідно санітарно-гігієнічних вимог до подібних установ ВНЗ.

Основними передумовами успішності людини з інвалідністю на ринку праці є вища освіта та соціальна реабілітованість. Якість освіти визначається не тільки сумою знань, оцінених високими балами, але й умінням використовувати ці знання, практичними навичками, набутими під час практики, стажування чи науково-дослідної роботи

студента. Крім цього, дуже важливим для студентів є розуміння ринкових відносин, економічні знання та підприємницькі навички. Тому однією з найважливіших складових системи супроводу студентів із інвалідністю є професійна реабілітація.

Професійна адаптація та реабілітація студентів в інституті здійснюється за напрямками:

- набуття робітничої професії за обраною спеціальністю (наприклад, студенти кафедри комп'ютерної інженерії отримують професію оператора комп'ютерного набору, студенти кафедри здоров'я людини та соціального забезпечення – масажиста, студенти кафедри обліку і аудиту – бухгалтера та ін.). Для студентів із інвалідністю це дуже важливо: якщо навчання в інституті видається для них занадто важким, чи якщо з певних причин виникне необхідність взяти академвідпустку, у них уже буде реальна професія, з якою можна виходити на ринок праці;
- залучення студентів до участі у роботі студентських навчально-наукових підрозділів, які створюються на факультетах за напрямками підготовки фахівців. Технологія навчання в СНП органічно поєднує навчальний процес, наукову роботу, виробничу практику, надає можливість студентам закріпити отримані теоретичні знання за обраною спеціальністю, набути практичних навичок своєї майбутньої професії (наприклад, студентська юридична клініка).

Дуже складною проблемою для студентів з інвалідністю є працевлаштування, без якого неможливо вважати завершеним процес їхньої інклюзії в суспільстві. Інститут разом з студентським парламентом працює над створенням Центру розвитку кар'єри та підприємства, який би допомагав студентам написати резюме, провести пошук вакансій на ринку праці, підготуватись до співбесіди з роботодавцем.

Протягом останніх років інститут тісно співпрацює з Обласним Центром зайнятості населення, викладачі приймають активну участь в роз'яснювально-просвітницьких заходах для роботодавців та інвалідів, беруть участь в проведенні Днів соціального партнерства та ярмарках вакансій у роботі круглих столів «Інтеграція молодих інвалідів у суспільство», «Спільні

дії – вагомий результат». Разом зі спеціалістами центру зайнятості викладачі інституту надають інформаційні та консультативні послуги з професійної реабілітації, допомагають здобути освіту певного рівня.

Резюмуючи вищезазначене, ми можемо відмітити, що для забезпечення успішної інклюзії студентів з особливими потребами в освітній простір вищого навчального закладу потрібне створення умов для навчання усіх здатних здобувати вищу освіту, незалежно від їх фізичного стану, що передбачає відповідне матеріально-технічне забезпечення для інклюзії, яке полягає у формуванні універсального дизайну освітнього простору ВНЗ та інклюзивної компетентності викладачів і студентів (досягнутий рівень сформованості соціально-психологічної і спеціальної складових), а також застосуванні *представленого нами комплексного підходу* до навчання студентів з особливими потребами, який складається з педагогічного, соціального, психологічного, медико-реабілітаційного, профорієнтаційного та матеріально-технічного супроводу студента на кожної ланки навчання у ВНЗ.

Інклюзивна освіта в Україні має ще досить не вирішених питань та проблем, а саме:обмежується переважним охопленням дітей з порушеннями психофізичного розвитку молодшого шкільного віку при існуючій нагальній потребі його широкого впровадження у ВНЗ.У науковій літературі практично відсутні матеріали стосовно практики впровадження інклюзивного навчання у ВНЗ. Не вирішене питання практичної реалізації інклюзивного навчання студентів з особливими потребами. Всі ці питання мають перспективи вирішення у подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Базика Є.Л. Інклюзивна освіта вищого навчального закладу як преддиспозиція успішної соціалізації студентів з особливими потребами / Є.Л. Базика // Інноваційна діяльність та дослідно-експериментальна робота в сучасній освіті : збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (від 27 жовтня 2016, Чернівці) / За заг. ред. М.Ф. Бирки, І.Б. Черкез. – Чернівці : ІППОЧО, 2016. – 272 с. – С. 222-229 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу :

http://ippobuk.cv.ua/index.php/2012-12-11-20-55-13

2. Инклюзия глазами специалиста // За достойное образование! Информационно-дискуссионное пространство для всех, кто любит учиться и думать [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу : http://www.spbobrazovanie.ru/glavnye_temy/inkluzivnoe_obrazovanie/spec

3. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади : монографія / А.А. Колупаєва. – К. : Педагогічна думка, 2007. – 455 с.

4. Таланчук П.М. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі : навч. посібник / П.М. Таланчук, К.О. Кольченко, Г.Ф. Нікуліна. – К. : Соцінформ, 2004. – 128 с.

ДОКУЧИНА Т.О., *кандидат педагогічних наук,*
старший викладач кафедри
корекційної педагогіки та інклюзивної освіти,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ ЯК ЗАСОБИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Соціально-економічний розвиток суспільства визначає нові цінності, норми і правила поведінки, які має засвоїти особистість для успішної соціалізації. Процес засвоєння суспільного досвіду та відтворення його у стосунках з членами суспільства є досить складним, особливо для осіб з особливими освітніми потребами, що обумовлено їхніми особливостями.

Аналіз літературних джерел свідчить про визнання в теорії вагомості занять фізичною культурою та спортом для розвитку дітей з особливими освітніми потребами (О. Бондар, І. Випасняк, С. Євсєєв, І. Когут, О. Лисецька, С. Матвєєв, Л. Радченко, М. Салімов та ін.). Проте спеціальних досліджень щодо їх місця в соціалізації цієї категорії дітей у вітчизняній

корекційній педагогіці не здійснювалось. Тому метою нашої статті є визначення ролі фізичної культури і спорту в соціалізації дітей з особливими освітніми потребами (далі – дітей з ООП).

Фізична культура і спорт сприяють підвищенню рівня фізичної підготовленості дітей, відновленню та зміцненню організму, подоланню недоліків фізичного розвитку, покращують діяльність опорно-рухового апарату, серцево-судинної, дихальної систем та ін. Вони позитивно впливають на психічний розвиток дітей, підвищують їхню розумову працездатність, мобілізують волю [3, с. 62-63]. Засоби фізичної культури і спорту активізують діяльність організму, підвищують компенсаторні можливості, позитивно впливають на фізичний та психічний розвиток.

Необхідність активного залучення дітей з ООП до занять спортом та фізичною культурою популяризується та підтримується на державному рівні. Зокрема, у Держаній цільовій соціальній програмі розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року визначається провідна роль фізичної культури і спорту у формуванні здорового способу життя, профілактиці захворювань, створенні умов для всебічного гармонійного розвитку особистості. У програмі представлено завдання і заходи залучення дітей з ООП та дорослих осіб з інвалідністю до фізичної культури і спорту, що в результаті сприятиме соціальній адаптації та реабілітації [4].

Ефективність використання засобів фізичної культури та спорту передбачає урахування особливостей розвитку дітей. Зважаючи на це, доцільно використовувати адаптовані до особливостей розвитку дітей засоби спорту і фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Широкого поширення набуває адаптивна фізична культура, яка є підсистемою фізичної культури, однією з сфер соціальної діяльності, спрямованою на задоволення потреб осіб з порушеннями психофізичного розвитку в руховій активності; відновлення та підтримку здоров’я; розвиток особистості; самореалізацію фізичних та духовних сил з метою поліпшення якості життя, соціалізації та інтеграції в суспільство. С. Євсєєв основною метою адаптивної фізичної культури визначає

розвиток життєвих здатностей дитини, її тілесно-рухових характеристик, духовних сил з метою самореалізації та соціалізації особистості [1, с. 11; 4, с. 37]. Специфіка адаптивної фізичної культури обумовлена наявністю особливостей фізичного та психічного розвитку дітей з ООП.

Розглянемо основні компоненти (види) адаптивної фізичної культури та визначимо їхній вплив на соціалізацію дітей [1; 5]:

Адаптивне фізичне виховання (освіта) – це уроки фізичної культури, корекційно-розвиткові заняття з ритміки, фізкультхвилинки. Їхня мета полягає у формуванні свідомого ставлення до власних сил, позитивної мотивації до фізичної культури, здорового способу життя тощо. Засоби адаптивного фізичного виховання сприяють колективній взаємодії, об'єднують дітей у спільну діяльність.

Адаптивна рухова рекреація реалізується у процесі навчальної (ранкова гімнастика, рухливі ігри), позакласної (рекреативно-оздоровчі заняття, фізкультурні свята, вікторини, конкурси, розваги, змагання, дні здоров'я) та позашкільної діяльності (заняття в оздоровчих таборах, реабілітаційних центрах). Адаптивна рухова рекреація створює можливості розширення емоційних контактів, спілкування, сприяє розвитку особистісних інтересів.

Адаптивна фізична реабілітація – це заняття з лікувальної фізичної культури в навчальних та медичних закладах. Вони сприяють відновленню втрачених функцій, інтеграції до активного життя в суспільстві, формуванню адекватних психічних реакцій на порушення психофізичного розвитку.

На особливу увагу заслуговує адаптивний спорт, який є потужним засобом соціалізації. Заняття спортом передбачають залучення дітей до командної роботи, взаємодії один з одним, сприяють розширенню соціальних контактів. Крім того адаптивний спорт полегшує компенсацію фізичних та психічних порушень, підвищує психоемоційну стійкість та резервні можливості організму.

Адаптивний спорт має два напрямки: рекреаційно-оздоровчий та спорт вищих досягнень. У навчальних закладах пропонується рекреаційно-оздоровчий спорт, шляхом

організації позакласних занять в секціях з різних видів спорту. Обидва напрямки також реалізуються і у позашкільних закладах, діяльність яких координується Українським центром з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт». Одним із основних напрямів роботи центру «Інваспорт» є реабілітація та соціалізація осіб з порушеннями психофізичного розвитку. До складу центру входять регіональні, районні та міські центри; фізкультурно-оздоровчі та спортивні клуби; спеціалізовані дитячо-юнацькі спортивні школи та спеціалізовані дитячо-юнацькі школи паралімпійського та дефлімпійського резерву. Також у структурі центру є відділення з видів спорту для осіб з інвалідністю при дитячо-юнацьких спортивних школах, в яких організовуються спільні заняття фізичною культурою і спортом зі здоровими однолітками [2].

Діяльність центру «Інваспорт» забезпечує можливість залучення дітей з ООП до різних видів спорту, серед яких популярністю користуються легка атлетика, футбол, настільний теніс, волейбол, шахи, плавання. Це сприяє формуванню гармонійної особистості, подоланню комплексу неповноцінності, створює умови для встановлення та розширення соціальних контактів, зокрема, й шляхом взаємодії з дітьми з типовим розвитком.

Отже, фізична культура і спорт набувають вагомого значення у розвитку дітей з особливими освітніми потребами, сприяють подоланню у них психофізичних порушень. Адаптивна фізична культура та спорт відіграють важливу роль у соціалізації дітей з ООП, зокрема, сприяють їх залученню до суспільної діяльності, налагодженню соціальних контактів, колективній взаємодії, самореалізації та соціальній адаптації.

Список використаних джерел

1. Адаптивне фізичне виховання : навч. посібник / уклад. : Т.М. Осадченко, А.А. Семенов, В.Т. Ткаченко. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – 210 с.

2. Звіт про роботу Українського центру з фізичної культури і спорту інвалідів «Інваспорт» за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://dsm su.gov.ua/index/ua/material/17654

3. Лисецька О.Я. Фізкультура і спорт як засоби соціальної

адаптації осіб з обмеженими можливостями / О.Я. Лисецька // Наука і освіта. – 2012. – №2. – С. 62-65.

4. Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2020 року *:* Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2017 р. №115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/

5. Теория и организация адаптивной физической культуры : учебник в 2 т. / Под общей ред. проф. С.П. Евсеева. – М. : Сов. спорт, 2005. – Т. 1. – 296 с.

МАЗУРКЕВИЧ О.П., *кандидат культурології,*
доцент кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
ЛИСИЦЯ Н.С., *здобувач вищої освіти*
спеціальності «Документознавство та
інформаційна діяльність»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Важливе місце займає інклюзивна освіта в навчально-виробничому процесі професійно-технічних навчальних закладів. Вищі навчальні заклади, які розробляють та впроваджують інклюзивне навчальне середовище, вважають різноманітність своїм цінним надбанням, що примножує соціальний капітал та збагачує спільноту студентів.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права людей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання осіб з особливими освітніми потребами в умовах вищих навчальних закладів.

Одним із головних завдань інклюзії є відгук на широкий спектр освітніх потреб в освітньому середовищі

тапоза його межами. Інклюзія потребує змін на всіх рівнях освіти, оскільки це – особлива система навчання, яка охоплює весь різноманітний контингент осіб та диференціює освітній процес, відповідаючи на потреби людей усіх груп та категорій [3, с. 15].

Для людей з фізичними вадами створюються спеціальні інклюзивні ВНЗ. Основний принцип створення таких закладів полягає в тому, що всі студенти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не дивлячись на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними. Інклюзивні ВНЗ мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх студентів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання, а також забезпечення якісної освіти для всіх, шляхом розробки відповідних навчальних планів, запровадження організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв'язків зі своїми громадами [1].

Реалізації інклюзивної моделі освіти потребує розв'язання низки завдань:

- організувати навчально-виховний процес, який би задовольняв освітні потреби всіх осіб;
- розробити систему надання спеціальних освітніх і фахових послуг для людей з особливими освітніми потребами;
- створити позитивний клімат у навчальному закладі та поза його межами.

Якість навчально-виховного процесу значною мірою визначається тим, наскільки враховуються та реалізуються потенційні можливості навчання й розвитку кожної людини, її індивідуальні особливості. Запорукою успішної реалізації моделі інклюзивної освіти є ефективна співпраця викладачів, відповідних фахівців, батьків та студентів [5, с. 24].

Складаються спеціальні плани. Індивідуальний навчальний план – формальний документ, який містить детальну інформацію про студента і послуги, які вона має отримувати. Він розробляється командою викладачів і фахівців та об'єднує їхні зусилля з метою розробки комплексної програми роботи із студентом і, водночас, визначає, які саме послуги надаватиме кожний фахівець. У процесі навчання таких

осіб дуже важливо враховувати інтереси, пріоритети й турботи сімей [2, с. 79].

В аудиторіях ВНЗ, де навчаються студенти з різними рівнями розвитку та здібностей, викладачі мають підтримувати один одного у застосуванні найефективніших стратегій навчання. Якщо у вищій школі створено доброзичливу, невимушену атмосферу, якщо тут визнають унікальність кожного та підтримують їх, це суттєво підвищує ефективність навчання. Постійна соціальна взаємодія в різноманітних умовах, за різних обставин, в різних ситуаціях зближує студентів, виробляє симпатію, прихильність один до одного, усвідомлення індивідуальності кожного, відчуття захищеності [4, с. 112].

Отже, інклюзивне навчання у Вищих навчальних закладах відображає одну з головних демократичних ідей – усі люди є цінними й активними членами суспільства. Інклюзія означає розкриття кожного індивіда за допомогою освітньої програми, яка є достатньо складною, але відповідає його здібностям. Вона враховує потреби, а також спеціальні умови та підтримку, яка забезпечується медико-соціальним та психолого-педагогічним супроводом. Але саме головне – молода людина вчиться життєдіяльності в оточенні здорових людей, що формує спрямованість до повноцінного життя, до усвідомлення власної спроможності, підвищення якості власного буття. Особа з обмеженими можливостями не повинна займати особливого становища в закладі, вона має почуватися природно, досягти самостійності, наскільки це можливо.

Список використаних джерел

1. Про охорону дитинства : Закон України від 26 квітня 2001 року №2402-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.zakon.rada.gov.ua/ cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2402 -14

2. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів :

А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

3. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів : А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

4. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (українсько-канадський досвід) : матеріали Міжнар. конф. / за ред. В.І. Бондаря, Р. Петришина. – К. : Наук. світ, 2004. – 200 с.

5. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Загальні принципи здійснення адаптацій та модифікацій навчально-виховного процесу. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів : А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 132 с.

ГАНДЗЮК О.М., *асистент кафедри*
соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ УЧНІВ ШКІЛ-ІНТЕРНАТІВ ДО СВОГО ЖИТТЯ

На сучасному етапі гостро постала проблема реформування усталеної в Україні системи державної опіки над дітьми, які навчаються в школах-інтернатах. Адже, незважаючи на постійне удосконалення змісту їх діяльності, стан соціально-психологічної відчуженості їхніх випускників практично не підлягає корекції. Випускники шкіл-інтернатів, не можуть самостійно адаптуватися до дорослого життя, у них не сформоване відповідальне ставлення до нього, що є на нашу думку, показником їх соціальної незрілості.

Проблема підготовки вихованців інтернатних закладів до самостійного життя та розвитку відповідального ставлення до нього знайшла відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених-педагогів, як: І. Беха, Л. Байбородової,

В. Мухіної, М. Рожкова, В. Оржеховська, В. Ослон, Б. Кобзаря, Л. Кузьменко, С. Свириденко, Л. Канішевської, Л. Єременко, О. Ігнатової та інших. Їхні дослідження свідчать, що індекс самостійності у вихованців інтернатних закладів у два рази нижчий, ніж в однолітків, які виховуються у сім'ї. Вони більш схильні до конформізму та невпевнені у собі. Виходячи зі стін інтернату, випускники не мають адекватного уявлення про реальні складнощі життя, що очікують їх попереду, не можуть адаптуватися до нових умов. Вони в більшості не підготовлені до шлюбу та життя в сім'ї, зазнають складнощів у спілкуванні.

Наші спостереження виявили негативні риси і звички, специфічні саме для вихованців інтернатного закладу: відсутність гуманного ставлення – жорстокість до слабших, байдужість до чужого лиха, приниження особистої гідності, заляканість, брехливість, схильність до крадіжок, безпорадність, невміння брати на себе відповідальності за своє життя. Все це, робить процес адаптації учнів шкіл-інтернатів у соціумі дуже важким і складним. Саме тому, головна мета нашої статті, полягає у визначенні та обґрунтуванні найбільш ефективних шляхів розвитку відповідального ставлення учнів шкіл-інтернатів до свого життя.

Відповідальне ставлення до життя – це багатовимірний та багатогранний феномен. Він охоплює відповідальне ставлення до всього живого – природи, соціуму, людини, самого себе; має різні способи виявлення – почуття, поведінку, діяльність, життєтворчість у цілому; має різну міру – його діапазон коливається від високої до низької, від розвинутої до нерозвинутої, від справжньої до удаваної відповідальності. Саме тому, на нашу думку, формування відповідального ставлення вихованців шкіл-інтернатів до життя повинно відбувається за такими основними, напрямками як: формування відповідальної свідомості, самосвідомості та підсвідомості; формування відповідальних почуттів, потреб та навичок відповідальної поведінки, діяльності, життєдіяльності. «Діяльнісний» комплекс відповідального ставлення особистості до життя має як об'єктивне, так і суб'єктивне підґрунтя. До об'єктивного належить наявність «певного поля свободи» – зовнішнього та внутрішнього. До суб'єктивних можна віднести ціннісно-

мотиваційний, світоглядний та операційний компоненти особистості, тобто наявність у неї відповідних уявлень про життя, ціннісних орієнтацій та установок, потреб та вмінь. Оскільки відповідальність є там, де є свобода, – свобода вибору, свобода приймати рішення зі знанням справи та діяти відповідно до них, свобода як внутрішня незалежність та самозаконність, то вихідним пунктом формування відповідального ставлення вихованців шкіл-інтернатів до життя є формування «поля свободи», потреб та навичок його організації і використання [1, с. 261].

Організація зовнішнього «поля свободи» у процесі виховання учнів шкіл-інтернатів передбачає: використання «співтворчого» принципу виховного та освітнього процесу, процесу життєдіяльності у цілому. Співтворчість як принцип взаємовідносин особистості з іншими (вчителями, вихователями, товаришами) – це спрямованість на творчість, свободу, відповідальність; застосування певної системи заохочень до самостійної діяльності та життєдіяльності, щоб дитина відчула їхній «присмак», привабливість, потяглася до них; застосування певної системи оцінювання того, добре чи погано виконуються самостійні завдання (не тільки навчальні, а й життєві), з тим, щоб оцінна система мала б для дитини не тільки зовнішній, авторитарний характер, а через свою об'єктивність впливала на самооцінку, породжувала почуття гордощів або сорому за щось самостійно здійснене; формування потреб та навичок самостійності – самостійної праці, самостійних роздумів, самостійних оцінок та переживань; формування навичок організації самостійної діяльності – навчальної роботи, дозвілля, елементарних форм життєвого планування; прищеплення вихованцям шкіл-інтернатів знань про наявність та особливості різних моделей життєвого шляху й уміння їх використовувати [1, с. 264].

Проблема формування внутрішнього «поля свободи» – це (по суті) проблема формування внутрішньої незалежності, яка ґрунтується на самозаконності. Тому вона передбачає: пробудження та розвиток сумління, для чого «дитина має кілька разів за власним почином віддатися йому (сумлінню) та здійснитиу житті його вимоги, щоб пізнати сумління не тільки

через докори за гріх, а й через творче здійснення його поклику»; формування потреб та навичок самопізнання, самооцінки, самоконтролю, виходячи з традиції «філософії серця» (Г. Сковорода, П. Юркевич та інші), згідно з якою пізнати себе можна не стільки розумом, який лише створює гіпотетичні конструкції, скільки серцем, усією цілісністю свого буття; формування потреб та навичок бути «чесним із собою», що означає не бути самозахопленим, не заплющувати очі на свої помилки, не звинувачувати у них інших, не лякатися правди про себе, хоч відвертість із самим собою дається надзвичайно важко й потребує постійних зусиль; формування та розвиток почуття власної гідності, тобто поваги та довіри до себе, оскільки, коли людина не поважає себе та не довіряє собі, то вона і не може відповідати перед собою; у кращому разі вона буде свавільною, а не вільною [1, с. 266].

Формування відповідальної свідомості передбачає: усвідомлення самоцільності та самоцінності життя; усвідомлення вразливості всього живого, його залежності від наших втручань; усвідомлення особистого життя як проблеми, задачі, яку людина змушена самостійно вирішувати; усвідомлення скороминущості особистого життя, того, що воно здійснюється «зараз» і «тут», тому відкладені «на потім» життєві завдання – це невирішені життєві завдання; усвідомлення себе не як атомарної, ізольованої істоти, а як представника певної спільності – родини, нації, суспільства, людства, Всесвіту; усвідомлення того, що є благом для життя; усвідомлення різниці між обов'язком та відповідальністю: перший міститься у сфері несвободи та зв'язаний зовнішніми установками, вимогами, авторитетами, друга розгортається у світі свободи та зв'язана передусім із закликами та докорами власного сумління [2, с. 504].

Формування відповідального ставлення вихованців шкіл-інтернатів до життя, як вже зазначалося, охоплює не тільки сферу діяльності, свідомості, а й почуттів. До них належать любов, переживання прекрасного, почуття – власної належності до світу, відчуття благого. Тобто формування відповідального ставлення учнів шкіл-інтернатів до життя передбачає:розвиток любові до життя, до всього живого, до самого себе, оскільки

любов – це перше джерело відповідальності; вона створює живий зв'язок між Я і Ти, Я і світом, у межах якого «ми відповідаємо за тих, кого приручили» (Антуан де Сент-Екзюпері); розвиток естетичних почуттів як вміння відкривати, відчувати, переживати красу природи та її творінь, внутрішню красу людини – іншої та себе самої; навчити дитину жадати добра та чинити опір злу; формування відчуття та переживання власної причетності до світу, до особистого життя та життя інших людей, що потребує розвитку співчуття, співпереживання. «Людина має бути творцем самого себе, перетворювати своє неповноцінне буття в повноцінне, осмислене і цілеспрямоване, що дозволяє максимальною мірою досягнути цілісності власній особистості» [3, с. 55].

Отже, цілісний аналіз теоретичних і практичних матеріалів досліджень вітчизняних і зарубіжних учених підтвердив актуальність вивчення шляхів розвитку відповідального ставлення учнів шкіл-інтернатів до свого життя. Адже, відповідальність, як інтегральна якість особистості, формується в процесі навчання, родинного спілкування, співпраці вчителів, батьків, у результаті інтеріоризації соціальних цінностей, норм і правил. Відповідальність, як якість особистості, доцільно формувати ще з дошкільного віку, в родинному середовищі, коли дитина починає усвідомлювати власне «Я» і може зрозуміти значення своєї праці для рідних людей, саме в цей час проявляється активність дитини до діяльності, вона стає більш соціально зрілою. Соціальна зрілість є важливим елементом соціальної адаптації. Показником соціальної зрілості є відповідальність за своє життя, яка спрямовує дії людини, виступає стимулом її удосконалення.

Список використаних джерел

1. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посібник у 2 ч. / Ред. рада : В.М. Доній, Г.М. Несен, Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков та ін. – К. : Освіта, 1997. – Ч. 1 : Теорія і технологія життєтворчості. – 329 с.

2. Мистецтво життєтворчості особистості : наук.-метод. посібник у 2 ч. / Ред. рада : В.М. Доній, Г.М. Несен, Л.В. Сохань, І.Г. Єрмаков та ін. – К. : Освіта, 1997. – Ч. 2 : Життєтворчий потенціал нової школи. – 936 с.

3. Персонологія: специфіка, структура, механізм : навчальний посібник / П.М. Лісовський, Ю.П. Лісовська. – К. : Кондор-Видавництво, 2016. – 314с.

ВІТЬКО К.В., *здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Дніпровська філія Університету «Україна»*

НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ В ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

І сьогодні, і ще завтра паралельно існуватимуть спеціальні і масові загальноосвітні заклади, а також школи, які впроваджують у практику інклюзивні підходи. Однак важливо, щоб такі підходи були виваженими, фахово перевіреними та вміло застосованими, щоб освіта дітей була насправді ефективною і якісною.

Становлення та розвиток справді демократичного суспільства неможливі без дотримання основних прав людини. Одним із таких прав є право на одержання освіти, незалежно від релігійної приналежності, фізичного розвитку та стану здоров'я.

Одним із найважливіших чинників прогресивного розвитку суспільства є гуманне, милосердне та дбайливе ставлення до дітей, які не можуть вести повноцінне життя внаслідок порушень фізичного та психічного розвитку.

Термін «інклюзія» є відмінним від терміну «інтеграція» за своїм концептуальним підходом. Зокрема в документі «Міжнародні консультації зпитань навчання дітей з особливими освітніми потребами» вказується на те, що інтеграція визначається як зусилля, спрямовані на введення дітей у регулярний освітній простір. Інклюзія – це політика та процес, який дає змогу всім дітям брати участь у всіх програмах. Відмінність у підходах полягає у визнанні того факту, що ми змінюємо суспільство, аби воно враховувало й пристосовувалось до індивідуальних потреб людей, а не навпаки [2, с. 152].

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання в умовах загальноосвітнього закладу. З метою забезпечення рівного доступу до якісної освіти, інклюзивні освітні заклади повинні адаптувати навчальні програми та плани, методи та форми навчання, використання існуючих ресурсів, партнерство з громадою до індивідуальних освітніх потреб і різних стилів навчання дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивні освітні заклади повинні забезпечити спектр необхідних послуг відповідно до різних освітніх потреб таких дітей.

Інклюзивна школа – заклад освіти, який забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує навчальні програми та плани, фізичне середовище, методи та форми навчання, використовує існуючі в громаді ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг відповідно до різних освітніх потреб дітей, створює позитивний клімат у шкільному середовищі.

Хоча інклюзивні школи забезпечують сприятливі умови для досягнення рівних можливостей і повної участі, для їх ефективної діяльності необхідні спільні зусилля не лише вчителів і персоналу школи, а й батьків, членів родин, ровесників.

Виходячи з вищезазначеного, можна виділити основні принципи інклюзивної школи:

- всі діти мають навчатися разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними;
- школи мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх учнів шляхом узгодження різних видів і темпів навчання;
- забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, застосування організаційних заходів;
- розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зв’язків зі своїми громадами;

• діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання [3, с. 12].

Переваги інклюзивної моделі навчання. За даними експериментальних досліджень для дітей з особливими освітніми потребами найбільш вагомими перевагами були визначені:

• діти з особливими освітніми потребами будуть краще підготовлені до умов реального життя;

• діти з особливими освітніми потребами будуть мати більше можливостей брати участь у різних видах діяльності;

• діти з особливими освітніми потребами будуть сприйняті суспільством [4, с. 272].

Діти, які мають труднощі у навчанні. Серед причин навчальних труднощів переважають певні порушення психофізичного розвитку. Труднощі у навчанні пов'язані з функціональними обмеженнями слуху, мовлення, академічних здібностей, уваги, координації, сприйняття та переробки інформації, гнучкості мислення та ін.

Учні, які мають такі проблеми відчувають труднощі запам'ятовування та відтворення інформації з пам'яті, концентрації уваги, застосування набутих знань, умінь та навичок тощо [5, с. 2-4].

Діти з особливостями психофізичного розвитку. Залежно від типу порушення виділяють такі категорії дітей:

• з порушеннями слуху (глухі, оглухлі, зі зниженим слухом);

• з порушеннями зору (сліпі, осліплі, зі зниженим зором);

• порушеннями інтелекту (розумове відсталі, із затримкою психічного розвитку);

• з мовленнєвими порушеннями;

• з порушеннями опорно-рухового апарату;

• зі складною структурою порушень (з розумовою відсталістю, з порушенням зору чи слуху, сліпоглухонімі та ін.);

• емоційно-вольовими порушеннями та дітей з аутизмом [1, с. 73].

Навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку здійснюється з урахуванням особливостей їхнього розвитку, використанням специфічних заходів та організаційних форм навчальної роботи, залежно від характеру розладу.

Отже, діти з особливими освітніми потребами, як і всі діти, мають право належним чинам отримувати освіту в загальноосвітніх навчальних закладах, незалежно від рівня та ступеня розумового та психофізіологічного розвитку. Але для того, що забезпечити їм якісну освіту, повинні бути створені відповідні умови для навчання.

Список використаних джерел

1. Выготский Л.С. Развитие высших психических функцій / Л.С. Выготский. – М. : АПНРСФСР, 1960 – 73 с.

2. Діти з особливими потребами у загальноосвітньому просторі: початкова ланка / За ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К., 2004. – 152 с.

3. Колупаєва А. Інноваційні підходи до навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку / А. Колупаєва // Науково-методичний журнал «Нова педагогічна думка». – Рівне. – 2004. – №1. – С. 12.

4. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія / А.А. Колупаєва. – К. : «Самміт-Книга», 2009. – 272 с.

5. Концепція державного стандарту спеціальної освіти дітей з особливими потребами // Дефектологія. – 1999. – №4. – С. 2-4.

ЛАВРОНЕНКО А.Г., *здобувач вищої освіти*
спеціальності «Психологія»,
Дніпровська філія Університету «Україна»

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Останнім часом науковці більшою мірою замислюються над тим, як зробити життя осіб з особливими потребами

повноцінним. Роботи І. Терюханової «Інтеграція інвалідів в суспільство через освіту», А.П. Гірман «Інноваційні технології навчання студентів з інвалідністю» допомагають глибше дослідити проблему та знайти шляхи вирішення.

Люди з особливими потребами – це реальна соціальна проблема і України, проблема перехідного суспільства, проблема, яка не вирішувалася тривалий час і зараз набула своєї актуальності. Під впливом соціально-політичних змін, що відбулися після проголошення Україною державної незалежності, ми стали свідками позитивних змін у ціннісних орієнтаціях державної політики: переосмислюються такі питання, як права людини, права інвалідів; зародилася нова філософія суспільства: знищується поділ суспільства на «повноцінних» та «неповноцінних», визнається єдність суспільства, що складається з різних людей з різними проблемами, а також те, що вирішення одних повинна взяти на себе держава, а інших – сама людина.

Важливим чинником соціалізації людей з особливими потребами є одержання ними належної освіти.

Педагогічний супровід студентів з особливими потребами як вид педагогічної підтримки передбачає комплекс заходів, спрямованих на диференціацію та індивідуалізацію методів виховання, серед яких поряд із педагогічними методами виховання застосовуються спеціальні методи соціальної роботи і специфічні методи, наприклад: метод «рівний – рівному» (тобто взаємодія та допомога людині з особливими потребами).

Найважливішим для студентської молоді людей з особливими потребами є період адаптації до умов навчання у вищому навчальному закладі, набуття нового статусу, засвоєння нових соціальних ролей. Тому важливим є не стільки зміст виховання (адже серед студентів з особливими потребами не помічено проблем з дисципліною), скільки створення певних психолого-педагогічних умов, які б полегшували процес навчання, тобто:

- забезпечення особливого підходу до студентів з фізичними обмеженнями, який повинен враховувати специфіку хвороби, психологічний стан, психологічні чи соціальні проблеми, з якими можливо зустрітися у повсякденному житті;

• темп викладання дисциплін має бути достатньо повільним, гнучким, «м'яким», пристосованим до потреб осіб з обмеженими фізичними можливостями;

• навчальне навантаження повинно регулюватися залежно від ступеня інвалідності;

• процес виховання потребує більшої уваги, відповідальності, розуміння й освіченості. Люди з особливими потребами повинні бути оточені любов'ю, ласкою, турботою. Не можна допускати приниження особистості. Потрібно зважати на їхні труднощі у навчанні, допомогти їм отримати інформацію іншими засобами, треба навчити молоду людину жити з її проблемою і дати можливість зрозуміти, що вона така сама, як інші люди;

• не нагадувати й не акцентувати увагу на функціональних обмеженнях, зрозуміти внутрішній світ людини; навчити жити з вадою і водночас бути адекватною, щасливою всупереч фізичним можливостям.

Розрізняють три форми адаптації студентів до умов навчанняу ВНЗ:

1. Формальна адаптація, що стосується пізнавально-інформаційного пристосування студентів до нового оточення, до структури вищої школи, до вимог і своїх зобов'язань.

2. Соціально-психологічна (суспільна) адаптація – це процес внутрішньої інтеграції груп студентів першокурсників і інтеграція цих груп зі студентським оточенням загалом.

3. Дидактична адаптація, що стосується підготовки студентів до нових форм і методів навчальної роботи у вищій школі [1, с. 285-287].

Численні аспекти адаптації студентів з особливими потребами до студентського середовища можуть бути успішно реалізовані завдяки не лише їх особистісним зусиллям, а й завдяки увазі та допомозі батьків, товаришів по навчанню, викладачів та інших співробітників ВНЗ [2, с. 222].

Отже, навчання є головною соціальною потребою, тому дуже важливо створити належні умови навчального закладу для успішної адаптації в навчанні студентів з особливими потребами.

Тому студент з обмеженими потребами як особистість розглядається з трьох важливих сторін:

- психологічної – врахування психологічних особливостей студента;
- соціальної – студент з обмеженими потребами належить до окремої соціальної групи людей;
- біологічної, яка зумовлена фізичними недоліками, що були народжені чи трапилися після якогось життєвого випадку.

Список використаних джерел

1. Педагогика и психология высшей школы : учеб. пособие для вузов / отв. ред. С.И. Самыгин. – Ростов н/Д. : Фенікс, 1998. – С. 283-287.

2. Калмикова Л.В. Теоретичний аналіз проблеми інтеграції дітей та молоді з особливими потребами в освітніх закладах // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : зб. наук. пр. – К. : Університет «Україна». – 2007. – №3 (5). – С. 217-226.

ЛУП'ЯК І.В., *магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький інститут Університету «Україна». Науковий керівник: ДАВИДЕНКО Г.В., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальних технологій, Вінницький інститут Університету «Україна»*

ПОНЯТТЯ ТА ОЗНАКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ СІМЕЙ З ДІТЬМИ ТА СІМЕЙ З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Соціальний захист сім'ї є одним із основних напрямків соціальної, правової держави, завдання якого полягає у підтримці стабільності доходів сімей із дітьми, малозабезпечених та багатодітних сімей, надання рівного доступу до медичної допомоги, освіти, а також надання необхідних соціальних послуг. Він становить певну систему та є

найважливішою частиною національної економіки. Так, вважаємо доцільним приділити особливу увагу саме видам соціального захисту сім'ям з дітьми, які і становлять відповідну систему, оскільки дослідивши окремо види такого захисту, ми зможемо знайти шлях до оптимізації та удосконалення соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства табатьківства в цілому.

Теоретичні й практичні аспекти соціального захисту населення досліджували у своїх працях такі вчені, як: Н.Б. Болотіна, К.В. Бориченко, Е.Е. Мачульська, К.Ю. Мельник, О.М. Потопахіна, С.М. Прилипко, С.М. Синчук, І.М. Сирота, Б.І. Сташків, Е.Г. Тучкова, Н.А. Чередніченко, М.В. Чічкань, О.Г. Чутчева, В.Ш. Шайхатдинов, І.С. Ярошенко та ін. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць у сфері соціального захисту, комплексного дослідження видів соціального захисту сімей з дітьми не здійснювалось.

Отже, відповідно до ст. 3 КонституціїУкраїни людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Визначальну роль у забезпеченні реалізації зазначеного положення відіграє право на соціальний захист, що є гарантією для осіб, які, як правило, з незалежних від них обставин, втратили засоби до існування, права на життя.

Особливе місце у системі соціального захисту населення має соціальний захист сімей з дітьми, оскільки саме сім'я є природним та основним осередком суспільства, якій повинен гарантуватися захист з боку держави, особливо в період утримання та виховання неповнолітніх дітей.

У той же час сучасна система соціального захисту сімей з дітьми не здатна ефективно захистити родину, в якій виховуються діти, від соціальних ризиків: законодавство у цій сфері переважно акцентує увагу на публічних інтересах держави, що проявляється у домінуванні заходів, спрямованих на прийняття рішення про народження дитини, при цьому заходи, які підтримують благополуччя таких сімей, розвинені недостатньо.

Поява нових форм та видів соціального захисту сімей з дітьми, підвищення розмірів соціальних виплат та послуг, а

також спрощення порядку їх отримання не завжди призводить до позитивних результатів.

Низька ефективність законодавства у сфері соціального захисту сімей з дітьми, часті порушення права цієї категорії населення на соціальнийзахист є наслідком відсутності концептуального системного підходу до формування заходів соціального захисту сімей з дітьми, що неможливо без розробки понятійно-категоріального апарату [4].

Одним з актуальних питань права соціального забезпечення у теоретичному та прикладному аспектах є визначення поняття соціального захисту.

На підставі дослідження галузевої наукової літератури можна дійти висновку про різноманітність підходів вчених до визначення цього поняття. Більшість з них при обґрунтуванні сутності соціального захисту виходять з економічної природи відносин, що обумовлюють його зміст, визначення кола осіб та характерних підстав набуття права на соціальний захист, обґрунтування форм та видів соціального захисту, дослідження його джерел, визначення принципів здійснення та функцій соціального захисту [2].

Різноманітність точок зору щодо визначення сутності соціального захисту зумовлена суб'єктивністю розуміння науковцями соціально-економічних явищ та інститутів, які охоплюються змістом данного поняття. Зважаючи на це, поняття «соціальний захист» так і не отримало свого остаточного, уніфікованого визначення [5].

На нашу думку, при формулюванні поняття соціального захисту сімей з дітьми необхідно дослідити загальні та особливі характеристики, які визначають його як єдине ціле, а саме: сферу суспільних відносин, що підлягають правовому регулюванню, коло осіб, що мають право на такий соціальний захист, особливості та види соціальних ризиків, що є підставою здійснення окремих форм та видів соціального захисту, його ознаки [3].

На етапі обґрунтування самостійності права соціального забезпечення як галузі права, В.С. Андрєєв до відносин, що визначають зміст соціального захисту, відносив пенсійні та деякі інші суспільні відносини щодо забезпечення громадяну

старості, в разі непрацездатності, щодо надання безоплатної медичної допомоги, здійснення соціального обслуговування, а також щодо забезпечення матері і дитини [1]. Такі відносини, на думку вченого, мали безоплатний і безеквівалентний характер, виникали між фізичними особами та соціалістичними організаціями щодо розподілу частини суспільних фондів споживання. Розподільчий характер відносин став визначальним при обґрунтуванні відносин соціального захисту у вузькому та широкому значеннях.

Як вважає О.Є. Мачульська, у вузькому значенні соціальний захист слід розглядати як сукупність закріплених на законодавчому рівні економічних, правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян та нормальну життєдіяльність людини, функціонування держави [7].

Таким чином, можна зробити висновок, що залежно від етапу розвитку суспільства обсяг суспільних відносин, які складають зміст соціального захисту, змінювався. Тому при визначенні поняття соціального захисту взагалі та сімей з дітьми зокрема, на нашу думку, недоцільно акцентувати увагу на видах суспільних відносин, що підлягають урегулюванню в рамках соціального захисту [2]. Більш правильним, видається, посилання на соціальний ризик, який у сучасних умовах є узагальнюючою категорією, що визначає право особи на соціальний захист.

Таким чином, слід дійти висновку, що підставами для соціального захисту сімей з дітьми є поряд з традиційними соціальними ризиками (вагітність та пологи, утримання дитини) частіше за все нетрадиційні ризики (малозабезпеченість, виховання дитини одноосібно, хвороба дитини та ін.), що більшою мірою відображають особливості життєдіяльності зазначеної категорії населення у сучасний період. У контексті данного наукового дослідження таким суб'єктом є сім'я з дітьми, якою, відповідно до ст. 2 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», є поєднане родинними зв'язками та зобов'язаннями щодо утримання кола осіб, у якому виховуються рідні, усиновлені діти, а також діти, над якими встановлено опіку чи піклування [1]. Відповідно до зазначеного нормативно-

правового акту дитиною є особа до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом вона не набуває прав повнолітньої раніше. Однак, на нашу думку, дане визначення є неточним, оскільки враховує не всі підстави виникнення сімейних правовідносин.

Дослідження законодавства у сфері соціального захисту сімей з дітьми дозволяє дійти висновку про диференціацію видів такого захисту залежно від матеріально-економічного стану родини, житлово-побутових умов їх існування, а також ролі у реалізації демографічної політики держави [6].

У зв'язку з цим сім'ї з дітьми можна класифікувати:

- за рівнем матеріального забезпечення: малозабезпечені сім'ї; сім'ї з дітьми, сукупний середньомісячний дохід яких в розрахунку на кожного члена сім'ї, перевищує прожитковий мінімум;
- залежно від стану здоров'я дитини: сім'ї зі здоровими дітьми; сім'ї з дітьми, які страждають від легких захворювань; сім'ї з ВІЛ-інфікованими дітьми і дітьми, які страждають від хвороб, обумовлених ВІЛ; сім'ї з дітьми-інвалідами; сім'ї з дітьми, які належать до потерпілих від Чорнобильської катастрофи; сім'ї з дітьми, які страждають від інших хронічних хвороб.

Залежно від ролі у реалізації демографічної політики держави сім'ї з дітьми можна також класифікувати за декількома критеріями:

- за кількістю дітей, що утримуються родиною: багатодітні сім'ї; сім'ї, кількість дітей у яких менша трьох;
- за кровним спорідненням: сім'ї, що виховують рідних дітей; сім'ї, що виховують дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- за складом осіб, які утримують родину: повні сім'ї; неповні сім'ї.

Особливо актуальним також є питання соціального захисту сімей з дітьми з обмеженими фізичними можливостями. Незважаючи на те, що цьому питанню постійно приділяється увага як на законодавчому рівні шляхом закріплення прав, пільг та компенсацій дітям-інвалідам, так і на суспільному рівні шляхом передбачення державних гарантій їх економічної та

моральної підтримки.

Основними нормативними актами в Україні, якими регулюються питання соціального захисту дітей-інвалідів в частині забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації є Закони України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», «Про охорону дитинства», постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної типової програми реабілітації інвалідів» та «Про затвердження Порядку забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації інвалідів, дітей-інвалідів та інших окремих категорій населення, переліку таких засобів». Згідно з чинним законодавством діти-інваліди першочергово і безоплатно забезпечуються технічними та іншими засобами реабілітації.

На нашу думку, класифікація сімей з дітьми має визначальне значення для соціального захисту зазначеної категорії населення, оскільки дозволяє детально дослідити та врахувати потреби родин, у складі яких є діти, при здійсненні правового регулювання видів соціального захисту сімей з дітьми.

На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок, що соціальний захист сімей з дітьми характеризується рядом ознак, які притаманні соціальному захисту населення в цілому, визначають його особливості та мають важливе значення при формулюванні поняття соціального захисту сімей з дітьми.

Список використаних джерел

1. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР / В.С. Андреев. – М. : Юрид. лит., 1974. – 304 с.

2. Ватрас В.А. До питання про законодавче закріплення поняття сім'ї / В.А. Ватрас // Держава і право : зб. наук.пр. Серія : «Юрид. і політ. науки». – К. – 2009. – Вип. 44. – С. 327-332.

3. Державна цільова соціальна програма підтримки сім'ї до 2016 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. №341 // Урядовий кур'єр. – 2013. – №94. – С. 12.

4. Кострицяя В. Про заробітну плату за час фінансово-економічної кризи у світі: нова глобальна доп. Міжнар. бюро праці / В. Кострицяя // Праця і зарплата. – 2011. – №2. – С. 3.

5. Міжнародний Рух Червоного Хреста [Електроний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : Internetional Committee of the Red Cros [CH] https://www. icrc.org

6. Про затвердження Положення про прийомну сім'ю : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2002 р. №565 // Офіційний вісник України. – 2002. – №18. – Ст. 926.

7. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. №2947-ІІІ // Офіційний вісник України. – 2002. – №7. – Ст.273.

ТРИГУБЕЦЬ Н.М., *інструктор з праці,*
КЗ Вінницький обласний центр
соціально-психологічної реабілітації дітей та
молоді з функціональними обмеженнями «Обрій»,
магістрант спеціальності «Соціальна робота»,
Вінницький інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ДАВИДЕНКО Г.В.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ІНКЛЮЗІЯ, ІНТЕГРАЦІЯ ТА ШКОЛИ-ІНТЕРНАТИ ЯК МОДЕЛІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Головною метою соціального розвитку сучасного суспільства є повага до людського розмаїття, встановлення принципів солідарності та безпеки, що забезпечує захист та повну інтеграцію у соціум усіх верств населення, в тому числі й осіб з обмеженими можливостями здоров'я. В основу інтеграції закладено принцип доступності та дотримання прав людини щодо рівного доступу до здобуття якісної освіти. Офіційна позиція європейської спільноти щодо усунення упередженості та дискримінації стосовно осіб з порушеннями психофізичного розвитку була висловлена ЮНЕСКО, Комісією з прав людини: «Освіта має надаватися в межах можливого, у загальноосвітніх школах, без будь-якого вияву дискримінації стосовно дітей та

дорослих інвалідів. Таким чином, у більшості випадків інвалідність сама по собі не є перешкодою, дискримінація – ось що перешкоджає дитині отримати освіту у загальній системі. В окремих випадках, відповідно до законодавчих норм, діти з інвалідністю зобов'язані відвідувати спеціальні школи, що є офіційною сегрегацією».

Значну роль у здійсненні змін в українському суспільстві відіграють неурядові організації, включаючи організації батьків дітей з особливими освітніми потребами. Завдяки їхній діяльності все більшого поширення набувають терміни, які зміщують акцент з вад/відхилень розвитку (діти з інвалідністю, неповносправні, діти з вадами розвитку тощо) на більш позитивніший термін – діти з особливими освітніми потребами [1, с. 6].

Поняття «діти з особливими освітніми потребами», широко охоплює всіх учнів, чиї освітні проблеми виходять за межі загальноприйнятої норми. Воно стосується дітей з особливостями психофізичного розвитку, обдарованих дітей та дітей із соціально вразливих груп (наприклад, вихованців дитячих будинків тощо). Загальноприйнятий термін «діти з особливими освітніми потребами» робить наголос на необхідності забезпечення додаткової підтримки в навчанні дітей, які мають певні особливості розвитку. Вочевидь, прийнятним є визначення, за яким до дітей з особливими потребами відносять дітей з інвалідністю, дітей з незначними порушеннями здоров'я, соціальними проблемами та обдарованих дітей [1, с. 36].

Найбільш поширене та прийнятне стандартне визначення «особливих потреб», зокрема в країнах Європейської Спільноти, подано в Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standart Classification of Education): «Особливі освітні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів. Додатковими ресурсами можуть бути: персонал (для надання допомоги у процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби навчання, в тому числі допоміжні та корекційні); фінансові (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг)» [1, с. 57].

Варто підкреслити, що в Україні основною категорією

дітей з особливими освітніми потребами загально прийнято вважати саме дітей з особливостями (порушеннями) психофізичного розвитку.

Ще зовсім недавно основною формою навчання дітей з інвалідністю була система інтернатних та спеціальних загальноосвітніх установ.

Відсутність законодавчої бази для альтернативного здобуття освіти особами, які мають певні особливості в розвитку, обмежувало їх навчання тільки спеціалізованими закладами.

Наявність підготовлених педагогів, які володіють методами і прийомами навчання і підтримки «особливих» дітей в умовах спеціалізованих навчальних закладів, розроблені та апробовані навчальні плани і методики для корекції різного виду порушень, хороша матеріальна база, що забезпечує можливість дітям цілодобово знаходитися під наглядом фахівців, створювали можливість для отримання певних навичок, необхідних для подальшого самостійного життя.

Однак, незважаючи на переваги даного виду здобуття освіти, були й значні недоліки такого навчання: більшість учнів внаслідок тривалого перебування поза домом виявлялися відірваними від сім'ї і родичів, обмежувалися їхні контакти з друзями, вони відчували складнощі у спілкуванні з однолітками, які нормально розвиваються, та оточуючими їх людьми.

Отримані поза соціумом знання і вміння не могли допомогти їм цілком адаптуватися в суспільстві, підготуватися до подолання неминучих життєвих труднощів, а, отже, реалізуватися повною мірі як рівноправні і повноцінні члени суспільства.

На зміну спеціалізованому навчанню приходять нові, прогресивні форми здобуття освіти – інтеграція та інклюзія.

Інтеграція в освіті – це одна з форм навчання, при якій учні з особливими освітніми потребами основний час проводять у звичайних класах разом з іншими дітьми і якийсь час – окремо, в умовах особливим чином організованого освітнього процесу, де їм надаються встановлені освітні послуги, медична, психолого-педагогічна та соціальна індивідуалізована допомога.

Розглядаючи освітню інтеграцію як певний перехідний

етап на шляху до інклюзії, можна відзначити основну перевагу даної форми навчання – перехід учнів зі спеціалізованих в масові школи за місцем проживання. Можливість здобуття освіти без «відриву» від родини і друзів, розвиток в середовищі здорових однолітків сприяє формуванню комунікативних навичок та соціокультурної активності, що згодом може допомогти їх більш успішній адаптації та соціалізації в суспільстві.

Однак, істотним недоліком інтеграції виступає необхідність дітям з порушенням психофізичного розвитку пристосовуватися до вимог всієї системи освіти, яка в цілому залишається незмінною, не адаптованою для навчання даної категорії учнів.

Інтеграція, припускає, що дитина з особливими освітніми потребами має бути готова для прийняття її школою і суспільством, тобто відповідати стандартам системи освіти, і не враховує його індивідуальності. Тому, фізично присутня на заняттях у класах, вона фактично виключена з процесу навчання. А оскільки інтегроване навчання може бути показано лише тій частині дітей, рівень психофізичного розвитку яких відповідає або близький віковій нормі, то виникає проблема диференційованого відбору дітей для інтегрованого навчання та їх подальшого супроводу. Звідси випливає, що певна частина учнів, яка не пройшла відбір, виключається з системи навчання в масових школах, що порушує права кожної людини, незалежно від її здібностей і можливостей, на здобуття освітніх послуг за місцем проживання.

Крім цього, у багатьох освітніх установах не створені відповідні умови для реалізації моделі інтегрованого навчання, відсутній обов’язковий корекційний блок, який має функціонувати паралельно із загальноосвітнім, недостатньо фахівців, здатних надавати ефективну кваліфіковану допомогу не тільки дитині з особливостями психофізичного розвитку, а й педагогам, готуючи їх методично і психологічно до роботи з інтегрованими в загальноосвітні школи дітьми з особливими освітніми потребами.

В даний час інтеграція поступово розвивається до більш радикальної концепції інклюзії, яка дає можливість кожному

члену суспільства зробити свій вибір з усіх аспектів повсякденного життя, дозволяє кожній людині повноправно брати участь в житті суспільства згідно з її бажанням.

«Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу» [2].

В основі практики інклюзивної освіти лежить ідея прийняття індивідуальності кожного окремого учня. Тому, інклюзивне навчання, з одного боку, має бути організоване таким чином, щоб задовольнити особливі потреби кожної дитини, а з іншого передбачає його самостійну активну участь у процесі отримання знань.

Найкращий доказ тому, що всі здатні вчитися – інклюзивні школи: школи, які визнають, що нормальний розвиток не є «нормою»; школи, що враховують потреби всіх дітей та індивідуальність кожної дитини; школи, в яких кожен відчуває свою причетність і свою затребуваність; школи, в яких метою навчання є допомога дітям розвиватися і знаходити своє місце в суспільстві незалежно від потенційних здібностей і можливостей.

Отже, інклюзивне навчання полягає в адаптації системи до потреб дитини. Здобуваючи освіту в умовах інклюзивного простору, діти з особливими потребами з самого початку є частиною шкільної системи і не потребують будь-якої спеціальної адаптації до неї. А отже, навчатись може кожен!

Список використаних джерел

1. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посібник / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К. : Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 274 с.

2. Колупаєва А.А., Софій Н.З., Найда Ю.М. Інклюзивна школа : особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, Н.З. Софій, Ю.М. Найда. За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К. : ФО-П Парашин І.С., 2010. – 128 с.

РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО

СУПРУН Л.В., *доктор наук з соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри журналістики, Національний університет «Острозька академія»;*
СУПРУН В.М., *кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики, Національний університет «Острозька академія»*

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ З НЕЗАХИЩЕНИМИ ВЕРСТВАМИ НАСЕЛЕННЯ

Глобалізація та інформатизація сучасного суспільства вимагає пошуку нових шляхів поширення некомерційного впливу на аудиторію з метою пропагування гуманістичних цінностей, функцію якого виконує соціальна реклама. Такою інформаційно-комунікаційною платформою для поширення соціальної реклами стає найрозповсюдненіший й водночас найдоступніший засіб передачі інформації – Інтернет. З його появою спростився спосіб комунікації між соціальними службами, установами й організаціями та потенційною аудиторією – найменш захищеними верствами населення.

Оскільки сферою впливу Інтернету є фактично всі ділянки соціального життя, то фокусування на ньому рекламодавців цілком закономірно є винятково потужним. Проте на відміну від комерційної реклами сегмент соціальної у відсотковому співвідношенні, на жаль, й до нині залишається найнижчим у матриці Інтернет-простору. Такий невтішний стан справ обумовлений кількома причинами:

- потенційна аудиторія соціальної реклами, до числа якої входять переважно люди старшого віку, обирає традиційні засоби масової комунікації й з обережністю ставиться до новітніх комп’ютерних технологій;

• на відміну від традиційних засобів масової комунікації, інформація в яких подається більш виважено й точно, Інтернет є середовищем, що меншою мірою «лояльне» до неперевірених фактів;

• кількісна нерівномірність цільової аудиторії за територіальним співвідношенням «село/місто», де частка останнього превалює, залишає в зоні недосяжності через мережеве непокриття або відсутність комп'ютерних знань сільських мешканців;

• націленість соціальної реклами на відносно незначну частину аудиторії, в той час як більшості вона просто не цікава;

• відсутність справді якісного соціального рекламного продукту через його некомерційність, а, отже, відсутність матеріальної зацікавленості рекламодавців у створенні довершеного рекламного продукту (бюджети ж соціальних установ надто обмежені для реалізації такого роду соціальних амбіцій).

У той же час Інтернет наділений низкою переваг щодо традиційних засобів масової комунікації у трансляції соціальної реклами. До них належать:

• широта охоплення потенційної аудиторії – найменш захищених верств населення: саме Інтернет дає можливість не обмежуватися територіальним ареалом, віковими, гендерними, психофізичними параметрами споживачів соціальної реклами;

• відносна легкодоступність до соціальної інформації, що дає можливість отримати її навіть людям з обмеженими фізичними можливостями;

• відсутність часової регламентації споживання соціальної реклами;

• можливість моніторингу відвідування сайту чи проведення статистичної ефективності впливу соціальної реклами;

• оперативність донесення рекламної інформації до потенційної цільової аудиторії;

• дидактичність, адже Інтернет формує медіакультуру реципієнта, маючи потужний виховний уплив не тільки на цільову, але й масову аудиторію, що стає каталізатором

суспільної толерантності.

Поряд з етичними, соціальна реклама формує й естетичні цінності реципієнтів, адже якісно виконаний соціальний продукт потенційно залучає до перегляду більшу кількість аудиторії й виховує смак. Крім того, впливогенність соціальної реклами прямо пропорційно залежить не лише від змісту, але й від форми його реалізації. А знання людьми, які створюють соціальну рекламу, сучасних психологічних й нейролінгвістичних технологій впливу в рази посилює ефективність реклами. Звісно, що соціальний дискурс сам формує запит на комунікаційний контент, але стилістика соціальної реклами здатна перевернути свідомість реципієнта, змінити думку й інспірувати еволюційний рух аксіологічної парадигми.

Попри широкі можливості соціальної реклами в Інтернет просторі, головна її мета не агресивно переконати, а повідомити про можливості надання певних соціальних послуг, об'єднати громадськість навколо однієї суспільної проблеми, налагодити чітку взаємодію у її розв'язанні. Для цього Інтернет надає широкий діапазон можливостей: одночасне використання аудіовізуального ефекту й емоційності драматичного виконання сценарної постановки. Сюди ж слід додати можливість багатоповторюваності, що створює передумови бути «почутою». Мета очевидна – проінформувати та викликати почуття співпереживання за певну соціальну проблему, яка, можливо, в даний момент часу не обходить реципієнта особисто, але актуальна в суспільному середовищі (наприклад, проблема усиновлення й сирітства). Тут грають роль щонайменше два фактори впливогенної ефективності: логіко-раціональний, коли соціальна реклама переконує в правильності тих чи інших дій через апеляцію до розумово-раціональних аспектів свідомості аудиторії та психо-емоційний, відповідно до якого соціальна реклама впливає на почуттєву сферу реципієнта. Перша і друга стратегії однаковою мірою ефективні залежно від соціокультурного контексту і засобів реалізації соціальної реклами.

Таким чином, форма і зміст соціальної реклами визначають зрозумілість рекламно-інформаційного продукту, а

онлайн-мережа – перцептивний доступ до його споживання. Інтернет стає потужним медіаканалом передачі соціальної реклами, спрощуючи комунікацію між соціальними службами та організаціями й незахищеними верствами населення.

БАЦМАН О.С., *завідувач кафедри,*
старший викладач кафедри соціальної роботи,
Полтавський інститут економіки і права
Університету «Україна»

ТРЕНІНГ ЯК СКЛАДОВА АДАПТАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В ІНТЕГРОВАНИХ ГРУПАХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Право людей з функціональними обмеженнями здоров'я на інтеграцію в суспільство та адаптацію в ньому – одна із вимог міжнародних стандартів. Важливим завданням держави та інших соціальних інститутів є створення для дітей та молоді з функціональними обмеженнями необхідних умов для подолання перешкод, що стоять на заваді повноцінному життю у соціумі.

На наш погляд, навчання та отримання соціального досвіду є єдиною можливістю для молоді даної категорії включитися в суспільне життя, адаптуватися до його умов, набути впевненості, свободи мислення, максимально можливої самостійності. Доступність освіти зумовлює навчання у вищих навчальних закладах, можливість вибору форми навчання, технологій та методів, які застосовуються для адаптації та стимулювання індивідуального розвитку кожного студента з особливими потребами та полегшує процес адаптації та інтеграції. Тому напрямок дослідження технологій, як складової адаптаційного процесу для полегшення інтеграції молоді з обмеженими функціональними можливостями у суспільство є дуже вагомим питанням.

Спроможність адаптуватися, долати труднощі, віднайти своє місце у життєвому просторі є вирішальним чинником вдалого розвитку молодої людини, а в майбутньому – фахівця з вищою освітою.

У ВНЗ процес навчання першокурсників налагоджується непросто, характеризується великою динамічністю психічних процесів і станів, які зумовлені зміною соціального довкілля. В нашому випадку це студент із функціональними обмеженнями здоров'я.

Дана категорія молодих людей, має обмежені можливості, обумовлені фізичними, психологічними, сенсорними і соціальними бар'єрами, що не дозволяють їй легко і повноцінно інтегруватися та адаптуватися, жити повноцінними життям, як інші члени суспільства, тому, на наш погляд, доцільно виділити такі види соціальної адаптації для даної категорії в контексті досліджуваної проблеми: активна адаптація, яка полягає у перетворенні середовища відповідно до умов, інтересів особистості; пасивна адаптація – сприйняття впливу середовища як незмінного та підкорення умовам, що диктує життя; креативна адаптація виступає певним компромісом щодо двох попередніх типів. Вона ґрунтується на фільтруванні впливів соціуму, сприймає те, що вважає слушним та необхідним. Якщо активна модель адаптації вражає своїм героїзмом, то креативна захоплює відчуттям необмежених можливостей людського духу [1].

У науковій літературі зустрічаємо і таку класифікацію: статична адаптація, коли абітурієнт націлений лише на сприйняття моделей і відтворення загальноприйнятих алгоритмів поведінки; динамічна адаптація припускає не тільки «вписування» у середовище, але і його зміну [2].

На жаль, саме пасивна та статична адаптація найбільш поширена серед молоді з функціональними обмеженнями, а особливо в процесі інтеграції в суспільство. Проблеми адаптації та доступності навчання для студентів із функціональними обмеженнями пов'язані з труднощами комунікації, з їх руховими особливостями. Нечіткість вимови та специфіка артикуляції заважає їх вільному спілкуванню з іншими студентами та викладачами. Коло проблем таких студентів – це порушення психічних пізнавальних процесів, занижена самооцінка, занижений рівень домагань і багато інших. Проте однією з найактуальніших проблем є порушення взаємовідносин зі здоровими студентами і викладачами через деформуючий

вплив на особистість хронічного захворювання і виникнення стереотипних очікувань від даної категорії молоді у здорових студентів. А це, в свою чергу, може стати пусковим механізмом для формування у студентів з обмеженими можливостями як внутрішньо особистісного конфлікту, так і зовнішнього міжособистісного конфлікту під час навчання у вищому навчальному закладі. А ми розуміємо, що студентам даної категорії досить нелегко навчатись через наявність у них певних фізичних дефектів чи фізіологічних розладів.

Тому доцільним, на наш погляд, для адаптації молоді та всіх суб'єктів взаємодії в навчально-виховному процесі є впровадження тренінгових програм в інтегрованих групах вищого навчального закладу [3].

На відміну від традиційних методів навчання соціально-психологічний тренінг спрямований передусім на: розвиток особистості; формування ефективних комунікативних умінь; засвоєння навичок як ділового спілкування, так і неформального; формування впевненості в собі та зниження тривожності у спілкуванні; стійку мотивацію до саморозвитку.

При використанні цієї форми навчання позиція викладача характеризується яскраво вираженою спрямованістю на особистість учасника групи, на підтримку й допомогу в його розвитку, на засвоєння теоретичних знань у їх безпосередньому відпрацюванні на практиці. Цьому сприяє саме специфіка тренінгу як однієї із сучасних форм психолого-педагогічної підготовки викладачів. Річ у тому, що набуття нових навичок і досвіду відбувається у тренінгу завдяки активній участі всіх членів групи та кожного зокрема. Принцип активності передбачає не засвоєння готових знань і прийомів, а самостійне відпрацювання найбільш ефективних навичок спілкування.

Другий важливий принцип соціально-психологічного тренінгу – принцип зворотного зв'язку, на якому ґрунтується набуття нового перцептивного, емоційного та когнітивного досвіду. Специфіка зворотного зв'язку тренінгу – це його описовий, а не оцінювальний характер, його не віддаленість, реальність як відправника, так і того, хто отримує, реалізація його в контексті групи.

Зауважимо, що в навчально-виховній практиці вузів немає

спеціальних педагогічних методів активного впливу на особистість з метою професійної психокорекції її якостей. Проте в нашому випадку це сприяло б підвищенню адаптації всіх суб'єктів навчально-виховного процесу в інтегрованих групах вищого навчального закладу.

Пропонуємо розглянути елемент тренінгового заняття адаптації викладачів, здорових студентів та студентів із функціональними обмеженнями здоров'я при входженні в інтегроване середовище вищого навчального закладу.

Зміст тренінгу спрямований на адаптацію викладачів, здорових студентів та студентів з обмеженими можливостями вузів в інтегрованих групах та зміну установок викладачів та здорових студентів стосовно даної категорії студентів. Тренінг пов'язаний з віртуальним зануренням у внутрішній світ молодої людини з функціональними обмеженнями, тобто основне завдання тренінгу полягає в тому, щоб спонукати його учасників подивитися на особливих студентів зсередини, спробувати збагнути їх проблеми, почуття, сприймання світу.

Метою даного тренінгу є: 1. Розвиток емпатії, соціально-перцептивного інтелекту, комунікативних здібностей (здатності розуміти емоційний стан іншої людини та співчувати їй, адекватно висловлювати свій емоційний стан та надавати зворотний зв'язок). 2. Формування навичок позитивного впливу на інших, взаємодопомоги та готовності до швидкого реагування в ситуаціях. 3. Підвищення розуміння необхідності розвитку в собі сенситивності, самоусвідомлення і чутливості до інших. 4. Активізація внутрішніх резервів творчої активності.

Програма курсу:

1. Програма базується на принципі поетапності розвитку групи та поступовості у більш глибокому розумінні кожним учасником себе. Кожна зустріч логічно витікає із попередньої та являється у змістовому плані основою для наступної.

2. У структуру тренінгу входять індивідуальна та групова рефлексія (на початку та вкінці заняття). Цінність такої роботи полягає в осмисленні процесів, засобів і результатів індивідуальної та сумісної діяльності. До основних прийомів такої роботи належать: різного роду техніки невербальної взаємодії: мімічні, жестові, тактильні, рухові, що дає можливість

учасникам глибше заглянути в переживання інших і наблизитися до розуміння цих переживань; психогімнастичні процедури з релаксаційним ефектом (тільки знявши фізичні (м'язові) блоки та «тиски», вивільнившись від тривожності, людина починає вільно мислити та діяти); ведення щоденників учасників групи; аналітична робота ведучого з осмислення групових процесів, зміни в позиції учасників психофізіологічних показників (стомлення, інтерес тощо).

3. Одним із провідних методів є групова дискусія: тематична та загальна спонтанна, яка визначається ситуацією в даний момент.

4. У структуру занять включені рольові ігри, які дозволяють кожному учаснику на деякий час стати різним-Я та іншим-Я, дозволяють з'ясувати, як особистісна проблема деструктує службові стосунки, робить їх неефективними.

5. Використовуються досить універсальні вправи, які є спільними для всієї тренінгової практики. Найбільша цінність утілення вправ у груповий процес полягає в їх обговоренні, в психологічному аналізі емоційно-почуттєвих реакцій.

6. Мова – основний засіб спілкування. Тому широко використовуються особисто вербальні методики. Серед них – інтонаційна техніка, прийоми ведення діалогу, способи подачі та сприйняття зворотного зв'язку.

7. У заключну частину заняття обов'язково входять самозвіти учасників.

Отже, для вирішення проблем, пов'язаних з адаптацією всіх суб'єктів навчально-виховного процесу в інтегрованих групах вищого навчального закладу потрібне проведення тренінгів, адаптаційних технологій та методик, що дасть змогу всім учасникам швидко адаптуватися в інтегрованих групах вищого навчального закладу.

Список використаних джерел

1. Селіверстов С.І. Деякі проблеми адаптації студентів першого курсу у вищому навчальному закладі / С.І. Селіверстов // Наук.-метод. зб. «Проблеми освіти». – К. – 1997. – Випуск 10. – С. 135-139.

2. Дікова-Фаворська О.М. Специфічні групи осіб з обмеженими можливостями здоров'я у фокусі соціології /

О.М. Дікова-Фаворська. – Житомир : «Полісся», 2009. – 488 с.

3. Гірник А.М., Шпалерчук І.Н. Тренінг комунікативних вмінь / А.М. Гірник, І.Н. Шпалерчук // Практична психологія та соціальна робота. – 2001 – №6 – С. 21-25.

МАЗУРКЕВИЧ О.П., *кандидат культурології,*
доцент кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
МАРИНЧЕНКО М.М., *здобувач вищої освіти*
спеціальності «Інформаційна, бібліотечна
та архівна справа»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Розвиток сучасного суспільства України і процеси інтеграції в європейську спільноту гостро ставлять питання забезпечення соціального захисту громадян країни, і особливо тих, хто потребує його найбільше, зокрема, це люди з особливими освітніми потребами. Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана насамперед, з тим що чисельність людей, які потребують корекційного навчання, неухильно зростає. Тому пошук підходів до активізації розвитку інклюзивної освіти є важливим державним питанням. Разом із тим, незважаючи на важливість і актуальність інклюзивної освіти, науковці констатують серйозні проблеми в її науковій розробці та практичній реалізації.

Інклюзія (від англ. inclusion – включення) – процес збільшення ступеня участі всіх громадян в соціумі, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Він передбачає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. Термін «інклюзія» має відмінності від термінів «інтеграція» та «сегрегація». При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату. Міжнародні стандарти в

галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання людей з обмеженими можливостями фізичного та (або) психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту [1, с. 12].

Сьогодні в Україні відбувається зміщення акцентів соціальної політики держави стосовно інвалідів у бік формування суспільної свідомості щодо сприйняття їх як рівних членів суспільства та необхідності створення для цих громадян умов для повноцінного життя, в тому числі здобуття освіти.

Реальністю є те, що люди з обмеженими можливостями, які закінчують інтернати чи навчаються вдома, мають дуже серйозні проблеми із соціалізацією. Нерідко вони не впевнені в собі, несамостійні, у них відсутні соціальні компетенції, їм складно реалізувати себе, отримати вищу чи спеціальну освіту, працевлаштуватися тощо. Натомість інклюзія передбачає, що людина з раннього віку знаходиться в соціумі, вчиться виживати. У дітей є можливості для налагодження дружніх стосунків зі здоровими ровесниками й участі у громадському житті. З іншого боку, здорові діти, які навчаються з першого класу з дітьми з особливими потребами, в дорослому віці по-іншому ставляться до людей з обмеженими фізичними можливостями: вже не з жалістю чи презирством, а нарівні, вчаться природно сприймати і толерантно ставитися до людських відмінностей, налагоджувати й підтримувати дружні стосунки з людьми, які відрізняються від них. Аналіз зарубіжного досвіду впровадження інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з інвалідністю доводить, що провідна роль у цьому процесі належить державі, при цьому політика держави відносно осіб з інвалідністю будується на рівноправності та гарантіях спеціальних прав для забезпечення їх життєдіяльності [3, с. 26].

Виходячи з виключної важливості ролі держави в розвитку інклюзивної освіти, підкреслимо, що перешкоди макрорівня мають найбільше вагоме значення у процесі гальмування розвитку інклюзивної освіти в Україні. Основними

перешкодами цього рівня є:

- недосконаліть чинного законодавства щодо людей з інвалідністю;
- невідповідність його міжнародним нормам;
- відсутність закону про спеціальну освіту, в якому б чітко визначалися правові основи інституту інклюзивної освіти та принципи механізму створення економічних умов для реалізації інклюзивних підходів до освіти осіб з особливими освітніми потребами [4, с. 43].

Перешкоди на шляху розвитку інклюзивних підходів в освіті пов'язані з діяльністю конкретних організацій та фахівців, окремих людей. Для інклюзивної освіти це рівень психологічного прийняття викладачами освітніх установ самої можливості спільного навчання осіб з обмеженими можливостями здоров'я, їх професійні установки, стереотипи та дії стосовно учнів з обмеженими можливостями здоров'я. Практика свідчить, що відсутність в Україні умов для пересування в громадському транспорті, в'їзду й виїзду в житлові будівлі та навчальні заклади інвалідних колясок, брак спеціальних програм навчання, спеціального допоміжного навчального обладнання, недостатня чисельність спеціально підготовлених викладачів перешкоджають реалізації особами з інвалідністю конституційного права на отримання освіти [3, с. 79].

Право на освіту гарантується Конституцією України, Законом України «Про освіту» та іншими нормативними актами України. Відповідно до Конституції в Україні, обов'язковою є загальна і середня освіта. Однак реальні можливості отримати середню освіту для дітей з інвалідністю є обмеженими. Професійне навчання для інвалідів – це підвищення їхнього соціального статусу та можливість підвищення рівня доходів, розвиток навичок та вміння працювати. Для суспільства професійне навчання інвалідів – це зниження напруженості на ринку праці, підвищення суспільної продуктивності, розв'язання соціальних проблем інвалідів. Основна мета професійного навчання інвалідів – інтеграція їх у суспільство. Однак відносно осіб з інвалідністю в Україні тут також

порушуються принципи доступності для кожного громадянина усіх форм і типів освітніх послуг, що надаються державою; рівності умов кожної людини для повної реалізації її здібностей, таланту, всебічного розвитку, гуманізму, демократизму. Реальністю є те, що окремі категорії осіб з інвалідністю мають можливість здобувати освіту лише в умовах спеціальних навчальних закладів [4, с. 34].

Відсутність належного фінансування освіти в цілому та інклюзивної зокрема є суттєвою перешкодою на шляху її розвитку, тому необхідними є збільшення фінансування розвитку матеріальної бази освітніх закладів з метою перетворення їх у доступне середовище навчання [3, с. 68]. Окремим економічним важелем активізації розвитку інклюзивної освіти є використання економічних стимулів для заохочення викладачів до розробки спеціальної літератури, методичних матеріалів, які б враховували особливі потреби студентів з однаковою нозологією, зробити їх доступними широкому викладацькому загалу. Тому на регіональному рівні доцільно провести широку просвітницьку кампанію, яка б дозволила інформувати суспільство про необхідність і важливість інклюзії; проводити спеціальну роботу для формування в суспільстві толерантності по відношенню до людей з особливими потребами [4, с. 133].

Список використаних джерел

1. Богданов С. Соціальний захист інвалідів. Український та польський досвід / С. Богданов; відп. ред. О. Палій. – К. : Основи, 2002. – 93 с.

2. Заярнюк О.В. Соціальний захист уразливих верств населення: вітчизняний та зарубіжний досвід / О.В. Заярнюк // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки». – Кіровоград : КНТУ. – 2004. – Вип. 6. – С. 131-134.

3. Колупаєва А.А. Навчальний курс «Вступ до інклюзивної освіти» / А.А. Колупаєва, С.М. Єфімова. – К., 2010. – 19 с.

4. Софій Н.З., Найда Ю.М. Концептуальні аспекти інклюзивної освіти. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навч.-метод. посібник / А.А. Колупаєва,

Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін. ; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

5. Ярмощук І. Інклюзивне навчання в системі освіти / І. Ярмощук // Шлях освіти. – 2009. – №2. – С. 24-28.

МАЗУРКЕВИЧ О.П., *кандидат культурології,*
доцент кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
ПАСТУЩАК Л.А., *магістрант спеціальності*
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

УМОВИ НАВЧАННЯ У ВНЗ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ І ЇХ АДАПТАЦІЯ

У сучасному суспільстві існує проблема адаптації людей з особливими потребами, що зумовлено соціальною вразливістю цієї категорії населення. Особливо актуальним є питання соціалізації студентів з інвалідністю до навчання у ВНЗ, оскільки успішна їх адаптація сприяє гармонізації особистості в цілому, та більш ефективному оволодінню ними навиками професійної діяльності. Проява непристосованості супроводжується соціальною ізольованістю, нездатністю до самовираження та самореалізації, виникненням негативних емоційних станів, що призводять до дестабілізації особистості. Отже, аналіз факторів, що сприяють чи перешкоджають адаптації студентів з інвалідністю під час навчання у ВНЗ є актуальним завданням, що стоїть перед психологами та викладачами.

Процес адаптації передбачає, перш за все, активність самого суб'єкта діяльності, яка вимагає осмислення своїх дій і вчинків, пошуку власних шляхів рішень відповідно конкретним умовам життєдіяльності, аналіз характерних особливостей і результатів взаємодії (у даному випадку першокурсника) з новими людьми і обставинами. Адаптація містить у собі складні, багатогранні взаємини людини з довкіллям [2].

Адаптація студентів-першокурсників у вищих навчальних

закладах не завжди проходить успішно. Дослідження процесу пристосування першокурсників до умов у ВНЗ дозволяють виділити наступні головні труднощі:

- переживання, пов'язані з перехідним періодом: від шкільного до дорослого життя;
- невизначеність мотивації вибору професії;
- недостатня психологічна підготовка до самостійного життя, необхідності приймати рішення, брати на себе відповідальність за власні дії та вчинки;
- невміння здійснювати психологічну саморегуляцію поведінки і діяльності, що підсилюється відсутністю звичного повсякденного контролю педагогів та батьків;
- нові умови діяльності студента у ВНЗ – це якісно інша система співвідношення відповідальності і залежності, де на перший план виступає необхідність самостійної регуляції своєї поведінки;
- пошук оптимального режиму праці та відпочинку в нових умовах;
- налагодження побуту і самообслуговування, особливо при переході до гуртожитку;
- відсутність навичок самостійної роботи тощо.

Усі ці труднощі різні за своїм походженням. Одні з них об'єктивно неминучі, інші носять суб'єктивний характер і пов'язані зі слабкою підготовкою, вадами виховання в родині та школі [2].

Соціальна адаптація – процес активного пристосування людини до середовища, що змінилося, за допомогою різних соціальних засобів. Розрізняють активну й пасивну соціальну адаптацію. Показником успішного соціальногопристосування є високий соціальний статус індивіда в даному середовищі, а також його задоволеність цим середовищем у цілому. Показником неуспішного соціального пристосування є переміщення індивіда в інше соціальне середовище або поведінка, що відхиляється від норми [4].

Процес адаптації може бути здійснений двома шляхами. Один з них має на меті пристосувати інвалідів через створення спеціального життєвого середовища (коляски, милиці, пандуси,

підйомники тощо). Інший шлях адаптації здійснюється через активізацію життєвої позиції хворого для подолання свого дефекту. Він пов'язаний з особистісною позицією інваліда [5].

Потреби інвалідів можна умовно підрозділити на дві групи: загальні, тобто аналогічні потребам інших громадян та особливі, тобто потреби, викликані тією або іншою хворобою. Найбільш типовими з «особливих» потреб інвалідів є наступні:

- у відновленні (компенсації) порушеної здатності до різних видів діяльності;
- у пересуванні; у спілкуванні; у вільному доступі до об'єктів соціально-побутової, культурної й інших сфер;
- у можливості одержувати знання;
- у працевлаштуванні;
- у комфортних побутових умовах;
- у соціально-психологічній адаптації;
- у матеріальній підтримці [3].

Окрім специфічних труднощів, викликаних проблемами зі здоров'ям люди з обмеженими можливостями зустрічаються з негативними стереотипами, що панують у свідомості здорового населення та зумовлюють неприйняття людей з інвалідністю негативне ставлення до них, дискримінацію та упередження. Людина з інвалідністю сприймається як людина неповноцінна, нездатна принести користь суспільству. Таке ставлення часто призводить до зниження самооцінки таких людей, де на передній план виходить характеристика «Я-інвалід». А це, в свою чергу, призводить до самоізоляції, небажанню спілкуватись з оточуючими з остраху бути негативно оціненим. Така людина замикається в собі, не бажає приймати участь в групових видах діяльності. Все це призводить до дезадаптації.

Отже, саме взаємодія інваліда з соціумом є одним з основних чинників, що впливають на адаптаційний процес. Якщо в групі людину з особливими потребами приймають, сприймають як повноцінну особистість, здатну до соціальної активності, то найчастіше такі люди намагатимуться відповідати даним очікуванням та матимуть високий адаптаційний потенціал. Взаємини інклюзивних і нормативних людей передбачають відповідальність за ці взаємини обох сторін. У

багатьох з них не вистачає соціальних навичок, уміння виразити себе в спілкуванні з оточуючими. Люди з обмеженими можливостями далеко не завжди можуть уловити нюанси людських відносин, сприймають інших людей дещо узагальнено, оцінюючи їх на підставі лише деяких моральних якостей - доброти, чуйності тощо. Не цілком гармонійно складаються й взаємини між інвалідами. Приналежність до групи людей з обмеженими можливостями зовсім не означає, що інші члени цієї групи будуть налаштовані до нього позитивно. Аналіз роботи громадських організацій людей з особливими потребами показує, що інваліди воліють об'єднуватися з людьми, що мають ідентичні захворювання, і негативно ставляться до інших. Одним з головних показників соціально-психологічної адаптації осіб з обмеженими можливостями є їхнє відношення до власного життя [3].

Соціальна політика в Україні сьогодні орієнтована на інтеграцію людей з особливими потребами в здорове суспільство. Цю тенденцію характеризує розробка багатьох програм, спрямованих на зменшення соціальної дистанції між здоровими людьми та інклюзивними. При цьому не враховується те, що соціум не готовий прийняти людей з фізичними вадами, надати їм рівні права та можливості. Саме зменшення психологічної дистанції, на нашу думку, призведе до значного покращення адаптаційних можливостей людей з інвалідністю як в соціумі в цілому, так і в умовах навчання у ВНЗ зокрема.

Список використаних джерел

1. Будаева Г.С. Социальная адаптация инвалидов с поражением опорно-двигательного аппарата в современном российском обществе (на материалах Республики Бурятия) : дис. канд. социол. наук : 22.00.04 / Г.С. Будаева. – Улан-Удэ, 2005. – 140 с.

2. Буяльська Т.Б. Теоретичні аспекти адаптації студентів І курсу до навчання у ВНЗ / Т.Б. Буяльська [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Buyalska.php

3. Ветрова И.Ю. Проблемы социальной адаптации инвалидов / И.В. Ветрова [Електронний ресурс]. – Режим

доступу до ресурсу : http://www.rezeptsport.ru/metod/metod9.php

4. Социальная адаптация [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.glossary.ru

5. Тюрин А.В. Психологическая адаптация инвалидов с последствиями детского церебрального паралича / А.В. Тюрин [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.dissercat.com/conten

ЧОПІК О.В., *кандидат педагогічних наук,*
старший викладач кафедри
корекційної педагогіки та інклюзивної освіти,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ІНКЛЮЗИВНИХ КЛАСІВ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З СИНДРОМОМ ДАУНА

Запровадження інклюзивної освіти висуває нові вимоги до професійних якостей педагогів загальноосвітніх шкіл. Як свідчать результати досліджень Л. Прядко, С. Семак, Г. Сіліної, О. Фурман та інших, вчителі часто є психологічно та методично неготовими до роботи з дітьми з особливостями психофізичного розвитку [6].

Окремі аспекти проблеми формування професійної готовності педагогів до інклюзивної освіти висвітлено у дослідженнях В. Бондаря, Л. Гречко, А. Колупаєвої, І. Мамайчук, М. Матвєєвої, С. Миронової, Н. Назарової, Т. Сак, В. Синьова, В. Тарасун, О. Хохліної, А. Шевцова, Л. Шипіциної та інших.

У педагогів інклюзивних закладів, які не мають дефектологічної освіти, можуть виникати значні труднощі у роботі з учнями з порушеннями інтелектуального розвитку, зокрема, з дітьми з синдромом Дауна. Оскільки особливості психофізичного розвитку учнів з синдромом Дауна створюють труднощі в досягненні загальної освітньо-виховної мети. У роботі з цією категорією дітей педагогам варто враховувати, що

для них характерними є порушення уваги, пам'яті, сприймання, мислення, загальної та дрібної моторики, емоційно-вольової сфери, мовлення. Зазвичай діти погано говорять внаслідок недорозвинення артикуляційного апарату, легше оволодівають писемним мовленням, ніж усним. Швидко втомлюються, втрачають інтерес до одноманітної діяльності. Діти з синдромом Дауна мають обмежені уявлення про навколишнє середовище. Проте, незважаючи на порушення пізнавальної діяльності, вони часто є спостережливими, допитливими, схильними до наслідування, добре розуміють звернене мовлення. Більшість з них є життєрадісними, ніжними, чуйними, полюбляють музику, танці [1; 4; 5].

Педагогам інклюзивного класу, в якому навчається дитина з синдромом Дауна, варто особливу увагу приділяти питанню формування учнівського колективу. Налагодженню позитивних взаємин учня з особливостями психофізичного розвитку з однокласниками можуть перешкоджати його особливості поведінки, мовлення, такі зовнішні ознаки, як монголоїдний розріз очей, епікант, маленькі вушні раковини, маленький ніс з запалим переніссям, маленький рот з висунутим язиком [5].

У вчителів також можуть виникати труднощі методичного характеру під час підготовки до уроків. Учень з синдромом Дауна, якщо у нього легкий ступінь інтелектуальної неповносправності, має навчатися за типовими навчальними планами для дітей з інтелектуальними порушеннями, програмами для розумово відсталих дітей, на відміну від інших учнів класу. Відповідно під час планування уроку педагоги повинні розробляти два конспекти уроку або один конспект, який складається з двох частин: 1) загальний хід уроку для всього класу; 2) паралельний спеціальний хід уроку для дитини з синдромом Дауна. Оскільки теми уроків можуть не співпадати, то вчителеві у класному журналі потрібно записувати дві теми уроку. Також педагогу доцільно розробляти наочність, роздатковий матеріал для учня з синдромом Дауна, враховуючи його індивідуальності особливості. Звичайно, йому має допомагати в організації навчально-корекційного і виховного процесу асистент вчителя, який адаптує навчальні матеріали для дитини, допомагає їй у виконанні навчальних завдань [2; 3].

С. Миронова зазначає, що у педагогів інклюзивних закладів мають бути сформовані моральні і професійні установки в галузі інклюзивної освіти, ціннісні орієнтації та психологічна готовність до навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку [3].

На нашу думку, компетентність педагогів, які навчають дітей з синдромом Дауна, у галузі інклюзивної освіти включає:

- знання нормативно-правових засад організації інклюзивного навчання;
- позитивне ставлення до інклюзивної освіти;
- знання особливостей психофізичного розвитку школярів з синдромом Дауна;
- знання особливостей навчання і виховання дітей з синдромом Дауна;
- адекватне ставлення до учнів з синдромом Дауна;
- вміння реалізувати індивідуальний підхід до інклюзованої дитини;
- прагнення до підвищення власного наукового, фахового та методичного рівня з питань інклюзивної освіти;
- вміння підбирати методи і форми роботи з дитиною з синдромом Дауна, враховуючи її діагноз;
- вміння реалізувати корекційні цілі у навчально-виховному процесі;
- готовність педагогів до співпраці з класним керівником, корекційним і соціальним педагогами, спеціальним та практичним психологами, логопедом, батьками учнів тощо.

Готовність вчителів до роботи з дітьми з синдромом Дауна може здійснюватись у процесі методичної роботи через наступні форми: тематичні педради, методоб'єднання, семінари-практикуми, консультації з практичним психологом, соціальним і корекційним педагогами, дискусії.

Важливою є співпраця корекційного педагога, логопеда з вчителями, оскільки вони повинні знати психофізичні особливості дитини з синдромом Дауна, принципи, форми, методи, засоби навчально-виховної роботи з нею. Формами спільної діяльності корекційного педагога, логопеда і вчителів можуть бути: бесіди, виступи на педрадах, консультації тощо.

Корекційний педагог може допомогти класному керівнику у розробці плану виховної роботи класу.

Під час індивідуальних консультацій, виступів на семінарах, педрадах, методичних об'єднаннях практичний психолог може надавати необхідну допомогу педагогам з метою налагодження позитивних міжособистісних стосунків ровесників з дитиною з синдромом Дауна, а спеціальний психолог може сприяти створенню умов для успішного оволодіння нею навчальним матеріалом, враховуючи психофізичні особливості.

Важлива роль у розвитку позитивних особистісних взаємин в інклюзивному класі належить соціальному педагогу, який має надавати рекомендації класному керівнику щодо визначення соціального статусу дитини з синдромом Дауна, шляхів включення її в колектив ровесників, формування сприятливого мікроклімату в дитячому колективі.

Необхідною умовою забезпечення успішності дитини з синдромом Дауна, сприятливого середовища у класі є узгоджена робота всіх вчителів. Зокрема, використання ними парних, групових, колективних форм роботи, інтерактивних методів на уроках, створення ситуації успіху для учня з синдромом Дауна, застосування індивідуального підходу до нього, використання методу заохочення, різних видів ігор під час уроків і в позаурочний час тощо. Форми і методи роботи в інклюзивному класі доцільно обговорювати на методичних об'єднаннях, педрадах.

Отже, запорукою успішності спільного навчання дитини з синдромом Дауна з ровесниками з типовим розвитком в умовах інклюзивного закладу є готовність педагогів бути активними учасниками команди психолого-педагогічного супроводу школяра з особливостями психофізичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Ковтун Р.А. Психологічні особливості проявів комунікативних здібностей дітей 6-11 років з синдромом Дауна : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.08 / Р.А. Ковтун. – Одеса, 2011. – 20 с.

2. Матвєєва М.П. Соціально-психологічна характеристика об'єктів та суб'єктів інклюзивної освіти / М.П. Матвєєва //

Інклюзивна освіта: теорія та практика / за заг. ред. С.П. Миронової. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2014. – Ч. 2. – С. 155-162.

3. Миронова С.П. Педагогіка інклюзивної освіти : навчально-методичний посібник / С.П. Миронова. – Кам'янець-Подільський :Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. – 164 с.

4. Навчаємося з радістю: компенсаторне навчання дітей з порушеннями розумового розвитку : навчально-методичний-посібник / А. Василенко-ван де Рей, Н.І. Ліщук, Н.В. Морозова, О.В. Папета, П.М. Піддубна; за ред. Н.І. Ліщук. – К. : Видавництво імені Олени Теліги, 2015. – 100 с.

5. Синдром Дауна: діагностика, опіка, запобігання / Під ред. Л.С. Євтушок. – Луцьк : Вісник і К°, 2003. – 166 с.

6. Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання : тематичний збірник праць / упоряд. А.А. Волосюк, Н.А. Басараба, С.С. Козловська; за заг. ред. А.О. Лавренчука. – Рівне : РОІППО, 2014. – 343 с.

НЕМАШ Л.І., *асистент кафедри психології,*
Вінницький інститут Університету Україна,
аспірантка кафедри психології
та соціальної роботи,
Вінницький державний педагогічний
Університет ім. М. Коцюбинського

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ПОСИЛЕННЯ СПІВПРАЦІ ФАХІВЦІВ ПСИХОЛОГО-МЕДИКО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Впровадження інклюзивної освіти в нашій державі регламентується чисельними документами, затвердженими МОН України. Закон гарантує право на освіту особам з особливими освітніми потребами, що надає їм можливість

здобувати освіту в усіх навчальних закладах, у тому числі безоплатно в державних і комунальних навчальних закладах, незалежно від «встановлення інвалідності» [11].

Здійснення інклюзії передбачає можливість надати людям з особливими освітніми потребами психолого-педагогічну та корекційно-розвивальну роботу, створити для таких осіб інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх навчальних закладах [7; 8]. Відповідно до поставлених задач необхідно створити умови для тісної та ефективної співпраці фахівців медичного, психологічного та педагогічного супроводу дітей у загальноосвітніх закладах в умовах інклюзивної освіти. На думку Т.О. Комар, ефективність навчання дитини з обмеженими можливостями передбачає налагодження гнучкої системи мультифахового супроводу навчального процесу [6].

Виконання поставлених задач є вкрай важкою роботою для всіх фахівців, задіяних у процеси створення відповідних умов для навчання дітей з особливими освітніми потребами (ООП) у навчальних закладах. Складнощі, які виникають на усіх етапах впровадження інклюзії, обумовлені різними об'єктивними факторами, враховуючи економічні, соціальні, культурні тощо. В тому числі є недостатня налагодженість співпраці медичних (клінічних) психологів та/або психіатрів, котрі проводять дослідження психофізичного розвитку дитини із психолого-педагогічними працівниками навчальних закладів, де має навчатись дитина.

В рамках виконання соціально-культурного проекту від Вінницької міської ради 2017 року «Інклюзивна освіта: практикум комунікативної компетентності для психологів навчальних закладів м. Вінниці» [7] нами було проведено дослідження готовності психологів навчальних закладів до роботи в умовах інклюзії. За результатами письмового опитування 67 психологів загальноосвітніх шкіл та дитячих садочків ми отримали наступні дані:

- з них 62% опитуваних вказали, що мають досвід роботи з дітьми із особливими освітніми потребами;
- усі, без винятку, учасники опитування вказували на потребу розширення власних знань у питаннях особливостей

психологічної роботи з дітьми, які мають різні види нозологій.

На питання «Чи маєте Ви готовність до роботи в інклюзивному середовищі?»:

- 64% опитуваних повідомили, що готові працювати або вже працюють в інклюзії;
- 18% – вказали, що не мають готовності до такої роботи;
- 18% респондентів не змогли визначитись у даному питанні.

На питання «Якщо «ні», то чи можете сказати чому? (…не маєте готовності до роботи в інклюзії)» відповіді зводились до небажання виконувати додаткові навантаження без відповідної оплати праці, виявлялась невпевненість у власній готовності до емоційних перевантажень, пов'язаних із незнанням що робити в конкретних випадках і страхом не отримати кваліфіковану підтримку або роз'яснення від колег. Також були відповіді про повне завантаження робочого часу і розміщення власного професійного інтересу у інших видах діяльності.

На питання «Що, на Вашу думку, може бути проблемним у здійсненні інклюзії?» опитувані відповідали, що це: «відсутність умов (матеріальних, дидактичних, архітектурних, професійної підготовки вчителів, психологів, асистентів, т'ютерів тощо». Також були відповіді про недостатність культури сприйняття дітей з ООП у суспільстві, шкільному середовищі, батьками дітей із статистичною нормою розвитку і відсутністю достатніх навиків спілкування з батьками дітей із ООП. В даному випадку респонденти також вказували на потребу більш тісного мультифахового співробітництва з медичними (клінічними) психологами та/або психіатрами для вивчення шляхів психокорекційної та розвивальної роботи з дітьми із ООП. Відзначалась потреба вирішення даної проблеми при підтримці держави. Переважна кількість опитуваних вказували на високий рівень власної потреби у супервізійній та/або інтервізійній роботі в питаннях складних випадків психологічного супроводу дітей з ООП та розладами поведінки.

З огляду на проведене дослідження, ми робимо висновки про необхідність посилення співпраці фахівців психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми

потребами в умовах інклюзивної освіти. Виконання такої роботи може бути організовано в форматі взаємодії з фахівцями інклюзивно-ресурсних центрів при умові вивчення потреб і умов роботи психологів навчальних закладів. Інклюзивне середовище в Україні лише створюється, гострі питання взаємодії фахівців різних ланок цілком передбачувані. Адже питання інклюзії залишаються не до кінця вирішеними і в добре розвинених європейських державах. Приклади таких досліджень наводить Г.В. Давиденко [2, с. 27-38; 3, с. 333-338].

Отже, вважаємо за потрібне звернути увагу, що у впровадженні інклюзивної освіти психологічна, медична і педагогічна складова цієї роботи будуть мати різні завдання, цілі та методи виконання. Але узгоджена діяльність мультидисциплінарної команди сприятиме ефективності впровадження інклюзії в загальноосвітніх навчальних закладах та забезпеченню добрих результатів освітньо-виховної роботи з дітьми. Тому потрібно приділити особливу увагу не лише підготовці методичного інструментарію освітян, а і налагодити постійну мультифахову взаємодію всіх спеціалістів, задіяних у впровадженні інклюзії.

Список використаних джерел

1. Гаяш О.В. Співпраця фахівців у інклюзивному навчанні як необхідна передумова забезпечення корекційної спрямованості педагогічної роботи / О.В. Гаяш // Збірник «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами». – 2015. – №12 (14). – С. 99-113 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://ap.uu.edu.ua/

2. Давиденко Г.В. Впровадження інклюзивної освіти у Великій Британії: проблеми, шляхи вирішення / Г.В. Давиденко // Збірник «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами». – 2014. – №11 (13). – С. 27-38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://ap.uu.edu.ua/contents/13

3. Давиденко Г.В. Ретроспективний аналіз упровадження інклюзивної освіти в Німеччині / Г.В. Давиденко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2015. – Вип. 44.– С. 333-338 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу :

http://journal.kdpu.edu.ua/pedag/article/view/1501/1205

4. Інклюзивна освіта від А до Я : порадник для педагогів і батьків / Н.В. Заєркова, А.О. Трейтяк. – К., 2006. – 68 с.

5. Колупаєва А.А., Данілавічютє Е.А., Литовченко С.В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі : навчально-методичний посібник / А.А. Колупаєва, Е.А. Данілавічютє, С.В. Литовченко. – К. : Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 192 с.

6. Комар Т.О. Особливості соціально-психологічної дезадаптації студентів з обмеженими можливостями та їх психокорекція : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна психологія» / Т.О. Комар. – Хмельницький, 2005. – 20 с.

7. Організація інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 18.05.2012 р. №1/9-384 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.vmr.gov.ua/Lists/CivicOrganizations/ShowContent.aspx?ID=17

8. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1/9-529 від 26.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://ukrainepravo.com/law-making/bill_passed_by_ legislature/iansr-tsnualry-tus-vryefyerrya-ipkr-es-iansrts-tsnualry-tus-sfvkkhts-ses-sfsboyvsfkhyem-esfkhtstts-s/

9. Про освіту : Закон України №1144-12 від 04.06.1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1060-12

10. Про виконання рішення колегії від 23.01.2014 р. (протокол №1/2-2) про діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій : Спільний наказ Міністерства освіти і науки України та Національна академія педагогічних наук України №346/50 від 09.04.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/:::2015-03-10:6187-/page71/

11. Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання : Лист МОН України від 26.07.2012 р. №1/9-529 [Електронний ресурс]. –

Режим доступу до ресурсу : http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/osvita-osib-z-osoblivimi-potrebami/normativno-pravova-baza.html

ЩОРС В.В., *соціальний педагог,*
КЗ «Вінницький технічний ліцей»,
аспірант кафедри педагогіки,
Вінницький державний педагогічний
Університет ім. М. Коцюбинського

ГУМАНІЗАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ В СОЦІАЛІЗАЦІЇ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ ТЕХНІЧНОГО ЛІЦЕЮ

У повсякденних відносинах між людьми провідною гуманістичною цінністю виступає людяність. Дана цінність поєднує в собі усі сторони гуманності, складовими чинниками якої є співчуття, доброзичливість, милосердя, терпимість, довіра, які допомагають людям жити на належному рівні, творити добро, розвиватися духовно та виконувати свій громадянський обов'язок. Тому й освіта приділяє посилену увагу до проблемі навчання й виховання дітей з особливими потребами. Тому для всебічного розвитку цієї категорії дітей необхідно створювати спеціальні умови, в яких реалізувалися б специфічні завдання їх навчально-виховної діяльності.

Виходячи з практичного досвіду роботи ми користуємося таким визначенням «інклюзії». Інклюзія – це ситуація, коли учні з обмеженими можливостями інтегровані в фізичному, академічному та соціальному планах до колективу однолітків із типовим розвитком у місцевій школі.

Школа зі своєю появою в житті дітей з інвалідністю починає відігравати провідну роль у здійсненні процесу соціалізації. Соціалізацію розглядаємо як процес входження людини в суспільство разом з його соціальними зв'язками та інтеграцією в різні типи соціальних спільнот, унаслідок чого відбувається становлення соціального індивіда [1, с. 237]. Під час процесу соціалізації індивідуумом засвоюються соціальні

норми, цінності, елементи культури, суспільний досвід та соціальні ролі, які існують у кожному конкретному соціумі.

Мета процесу соціалізації полягає в тому, щоб допомогти людині (особливо дитині, підліткові, юнакові) активно знайти себе в цьому світі, засвоїти досвід прийдешніх поколінь, збагнути своє призначення, визначитися з професійним середовищем та реалізуватися у ньому.

При цьому соціалізація людини відбувається як під безперервним зіткненням з соціумом – стихійним впливом, так і шляхом цілеспрямованим – залежним від певних державних чинників (економічних, законодавчих тощо), які певним чином впливають на життєвий шлях людини (терміни середньої загальної освіти, вік її початку тощо).

Процес соціалізації має двобічний характер: від суспільства до особистості (соціальний досвід людства) та засвоєння особистістю соціального досвіду та формування індивідуальної структури. Соціалізація індивідуума поділяється на такі сфери як: спілкування, діяльність, самосвідомість [2, с. 7].

Діти з особливими потребами в комунальному закладі «Вінницький технічний ліцей» залучаються до розхожого життя, стають повноцінними членами суспільства і часто вже не просто не потребують підтримки ззовні, а й навпаки, роблять свій внесок у загальну справу. Беруть участь в роботі учнівського врядування, ліцейській Школі медіаторів, асоціації омбудсменів «Феміда» та волонтерських загонах.

У дитини з особливими освітніми потребами проявляється інтерес до певного виду діяльності, відповідно до якого, відвідують ліцейські гуртки, серед яких: «Літературна вітальня» (гра в театральних постановках); «Юний інспектор дорожнього руху» (проведення занять з пропаганди дотримання правил дорожнього руху); військово-патріотичний гурток (долучення до вивчення азів військової справи та відвідування, посильна допомога учасникам АТО); екологічний гурток (участь в екологічній агітбригаді); флористичний гурток (вироби з природних матеріалів власними руками) та гурток «Силова гімнастика» (посильні заняття в тренажерному залі під наглядом учителя фізичної культури). Заняття улюбленими справами –

спрямованість на взаємодію, що характеризується переважно комунікативними потребами, прагненням підтримувати приятельські стосунки з однодумцями, прояв інтересу до спільної діяльності. Учні з обмеженими можливостями включаються в різноманітні види діяльності на рівні зі звичайними дітьми, що сприяє подоланню психологічних ускладнень у процесі комунікації, створенню атмосфери взаємопідтримки, взаємодопомоги, взаєморозуміння, зміцнює віру молоді в досягнення ними успіху в різних сферах життя.

У закладі проводиться просвітницька робота серед учнів, вчителів та батьків з питань інклюзії:

- ряд консультативно-роз'яснювальних: «Психологічна підтримка учнів з ООП» (класні керівники, де навчаються учні даної категорії), «Особливості розвитку пізнавальних процесів у дітей з ООП», «Соціально-психологічні аспекти ведення здорового способу життя» (учні з ООП);
- заняття з елементами тренінгу: для учнів: «Навички підтримки людини з особливими потребами»; «Спілкування. Попередження конфлікту»; «Моє соціальне Я»; «Формула успіху»; «Цінності в моєму житті»; для батьків: «Як навчити дитину слухати?»; «Який ваш стиль батьківського виховання?»;
- засідання ліцейської асоціації омбудсменів: «Власна відповідальність»;
- коло порозуміння: «Толерантність та дружність: мій світ без насильства»;
- засідання батьківського всеобучу: «Виховання відповідальності в дітей в умовах сім'ї», «Роль сімейного виховання у формуванні особистості дитини»;
- оформлення стенду: «Вчимося жити з дітьми з особливими потребами».

У закладі проводиться інформаційно-роз'яснювальна декада по інклюзії, яка проходить під девізом: «Мій заклад відкритий для всіх» або «Рівний-рівному».

Піклування про дітей з інвалідністю потребує від сім'ї значних зусиль. Коли ж дитина починає відвідувати звичайний клас в технічному ліцеї батьки бачать, що їхній син чи донька не такі ізольовані від навколишнього світу, і відчувають

полегшення. Родина отримує підтримку інших батьків, налагоджуються дружні стосунки. Стурбованість майбутнім своєї дитини стає не такою захмарною, батьки бачать можливості адаптації в суспільстві.

Отже, перебування у класі зі здоровими однолітками дає змогу дитині з порушеннями розвивати відповідні комунікативні та соціальні навички. Звична соціальна взаємодія сприяє встановленню дружніх, позитивних соціальних стосунків. Крім того, в інтелектуальній сфері спостерігається покращення концентрації уваги, пам'яті, посилення мотивації до навчання. Набувається успішний досвід перебування в освітньому середовищі, оволодіння вміннями, необхідними для активного самостійного життя в суспільстві. Спільне перебування корисне і для дітей без порушень. Вони починають розуміти, з якими труднощами стикаються люди з інвалідністю, стають чутливими до потреб інших, толерантніше сприймають людські відмінності.

Список використаних джерел

1. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / За заг. ред. проф. І.Д. Звєрєвої. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.

2. Палчевський С.С. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / С.С. Палчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560 с.

3. Щорс В.В. Формування гуманного ставлення до дітей з особливими потребами в учасників навчально-виховного процесу / В.В. Щорс // Математика в школах України. – 2011. – №32. – Міні журнал «Педагогічна академія пані Софії». – Урок 21. – Ч.2. – С. 16-20.

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

ДМІТРІЄВА О.І., *кандидат педагогічних наук,*
доцент, доцент кафедри корекційної
педагогіки та інклюзивної освіти,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУДЕНТАМИ З ПОРУШЕННЯМИ СЛУХУ

На сучасному етапі розвитку освіти в Україні спостерігається тенденція зростання попиту на здобуття вищої освіти серед молоді з особливими освітніми потребами, у тому числі серед осіб з порушеннями слуху. Для переважної їх більшості вступ до вищого навчального закладу є першим серйозним кроком у напрямку соціальної інтеграції.

Правовий аспект освітньої політики держави щодо осіб з порушеннями слуху був предметом розгляду багатьох українських вчених, а саме: Т. Єжової (2011), В. Засенка (2008, 2010, 2012), С. Кульбіди (2008-2010), І. Чанні (2006), І. Чепчиної (2009-2012) та ін. Аналіз українського законодавства у контексті освіти нечуючих здійснено С. Кульбідою (2013). Зокрема, зазначається що у законодавстві окреслено завдання держави щодо декларування прав і надання рівного доступу до освіти дітям-інвалідам в спеціальних загальноосвітніх закладах та у навчальних закладах I-IV рівнів акредитації, проте існує низка протиріч між визначеними освітніми правами та потребами осіб з порушеннями слуху та реальним їх забезпеченням [2].

Педагогічні аспекти навчання та виховання студентів з порушеннями слуху, а також окремі специфічні для цієї категорії студентів методи та прийоми роботи висвітлено у працях І. Багрової, М. Букун, Е. Бурменка, О. Гозової, Н. Засенко, Л. Фомічової, М. Шеремет та інших.

Освітні проблеми осіб з порушеннями слуху обговорювалися на Всеукраїнському форумі з міжнародною участю «Доступ осіб із інвалідністю (глухих і слабкочуючих) до вищої освіти», який відбувся 2-3 листопада 2017 року в Українському католицькому університеті (м. Львів).

Зокрема, говорилося про необхідність створення умов рівнодоступності для глухих і слабкочуючих студентів в університетському середовищі (І. Кобель); про необхідність створення державою умов для інклюзивного навчання осіб з порушеннями слуху (І. Чепчина); про потребу покращення умов, щоб вищі навчальні заклади стали більш привабливими для глухих студентів (Н. Адамюк); був представлений досвід Канади щодо організації навчання глухих студентів в університеті MacEwan (Абігаль Перриш-Крейг) [3].

Метою нашої публікації є визначення окремих аспектів здобуття вищої освіти студентами з порушеннями слуху, здійснене у процесі вивчення практики роботи Державного вищого навчального закладу «Чернівецький політехнічний коледж». Нас цікавили, зокрема, специфіка організації діяльності викладачів закладу із студентами з порушеннями слуху та особливості навчальної діяльності цієї категорії студентів.

У процесі дослідження нами виявлено, що викладачі навчального закладу позитивно ставляться до студентів з порушеннями слуху, проте зазначають, що їм бракує досвіду роботи із цією категорією студентів, а також не вистачає специфічних знань про психофізичні особливості розвитку осіб з порушеннями слуху. Проведення лекційних занять лише з опорою на слухове сприймання викладачі визнають як неефективну форму роботи, оскільки студенти з порушеннями слуху часто не встигають записати необхідне, багаторазово перепитують значення слів, які вони не зрозуміли, а викладачам складно дібрати слова-синоніми чи пояснити термін, який має професійне значення іншими засобами, аніж вербальними. Крім того, викладачі зазначають, що за такої форми проведення лекції порушується темп заняття, знижується інтерес до сприймання навчального матеріалу та зменшується ефективність роботи групи. Враховуючи вищезазначені

моменти, викладачі наголошують на необхідності супроводу навчальних занять із студентами з порушеннями слуху кваліфікованого перекладача-дактилолога, який вільно оперував би термінологією, що використовується у конкретній професійній галузі, міг би, за необхідності, доступно і зрозуміло пояснити значення окремих термінів та понять.

Вивчаючи організацію навчальної діяльності студентів з порушеннями слуху, нами виявлено, що під час їхнього опитування викладачі найчастіше використовують письмову форму роботи з опорою на конспект; для самостійної роботи студентам з порушеннями слуху здебільшого пропонується самостійно знайти інформацію з певної теми та законспектувати її або підготувати презентацію з теми.

Студенти з порушеннями слуху зазначають, що у них виникають труднощі у навчанні, пов'язані із тим, що обсяг інформації, який викладається протягом академічної години переважній більшості студентів засвоїти складно. Більшість студентів зауважують на необхідності викладу навчального матеріалу із застосуванням технічних засобів навчання. Продуктивним видом сприйняття інформації для них є візуальне сприйняття, що базується на зоровому сприйнятті фрагментів тексту, таблиць, опорних схем.

Труднощі для студентів з порушеннями слуху складає конспектування лекційного матеріалу, що пояснюється особливостями сприймання та рівнем їхнього мовленнєвого розвитку. Студентам з порушеннями слуху складно встигнути записати за викладачем основні думки, відокремити їх від інших, у них спостерігаються труднощі, пов'язані із розумінням значень слів та професійних термінів, їм важко сприймати складні граматичні конструкції.

Найприйнятнішими для себе формами самостійної роботи студенти з порушеннями слуху одностайно обрали форми рефератів та презентацій, оскільки пошукова робота дозволяє їм розкрити власний потенціал і не викликає дискомфорту, непорозуміння та проблем, які виникають у процесі усного опитування. Позитивом є те, що при виконанні пошукових завдань активізується інтелектуальна діяльність студентів, збагачується словниковий запас, адже значення незрозумілих

слів вони можуть знайти у словниках, у пошукових електронних системах.

Із запропонованих форм опитування найбільш зручними були обрані тестова та усна за умови супроводу перекладача-дактилолога.

Отже, у процесі дослідження практичної діяльності нами визначені окремі аспекти організації освітнього процесу студентів з порушеннями слуху у вищому навчальному закладі, а також проаналізовано труднощі та проблеми викладачів та студентів з порушеннями слуху, які виникають під час навчального процесу. Перспективою подальших досліджень є розробка методичного забезпечення навчального процесу, впровадження якого сприятиме забезпеченню ефективності здобуття вищої освіти студентами з порушеннями слуху.

Список використаних джерел

1. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України // Відомості Верховної ради. – 2004. – Ст. 23. – №21. – С. 252.

2. Кульбіда С.В. Нове в законодавстві України щодо забезпечення прав глухих як лінгвістичної меншини / С.В. Кульбіда // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : збірник наукових праць. – К. – 2013. – №10(12). – С. 39-52.

3. Наумець І. Жити за скляною стіною: Чи є доступною вища освіта для глухих і слабкочуючих студентів в Україні / І. Наумець [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : www.ipress.ua

КУЯН О.О., *викладач кафедри психології,*
Дніпровська філія Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Включення до суспільства осіб з особливими потребами та визначення їх сучасного статусу в системі соціального захисту потребує детального вивчення. Одночасно залишається

недостатньо розробленою проблема відновлення соціально-психологічного статусу молоді з особливими потребами. Під статусом розуміють – розміщення суб'єкта в системі міжособистісних відносин, які визначають його права, обов'язки та привілеї [1].

Зазначимо, що головна проблема осіб з особливими потребами полягає в їх зв'язку зі світом: в обмеженні мобільності, спілкуванні з природою, бідності контактів з однолітками й дорослими, доступу до культурних цінностей. Це є не тільки наслідком впливу суб'єктивних факторів, якими є їх власне соціальне, фізичне і психічне здоров'я, але й результатом соціальної політики, сформованої суспільної свідомості, які санкціонують, зокрема, існування недоступного для даних осіб архітектурного середовища, суспільного транспорту, належним чином отримання освіти тощо.

Крім того, у ставленні до осіб з особливими потребами сформувалося чимало специфічних факторів, які не найкращим чином впливають на умови їхнього життя. Певні стереотипи, міфи, соціальні та естетичні атитюди, зневага оточуючих, зневіра і навіть жах стосовно людей з інвалідністю – основні фактори, які ізолюють людей з особливими потребами від суспільства і затримують їх розвиток, як повноцінної особистості.

В Україні проблема інтеграції людей з особливими потребами є досить актуальною, передусім, це стосується молоді. Сьогодні наше суспільство ще не готове сприймати їх як рівних. Внаслідок цього з'являється суперечність між необхідністю подолання соціальної ізоляції молоді з особливими потребами та відсутністю відповідних психологічних і соціально-педагогічних умов, необхідних для їх функціонування, життєдіяльності та навчання.

Визначення інвалідності з позицій функціонального підходу дається в Декларації про права інвалідів, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН у 1997 році. Згідно з нею «інвалід» – це особа, яка не може самостійно забезпечити повністю чи частково потреби нормального особистого соціального життя через вади, вроджені або набуті, його чи її фізичні або розумові можливості. У світлі цієї моделі дається

також визначення, яке зустрічається в Рекомендаціях до реабілітаційних програм, ухвалених на сесії Парламентської Асамблеї Ради Європи (1992 р.), в яких йдеться, що інвалідність – це обмеження в можливостях, зумовлене фізичними, психічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими та іншими бар'єрами, які не дозволяють людині, котра має інвалідність, бути інтегрованою у суспільство і брати участь у житті сім'ї чи суспільства на таких само підставах, як і всі члени суспільства.

Цілком правомірно, на нашу думку, дослідниця проблем соціальної педагогіки А.Й. Капська не погоджується з таким твердженням, оскільки, як наголошує вона, самореалізація визначається не стільки потенційними можливостями, яких у здорової людини більше, а тими, які індивід зумів використати [4, с. 405-406].

Отже, важливу роль у цьому процесі відіграють як бажання і активність самої людини, так і наявність сприятливих соціальних обставин. За умови такого розуміння проблема інвалідності виходить за межі індивідуального існування. Подібні підходи зумовили появу соціальної моделі інвалідності. Згідно з нею визначальна роль в обмеженні повноправного функціонування людини в суспільстві належала її оточенню. За умов відособлення в ньому формувалася ситуація соціальної бездіяльності, відчуження і деградації людини з особливостями фізичного і психічного розвитку. У світлі цієї моделі нині основна увага спрямовується на створення сприятливих умов для найповнішої самореалізації осіб з особливими потребами та інтеграції їх у суспільство. Передбачається, що за таких умов функціональні обмеження будуть віднесені до розряду культурних відмінностей. Зважаючи на це, соціально-педагогічним працівникам в рамках навчального закладу чи закладу соціального обслуговування, значну увагу слід приділяти не лише безпосередній роботі із молоддю з особливими потребами, а й безпосередньому соціальному оточенню.

Не менш важливе й те, як сприймає осіб з особливими потребами фізично здорова більшість, оцінює їх, розуміє чи не розуміє як вони взаємодіють. Ця проблема тісно пов'язана з

формуванням соціальних установок. Адже тільки за умови вивчення того, як соціальний досвід відбивається на особистості, можна вирішити, чим регулюється поведінка і діяльність людини.

У 1992 році соціальний психолог М. Сміт (США) запропонував трикомпонентну структуру антитюда, у якій виділено:

1. Когнітивний компонент (пізнання об'єкта соціальної установки).

2. Афективний компонент (емоційне оцінювання об'єкта, прояви почуттів емпатії чи антипатії взагалі до нього).

3. Поведінковий (послідовна поведінка щодо об'єкта) [2].

Таким чином, соціальна установка визначається як усвідомлення, оцінка, готовність діяти.

Один з елементів структури соціальної установки – її когнітивний компонент, за допомогою якого пізнається суб'єкт установки. Якщо таким об'єктом є людина з особливими потребами, тоді характер установки є неоднозначним. Що стосується оточення, при контакті з цими людьми виявляється почуття жалю, провини, бажання швидше піти – що спричиняє у людей з особливими потребами гамму почуттів: образу, байдужість, бажання залишитися на самоті.

Маргінальний статус і соціально-психологічна деривація людей з особливими потребами спричинюють хронічний стан фрустрації, після чого виявляються такі стани, як самотність, замкненість, розлюченість, пригніченість байдужість до навколишнього світу. Саме так виявляються особливості афективного компоненту соціальної установки.

Отже, в цілому соціальна установка на людей з особливими потребами характеризується неоднозначністю, суперечливістю та негативністю щодо об'єкта сприйняття. Тому для формування позитивного відношення до цієї категорії людей слід змінити ціннісні орієнтації соціального оточення, сприяти їх включенню до суспільства, знімаючи бар'єри на шляху спілкування.

Психолого-педагогічна складова була основою соціально-педагогічної моделі інтеграції молоді з особливими потребами і визначала оптимальне використання наявних у державі, громаді,

соціумі можливостей інтеграційного потенціалу [3].

Інтеграційний потенціал можливо впровадити в дію, підтримуючи чотири ефективні напрями моделі інтегрування в навчальному закладі, й в соціумі в цілому: соціальний, психологічний, фізичний, педагогічний [5, с. 21-25].

У рамках соціальної інтеграції передбачено покращення умінь і навичок соціально-побутового обслуговування, формування здорового способу життя, підвищення соціальної активності, розширення кола знайомств і сфери особистісних контактів, сприяння організації бюджетного відпочинку та дозвілля, вирішенню гострих соціальних питань відповідно до законодавчої бази України.

Психологічна інтеграція спрямована на покращення і збереження їх психологічного здоров'я, профілактику та корекцію відхилень, особистісного розвитку, вирішення ряду психологічних проблем: формування високого рівня самооцінки, емоційної стійкості, удосконалення комунікативних навичок.

Фізична інтеграція базується на збереженні та підтримці фізичного здоров'я молоді з особливими потребами: використанні комплексу соціальних, просвітницько-пофілактичних та медико-психологічних заходів, спрямованих на формування здорового способу життя.

Педагогічна інтеграція передбачає підвищення мотивації молодих осіб з особливими потребами до навчання та продуктивної роботи, набуття знань і навиків організації навчальної діяльності.

Отже, реалізація процесу інтеграції молоді з особливими потребами в соціальне середовище можливе завдяки плідній роботі установ та організацій соціального обслуговування населення та освітніх закладів, які мають незаперечне значення як для розробки теоретичних основ соціальної політики, так і практичного здійснення психолого-педагогічної та соціальної роботи, шляхом надання допомоги, підтримки молоді з особливими потребами та забезпечення відповідних умов для набуття освіти. Але, як свідчать факти, в нашій країні поки для цього не створені належні соціально-педагогічні умови.

Список використаних джерел

1. Добровольська Т.А., Шабаліна Н.Б. Соціально психологічні взаємовідносин інвалідів і здорових / Т.А. Добровольська, Н.Б. Шабаліна // Соц. дослідження. – 1993. – №1. – С.63.
2. Кучеровський О.К. Суспільство і індивід: проблеми соціальної установки / О.К. Кучеровський; упорядники І.Д. Зверева, І.Б. Іванова // Інвалід і суспільство: проблеми інтеграції. Збірник теоретичних та методичних матеріалів для працівників соціальних служб для молоді. – К. : А.Л.Д., 1999. – С. 10.
3. Мирошніченко Н.О. Соціально-педагогічні умови інтегрування молоді з функціональними обмеженнями в сучасне середовище : дис. канд. пед. наук / Н.О. Мирошніченко. – К., 2008. – 190 с.
4. Пальчевський С.С. Соціальна педагогіка : навчальний посібник / С.С. Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560 с.
5. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю з функціональними обмеженнями : навчально-методичний посібник для соціальних працівників і соціальних педагогів / за ред. проф. А.Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2010. – 119 с.

БУШУЄВА Р.П., *здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна»*

ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ М. МОНТЕССОРІ

Актуальність теми. Проблема пізнавальної активності дошкільників – одна з найактуальніших у практиці дошкільних навчальних закладів, оскільки активність є необхідною умовою формування розумових якостей дітей-дошкільників, їх самостійності, ініціативності. Про це визначається у державних документах, зокрема, Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI ст.»), Законі України «Про дошкільну

освіту», програмах «Малятко», «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», Базовому компоненті дошкільної освіти України, Базовій програмі розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». У цьому зв'язку виникає потреба у використанні такої педагогічної системи, яка б створювала оптимальні умови для розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку.

Стан наукової розробки проблеми. Технологія індивідуального виховання дітей в педагогічній системі Марії Монтессорі є співзвучною з вимогами сьогодення щодо оновлення й варіативності дошкільної освіти. Ця технологія майже століття з успіхом працює в навчальних закладах багатьох демократичних країн світу і отримала високу оцінку вітчизняних педагогів-сучасниць М. Монтессорі: С. Русової, Н. Лубенець, Ю. Фаусек, Т. Сухотіної, Є. Тіхеєвої, Ю. Аркіна, а також сучасних українських педагогів: З. Борисової, Р. Семеренкової, І. Дичківської, Т. Поніманської [3, с. 21].

М. Монтессорі розробила оригінальну педагогічну систему, провідними ідеями якої є вільне виховання та ранній розвиток дитини, і визначила педагогічні умови її реалізації. Ідея вільного виховання полягає в тому, щоб зміст, організація і методи навчання визначалися інтересами та потребами малюків, їх індивідуальним нахилам та здібностям [2, с. 98].

Завданням повноцінного пізнавального розвитку дітей дошкільного віку повністю відповідає освітня технологія М. Монтесорі, яка основною проблемою навчання визначає створення навколо дитини такого простору, що сприяв би розвитку функцій, даних їй природою.

Провідна ідея Марії Монтессорі полягає в тому, щоб дати можливість дитині найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності в створеному педагогом просторово-предметному середовищі. Підготовлене середовище є засобом розвитку та навчання дітей і дозволяє кожній дитині розвиватися за своїм індивідуальним темпом. Відповідно до вищевказаного визначено критерії та показники розвитку пізнавальної активності у дошкільників: сформованість мислительних операцій; здатність до «дитячого експериментування», спрямованого на перетворення об'єкта з метою пізнання; сформованість пізнавальних мотивів.

Завдання педагога, який працює з дітьми за системою М. Монтессорі, полягає насамперед у наданні дитині засобів саморозвитку і показі правил користування ними. Такими засобами є автодидактичні, тобто самонавчаючі Монтессорі-матеріали, з якими дитина працює спочатку за показаним педагогом зразком, а потім самостійно виконує різноманітні вправи.

Застосування вправ із Монтесорі-матеріалом має на меті створення ґрунтовної основи для розвитку пізнавальної активності дошкільників, що в подальшому житті значно сприятиме успішній пізнавальній, комунікативній, соціально-адаптивній життєдіяльності людини в оточуючому світі.

Для визначення особливостей розвитку пізнавальних здібностей дітей та впливу на них навчання за технологією М. Монтессорі було проведено дослідження, в ході якого опитано 25 старших дошкільників, які навчалися у групах за звичайною програмою, і 25 дітей, які у «групах Монтессорі».

В ході порівняльного аналізу результатів щодо розвитку пізнавальних здібностей дітей було встановлено, що за методикою визначення рівня розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку П.І. Зінченко у другій групі («група Монтессорі») показники розумового розвитку є вищими. Так, найвищий (4-й) рівень успішності зафіксовано у 52% дітей старшого дошкільного віку, що на 16% більше, ніж у «звичайній групі». 3-й рівень розумового розвитку, досить оптимальний, спостерігається у 32% дітей з «групи Монтесорі», тоді як у дітей із «звичайної групи» цей показник проявляється у 40% дошкільників. Другий та перший рівні успішності також виявлені у меншої кількості. Такі дані дають можливість зробити висновок про те, що в цілому рівень успішності дітей старшого дошкільного віку у «групі Монтессорі» є вищим, ніж у «звичайній» групі.

За результатами проведення фігурного тесту П. Торренса було виявлено, що розвиненість творчого компоненту на рівні нижче норми спостерігається у 16% (проти 40% у «звичайній» групі). Норма представлена у 36% дошкільників, що на 12% більше, ніж у дітей із «звичайної групи» (24% відповідно). І вищі норми показники зафіксовані у 48% дітей старшого

дошкільного віку, котрі навчаються за програмою М. Монтессорі (проти 36% дітей «звичайної групи»).

В результаті застосування методики вивчення пізнавальних здібностей та пізнавальної активності («Домальовування фігур» О.М. Дяченко) встановлено, що високий рівень розвитку уяви, що проявляється у кращому виконанні завдання «Домалюй фігуру», у дітей «групи Монтессорі».

Дані дослідження за трьома методиками, обраними для всебічного вивчення впливу системи Монтессорі на розвиток пізнавальної активності у старшому дошкільному віці, свідчать про позитивний характер такого впливу й вищі показники за усіма експериментальними критеріями. Таким чином, було встановлено вищі показники розвитку пізнавальних здібностей у дітей, які навчаються у «групах Монтессорі», що вказує на позитивність впливу створеного розвиваючого середовища на дітей, на їх пізнавальний розвиток.

Висновки. Аналіз і узагальнення теоретико-методологічних засад та експериментальних результатів дослідження зазначеної проблеми дають підстави для наступних висновків:

1. Проблема пізнавальної активності дошкільників – одна з найактуальніших у практиці дошкільних навчальних закладів, оскільки активність є необхідною умовою формування розумових якостей дітей-дошкільників, їх самостійності, ініціативності. За узагальненим визначенням пізнавальна активність визначається як самостійна, ініціативна діяльність дитини, спрямована на пізнання навколишньої дійсності й зумовлена необхідністю розв’язання пізнавальних завдань, що постають перед нею у конкретних життєвих ситуаціях. Відповідно до цього характерними рисами пізнавальної активності дітей дошкільного віку є: багатосторонність; глибина; динамічність; дієвість.

2. Освітня технологія М. Монтессорі є системою, використовуючи яку, педагоги можуть успішно вирішувати проблему розвитку пізнавальної активності дошкільників. Феномен системи М. Монтессорі полягає у її безмежній вірі в природу дитини, в її орієнтації на ідеал вільної, самостійної,

активної особистості. За М. Монтессорі критеріями розвитку пізнавальної активності дошкільників є: сформованість мисленнєвих операцій: вміння аналізувати, порівнювати, узагальнювати, класифікувати, встановлювати закономірні зв'язки; здатність до «дитячого експериментування», спрямованого на перетворення об'єкта з метою пізнання; сформованість пізнавальних мотивів: прояв інтересу, активності під час виконання завдань.

3. Провідна ідея М. Монтессорі полягає в тому, щоб дати можливість дитині найповніше розкрити свій внутрішній потенціал у процесі вільної самостійної діяльності в створеному педагогом просторово-предметному середовищі. Підготовлене середовище є засобом розвитку та навчання дітей і дозволяє кожній дитині розвиватися за своїм індивідуальним темпом. Завдання педагога полягає насамперед у наданні дитині засобів саморозвитку і показі правил користування ними. Такими засобами є автодидактичні (самонавчаючі) Монтессорі-матеріали, з якими дитина працює спочатку за зразком, а потім самостійно.

5. В ході аналізу даних експериментального дослідження встановлено позитивність впливу системи М. Монтессорі на розвиток пізнавальної активності дітей. Про оптимальний характер такого впливу свідчать вищі показники за усіма експериментальними критеріями серед дітей «групи Монтессорі» у порівнянні з результатами дітей із «звичайної групи». На основі цього було зроблено висновок про доцільність використання освітньої технології М. Монтессорі у навчальному процесі дошкільних закладів.

6. Також було вказано методичні рекомендації щодо організації навчання дошкільників за системою М. Монтессорі, використання Монтессорі-матеріалу у навчальному процесі дітей. Також було коротко охарактеризовано особливості застосування матеріалу із різних розділів Монтессорі-матеріалу, наведено декілька вправ, спрямованих на розвиток мовних, математичних вмінь, сенсорних здібностей дітей, на загальний розвиток пізнавальної мотивації.

Перспективним напрямком дослідження вбачаємо детальніший аналіз особливостей впровадження системи

М. Монтессорі в навчальний процес дошкільних закладів та школи, і приділення уваги комплексному дослідженню специфіки пізнавального розвитку дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які навчаються за системою М. Монтессорі.

Список використаних джерел

1. Бондар В.І., Ільченко А.М. Психолого-педагогічні основи розвитку дітей в системі М. Монтессорі : [Навчальний посібник] / В.І. Бондар, А.М. Ільченко. – Полтава : РВВ ПДАА, 2009. – 252 с.

2. Пилипчук С.Д. Використання методів Марії Монтессорі в роботі з дітьми раннього віку із психофізичними вадами / С.Д. Пилипчук // Освіта впродовж життя : Таврійський вісник освіти. – 2011. – №2 (34). – С. 98-103.

3. Січкар А.Д., Попова К. Навички практичного життя в системі Марії Монтессорі / А.Д. Січкар, К. Попова // Дитячий садок. – №2 (482). – Січень 2009. – С. 21-22.

ЖЕЛУДКОВ Я.А., *здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Дніпровська філія Університету «Україна»*

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО СТАНУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ НА НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

У житті людини емоції виконують ряд найважливіших функцій, серед яких виділяються: оцінювання; спонукання; дезорганізація; накопичення й актуалізація індивідуального досвіду (здатність залишати сліди в досвіді індивіда, закріплюючи в ньому ті впливи й вдалі дії, що їх збудили); передбачення; активація організму.

Емоції також виконують регуляторну функцію, яка виявляється в тому, що емоції:

- організують поведінку (у формі виразних рухів, емоційних дій, висловлень про випробовувані емоційні стани, певного ставлення до навколишнього);

- регулюють процеси пізнання;
- впливають на якість діяльності [1].

Саме питання впливу емоційного стану людини на її діяльність, і життя в цілому, є актуальним для людей будь-якого віку, маси, поглядів тощо. Так як замкнутість в собі і боротьба з самим собою не завжди приносить хороші результати. Не всім «по зубах» противник у вигляді самого себе, потрібно навчитися розуміти це і просити про допомогу, адже негативний вплив емоційного вихору всередині особистості призводить до руйнування нас самих же.

Особливості розвитку емоційного простору у людей з особливими потребами створюють специфічний бар'єр для плідного результату в процесі навчання. У разі якщо оточення проявляє безпідставну антипатію по відношенню до осіб з подібними проблемами, результатом буде замкнутість, закомплексованість та інше. Наслідки можуть бути непередбачуваними, також, як наслідок цього впливу, має місце прояв аутоагресії. У випадку з протилежним підходом, а саме прояв толерантності по відношенню до даної особи, або групи осіб, чи навіть прояв симпатії, його/їх мислення перебудується на навчальну сферу під несвідомо позитивним ефектом від впливу даних емоцій [4].

Це пов'язано з тим, що отримавши позитивний відгук від оточення в якому людина проводить багато часу її рівень і бажання самоактуалізуватися в цьому суспільстві зростає, підвищується рівень вмотивованості індивіда і переоцінка поглядів.

Також на емоційну сферу безпосередньо впливають відносини у вузькому колі спілкування (сім'ї), цей фактор має вплив сильніше ніж вплив в навчальному колективі, оскільки люди, яких ми побачили першими в цьому світі мають найважливіше місце в суб'єктивній людській ієрархії. У деяких ситуаціях ці люди стають ідеалом, до якого варто прагнути, в інших ситуаціях ці люди є мотивацією до досягнення будь-яких успіхів і цілей, щоб отримати відповідну похвалу і побачити щирі емоції радості, з подібних ситуацій утворюються думки про вагомість своєї справи, місця в цьому світі, а в разі

фрустрації, відповідно, виникають негативні емоції, які можуть привести до непередбачуваних результатів [3, с. 180-186].

Емоції є сполучною ланкою з такими аспектами як самооцінка і мотивація. Всім не вперше чути про сумні рішеннях підлітків покинути скоріше школу чи інший навчальний заклад. Проблема цього питання полягає в руйнуванні самооцінки, як внаслідок, і мотивації, під впливом все тієї ж самооцінки, через отримання негативних емоцій з доступних в буденності емоційних джерел, якими є: школа, коледж, університет, сім'я, друзі та ін. Вплив цих джерел дуже вагомий, природно регулювати ці аспекти досить важливо для самої особистості, яка має проблеми в цьому напрямку. Потрібно привчити людину до самостійності публічного визнання та усвідомлення проблеми, щоб близькі люди отримали сигнал про потребу людини в допомозі.

Вплив негативних емоцій на людину видають фізіологічні ознаки за якими можливо визначити домінуючу емоцію у індивіда: злість, нервозність, сором та ін. Відомий англійський вчений Чарльз Дарвін описав фізіологічні особливості подібних емоційних проявів у людини, на які багато психологів (і не тільки) звертають увагу для встановлення причин проблеми клієнта [2].

Проблемним компонентом в даній теміможе виступати також місцевий менталітет. Менталітет – виховання людини крізь тривалий проміжок часу і встановлене в рамки «місцевих норм», в сумі дає суспільство з поняттям своїх норм і відхилень. Ця функція може як негативно, так і позитивно позначитися на розвитку емоційного світу різних людей в різних ситуаціях, звичайно, ніхто не відміняв загальноприйняті рамки норми та ін. Але кожна людина приймає те, що їй здається ближче і це визначається на несвідомому рівні індивідуально кожною особистістю.

Також на емоційний світ людини, особливо юнацького віку, впливають вікові кризи (криза 13 та 17 років). Під час протікання криз емоційний ґрунт досить гнучкий і м'якотілий, що, власне, і породжує непередбачуваний результат в кінцевій стадії кризи, а можливо і в час самої кризи.

Отже, емоції мають вагоме значення в розвитку

навчальної діяльності у людей з особливими потребами, за допомогою емоцій будується життя людини, її самооцінка, мотивація та інші важливі аспекти для досягнення високих результатів у навчальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Авер'янова Г.М. Особливості соціалізації молоді в умовах трансформації суспільства / Г.М. Авер'янова. – К. : «ППП», 2005. – 308 с.

2. Симонов П.В. Емоційний мозок. Фізіологія. Нейроанатомія. Психологія емоцій / П.В. Симонов. – М. : Наука, 1981. – С. 168.

3. Чебикін О.Я. Становлення емоційної зрілості у підлітковому та юнацькому віці / О.Я. Чебикін // Наука і освіта. – Одеса. – 2005. – №5-6. – С. 180-186.

4. Фрейд З. Психоаналітична теорія емоцій / З. Фрейд [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.info-library.com.ua/books-text-4777.html

ЗАРЕЧНЮК В.О., *здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Дніпровська філія Університету «Україна»*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Людина з особливими потребами – особа, яка має порушення здоров'я зі стійкими розладами функцій організму, обумовлене захворюванням, наслідками травми чи дефектами, що призводять до обмеженої життєдіяльності та зумовлюють необхідність соціального захисту. Люди з особливими потребами – це обмеження в можливостях, спричинене фізичними, психічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими та іншими бар'єрами, які не дозволяють людині бути інтегрованою в суспільство і брати участь в житті сім'ї та держави на тих умовах, що й інші члени суспільства [1, с. 78].

Першу відому нам спробу навчати дітей з особливими

потребами зробив 1800 року французький лікар Жан-Марк Ітард. Він розробив унікальну методику, яку згодом запозичили педагоги і науковці [4, с. 79].

Але за багато років дуже змінилося ставлення до людей з особливими потребами та дуже покращився підхід до них.

На сьогоднішній день діти з особливими потребами можуть отримувати освіту, яка разом з відповідною медичною допомогою, дає їм змогу повністю розкрити свій потенціал. Малята з особливими потребами можуть відвідувати дитячі садки і початкові школи, а також брати участь у громадських заходах. Старші діти можуть навчатися у професійних училищах, школах. Завдяки такому підходу в дорослому віці люди з особливими потребами мають можливість працювати, сплачувати податки і користуватися всіма правами, які надає людям суспільство [2, с. 59].

Після революції 1917 року були сформульовані соціокультурні теорії Л.С. Виготського та інших науковців. На жаль, вони досягли західних країн лише через п'ятдесят років. Коли роботи Л.С. Виготського стали загальновідомими, вони справили величезний вплив на систему освіти дітей з особливими потребами в усьому світі. Л.С. Виготський писав про шкідливий вплив на людей з особливими потребами соціальної ізоляції. Він дійшов висновку, що відриваючи цих дітей від сімей та друзів, і створюючи для них особливе соціальне середовище, суспільство викликає у них «вторинну особливість». Такі дії дуже негативно відбиваються на дітях, оскільки при цьому не враховуються їхні основні соціальні потреби.

Згідно з положенням своєї теорії, Л. Виготський вважає найглибшою і найгострішою проблемою сучасної дефектології дослідження історії культурного розвитку «дефективної» дитини. Для здійснення культурного розвитку такої дитини потрібні соціально створені нові «культурні форми», «культурні системи». Л. Виготський виділяє основні моменти, що визначають проблему культурного розвитку дитини з особливими потребами. Це ступінь примітивності пошкодженої психіки, характер її оздоблення культурно-історичними знаряддями та спосіб використання власних психологічних

функцій.

Основним актом культурного розвитку дитини з особливими потребами є інадекватність, інконгруентність його психологічної структури культурних форм. Залишається створювати особливі культурні знаряддя, що пристосовані до психологічної структури такої дитини, або оволодівати загальними культурними формами за допомогою особливих педагогічних прийомів, тому що найважливіша й вирішальна умова культурного розвитку – саме вміння користуватися психологічними знаряддями. Виховання дітей із різними особливими потребами має базуватися на тому, що одночасно з «дефектом» існують і психологічні тенденції протилежного напрямку, існують компенсаторні можливості для подолання дефекту. Саме вони виступають на перший план у розвитку дитини і повинні бути включені у виховний процес як його рушійна сила.

Для розуміння Л. Виготським принципу компенсації властиве визнання того головного факту, що фондом компенсації є соціально-колективне життя дитини, колективність її поведінки, у яких вона знаходить матеріал для побудови внутрішніх функцій, що виникають у процесі компенсаторного розвитку. Відповідно до загальних законів розвитку вищої психічної функції «…колективна поведінка дитини не тільки активізує і тренує власне психологічні функції, а й виступає джерелом виникнення абсолютно нової форми поведінки, тієї, що виникла в історичний період розвитку людства і яка у структурі особистості презентується як вища психологічна функція. Колектив є джерелом розвитку цих функцій і, зокрема, у дитини з проявами розумової відсталості».

Л. Виготський робить фундаментальний висновок: «Культурний розвиток є головна сфера, де можлива компенсація недостатності. Де можливий подальший органічний розвиток, там безмежно відкритий шлях культурному розвитку» [3, с. 60].

Отже, велике значення відіграє соціум та соціальне спілкування на людину з особливими потребами, тому потрібно створювати умови для здобуття освіти, щоб допомогти їм реалізуватись в навчальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Соціальні аспекти роботи з інвалідами / Вінницький міський центр соціальної служби для молоді. – Вінниця, 2001. – 78 с.
2. Соціальні особливості навчання та виховання дітей-інвалідів / Вінницький міський центр соціальної служби для молоді. – Вінниця, 2001. – 59 с.
3. Виготський Л.С. Дефектологія / Л.С. Виготський. – М., 1991. – 60 с.
4. Борщевська Л.В., Зіброва А.В., Іванова І.Б. На допомогу батькам, що мають дітей з особовими потребами / Л.В. Борщевська, А.В. Зіброва, І.Б. Іванова. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 1999. – 79 с.

КОРІНЕВСЬКА С., *магістрант спеціальності «Психологія»,*
Вінницький інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ЗАБРОЦЬКИЙ М.М.,
кандидат педагогічних наук, професор,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Комунікативна сфера майбутнього психолога вбудована в тканину всіх управлінських функцій, вона виступає засобом їх реалізації та взаємної координації. Поняття комунікативної компетентності розглядаються в роботах О.С. Бодальова, Ю.К. Ємельянова, В.М. Кан-Калика, Я.С. Коломинського, О.В. Киричука, Н.З. Кузьміної, І.І. Ладанова та ін. Більшість вчених вважають комунікативну компетентність вагомою складовою професійної компетентності, яка має в діяльності психолога свою специфіку.

Метою статті є діагностика та аналіз психологічних особливостей рівнів сформованості комунікативних здібностей студентів-психологів.

Виклад основного матеріалу. Під комунікативною

компетентністю розуміють здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, певну сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування [1, с. 8].

Для отримання емпіричної бази даних нами було проведено спостереження і діагностична методика «Виявлення й оцінка комунікативних і організаторських здібностей «КОС-1». Дослідження проводились на базі Вінницького соціально-економічного інституту Університету «Україна». Було обстежено 54 особи. Результати дослідження представлені у таблицях 1, 2.

Таблиця 1

Дані тестування 1-3 курсів по прояву комунікативних здібностей (всього 34 особи)

Рівень прояву комунікативних здібностей	Оцінка	«К»	Кількість опитаних,що одержали даний бал
Низький	1	0,10– 0,45	8
Нижче середнього	2	0,46 – 0,55	0
Середній	3	0,56 – 0,65	6
Високий	4	0,66 – 0,75	6
Дуже високий	5	0,76 – 1,00	14

Таким чином, результати тестування показали, що з 34 опитаних студентів, оцінку «1» отримали 8 осіб, що характеризуються вкрай низьким рівнем прояву здібностей до комунікативно-організаторської діяльності.

Оцінку «2» не отримав жоден студент.

Оцінку «3», для якої характерний середній рівень прояву комунікативних і організаторських здібностей одержали 6 студентів, які володіють в цілому середніми показниками комунікативної компетентності, вони прагнуть до контактів з людьми, не обмежують коло своїх знайомих, відстоюють свою думку, планують свою роботу.

Оцінку «4» отримали 6 осіб, які характеризуються високим рівнем прояву комунікативних і організаторських здібностей. Вони швидко знаходять друзів, постійно прагнуть

розширити коло своїх знайомих.

Оцінку «5» отримали 14 студентів. Це особи, що мають високий рівень прояву комунікативних здібностей. Вони відчувають потребу в комунікативній діяльності, і активно прагнуть до неї.

Було припущено, що комунікативні здібності повинні розвиватися в студентів, зокрема майбутніх психологів. Для підтвердження цієї гіпотези нами було проведено тестування за тією ж методикою зі студентами четвертого та п'ятого курсів (табл. 2).

Таблиця 2

Дані тестування студентів 4-5 курсів за проявом комунікативних здібностей (всього 20 осіб)

Рівень прояву комунікативних здібностей	Оцінка	«К»	Кількість опитаних, що одержали даний бал
Низький	1	0,10– 0,45	1
Нижче середнього	2	0,46 – 0,55	2
Середній	3	0,56 – 0,65	1
Високий	4	0,66 – 0,75	8
Дуже високий	5	0,76 – 1,00	8

Таким чином, результати показали, що:

- оцінку 1, низький рівень комунікативних здібностей, одержав 1 студент;
- оцінку 2, рівень комунікативних здібностей нижче середнього, одержали 2 студенти;
- оцінку 3, середній рівень комунікативних здібностей, одержав 1 студент;
- оцінку 4, високий рівень комунікативних здібностей, одержали 8 студентів;
- оцінку 5, дуже високий рівень комунікативних здібностей, одержали 8 студентів.

Висновки. Отримані дані підтверджують теоретичне припущення про те, що рівень комунікативних здібностей у людини може розвиватися при сприятливих соціальних умовах, а також при необхідності розвитку цих здібностей для обраної

професії (у даному випадку психолога). Ми бачимо, що у студентів від першого до п'ятого курсу вони підвищилися майже в два рази.

Список використаних джерел

1. Киричук О.В. Основи психології : підручник для студ. вищих закл. освіти / О.В. Киричук, В.А. Романець, В.О. Татенко та ін.; Під ред. В.А. Романець. – К. : Либідь, 1999. – 632 с.

2. Методика«Комунікативні та організаторські здібності» (КОС-1), розроблена В.В. Синявським і Б.А. Федоришиним.

3. Методика«Комунікативні та організаторські здібності» (КОС-2), розроблена В.В. Синявським і Б.А. Федоришиним.

РЕВЕНКО П.А., *магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький інститут Університету «Україна»*

СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ. «ВПЛИВ ХАРАКТЕРУ НА ДЕВІАНТНУ ПОВЕДІНКУ»

Девіантна поведінка – поведінка, що відхиляється від прийнятих у суспільстві ціннісно-нормативних стандартів. Наприкінці XIX і початку XX століття були поширені біологічні і психологічні трактування причин девіації. Італійський лікар Цезаре Ломброзо вважав, що існує прямий зв'язок між злочинною поведінкою і біологічними особливостями людини. Особливе значення він додавав рисам обличчя. Американський лікар і психолог Вільям Шелдон підкреслював важливість будови тіла. Прихильники психологічного трактування пов'язували девіацію з психологічними рисами (нестійкістю психіки, порушенням психологічної рівноваги і т. п.).

У період становлення характеру його типологічні особливості, які ще не були згладжені і завуальовані життєвим досвідом, виявляються настільки яскраво, що іноді нагадують психопатії, тобто патологічні аномалії характеру. З подорослішанням риси акцентуацій зазвичай згладжуються. Це дозволило нам говорити про «минущі підліткові акцентуації

характеру» [4].

Типи акцентуацій характеру дуже схожі й частково збігаються з типами психопатій.

Найбільшу популярність здобув термін К. Leongard «акцентована особистість». Однак, правильніше говорити про «акцентуації характеру». Особистість – поняття набагато більш складне, ніж характер. Вона включає інтелект, здібності, нахили, світогляд і т.д. В описах К. Leonhard йдеться саме про типи характеру. До того ж в країнах з німецькою мовою термін «акцентована особистість» стали використовувати як клінічний діагноз замість терміна «психопатія», що правомірно, якщо розглядати акцентуації як крайні варіанти норми.

Акцентуації характеру – це крайні варіанти норми, при яких окремі риси характеру надмірно підсилені, унаслідок чого можна знайти вибіркову вразливість щодо певного роду психогенних впливів при добрій і навіть підвищеній стійкості до інших [5].

За рахунок індивідуально-психологічних особливостей як акцентуації характеру, неадекватна самооцінка, порушення емоційно-вольової та емоційно-комунікативної сфери, можуть виникнути стійкі форми психосоціальної дезадаптації. Підлітки з акцентуацією характеру складають групу підвищеного ризику розвитку розладів психічного здоров'я в зв'язку з їх вразливістю до певних згубним впливам середовища або психічних травм. Будучи крайніми варіантами норми акцентуації характеру, виступають як фактор, що підвищує ризик розвитку психогенних нервово-психічних розладів або розладів поведінки.

Результатом несприятливої соціалізації таких підлітків може стати поведінка, що відхиляється [2]. У більшості випадків дитина виховується в дусі дотримання норм і правил поведінки. Однак, коли має місце поведінка, що відхиляється, дитина, як показує практика, знаходиться в несприятливій життєвій ситуації, і формування її особистості складається суперечливо. Статистика свідчить, що кожен третій підліток – правопорушник ріс без батька, а в тих випадках, коли були батько й мати, у кожного четвертого батько страждав алкоголізмом [3].

Часто підлітки не задоволені взаємовідносинами з батьками. У сучасному суспільстві наявна невирішеність проблеми «батьків і дітей», яка проявляється в нестабільності положення підлітка в сім'ї, відсутність сприятливого мікроклімату, що перешкоджає виникненню відхилень у поведінці, в найрізноманітніших формах.

Поведінка батьків впливає на поведінку дитини, простежуються стійкі закономірності: батьки є для дитини значущими людьми, тип їхньої поведінки є моделлю для наслідування (навіть якщо дитина в душі засуджує батька, його манеру поведінки, він мимоволі наслідує йому, тому що репертуар вже знайомий) [1].

Значне погіршення соціальних умов, що детермінують характер і масштаби девіацій, вимагає розробки в найкоротші терміни системи заходів, диференційованих по регіонах і групам населення. Причому заходи ці повинні бути не тільки прямого, безпосереднього впливу на різні категорії людей, а й опосередкованого, пов'язаного з оздоровленням способу життя людей, підвищенням їх культури і соціальної активності, змінами в їх ціннісних орієнтаціях і установках, в їх моральній стійкості.

Список використаних джерел

1. Виготський Л.С. Проблеми вікової періодизації дитячого розвитку / Л.С. Виготський // Вопросы психологии. – 1972. – №2. – С. 123.

2. Кикоть В.Я. Предупреждение преступлений и административных правонарушений органами внутренних дел / В.Я. Кикоть, С.Я. Лебедев, Н.В. Румянцев. – М. : «Юнити-дана», 2012. – 152 с.

3. Личко А.Н. Психопатії та акцентуації характеру у підлітків / А.Н. Личко // Медицина. – 1983. – С. 49.

4. Менделевич В.Д. Психология девиантного поведения : учебное пособие / В.Д. Менделевич. – Москва : «МЕДпресс», 2000. – 405 с.

5. Холостова Е.И. Социальная работа с дезадаптированными детьми : учебное пособие / Е.И. Холостова. – К., 2012. – 272 с.

РОЗДІЛ 5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ДОСТУПНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

ОГІРКО І.В., *доктор фізико-математичних наук, професор, Українська академія друкарства, м. Львів;*
ОГІРКО О.І., *кандидат технічних наук, доцент, Львівський державний університет внутрішніх справ*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ І СИСТЕМИ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Сучасний період розвитку суспільства характеризується посиленням ролі інформації і знання, інтенсивним розвитком технологій, інформатизацією усіх сфер людської життєдіяльності, зокрема освітньої галузі. Використання інформаційно-комунікаційних технологій відкриває широкі можливості для покращення якості освіти, її відкритості й доступності, що є особливо значущим для дітей з особливими потребами. Проблема навчання дітей з особливими потребами набуває широкої актуальності сьогодні. Освітній інклюзивний простір стає доступним для таких дітей, адже право на рівний доступ до якісної освіти та навчання за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу – це право всіх дітей. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Протягом останнього десятиліття науковці, зокрема В. Бондар, В. Ляшенко, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко [1-4] та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм. Значний вплив на розвиток системи спеціальних навчальних закладів, удосконалення їх структури, розробку методик ранньої діагностики психічного розвитку дітей мали праці психологів Л. Виготського, О. Запорожця, О. Киричука, Г. Костюка, Б. Корсунської,

С. Максименка, П. Таланчука, В. Тарасун, М. Ярмаченка [3-8]. В них обґрунтовано принципові положення щодо особливостей розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання у підготовці до шкільного навчання, механізмів формування їх соціально-комунікативної активності. В дослідженнях вчених вивчалася історія становлення і розвитку окремих напрямків спеціальної освіти дітей шкільного віку з різними психофізичними порушеннями. Одночасно аналізувалася історія виникнення наукових поглядів на ті чи інші прояви аномального розвитку та засоби їх психолого-педагогічної корекції. Інтегрування дітей з особливостями психофізичного розвитку в масові навчальні заклади – це процес, який набуває усе більшого розповсюдження в освіті. Такий підхід до їхнього навчання зумовлений багатьма причинами різного характеру. Однією з них є й те, що надання освітніх послуг дітям з особливостями психофізичного розвитку в закладах інтернатного типу певною мірою призводить до зниження у частини з них соціальної компетенції та дезадаптації в цілому.

Метою дослідження є обґрунтувати методику та умови формування готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання.

Об’єкт дослідження – процес формування готовності педагога до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання.

Предмет дослідження – моделювання системи роботи педагога з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання. Відповідно для дослідження визначено наступні завдання, що будуть розроблятися і впроваджуватися в умовах регіонального експерименту: визначити критерії, показники та охарактеризувати рівні сформованості готовності педагогів до роботи з дітьми з особливими потребами в у мовах інклюзивного навчання; розробити рекомендації щодо функціонування консультативних центрів інклюзивної освіти.

Наукова новизна досягнута у результаті: системного підходу щодо формування професійної компетентності вчителя, як основи вдосконалення його професійної майстерності;

визначення критеріїв, показників і рівнів сформованості педагогів до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Загальні проблеми впровадження й використання ІКТ в освіті знайшли відображення в роботах вітчизняних дослідників: М.І. Жалдака, Л.А. Карташової, В.В. Лапінського, О.І. Ляшенка, О.В. Овчарук та ін. Розробка цих та інших нормативних документів націлена на реалізацію одного з найважливіших завдань інформаційного суспільства: створення відкритого доступного навчального середовища.

Для розвитку нашої держави на демократичних засадах однією з важливих проблем є забезпечення права кожної, без винятку, особистості на рівний доступ до якісної освіти. За даними ООН, кожна десята людина на планеті має інвалідність. У світі відзначена стійка тенденція до збільшення кількості осіб з інвалідністю, яка кожного року зростає. Основними причинами збільшення кількості дітей з особливими потребами є погіршення умов життя, високий відсоток захворювань серед батьків, погіршення екологічного стану, низький рівень культури здоров'я збереження серед населення та ін.

Діти з особливими потребами наразі є найбільш соціально незахищеним осередком в країні. Тенденція збільшення їх кількості, недостатність доступних форм навчання, адекватних потребам і можливостям дітей даної категорії, дозволяє зробити висновок про певну недосконаліть соціальної й освітньої політики по відношенню до дітей з порушеннями розвитку, та необхідність пошуку ефективних шляхів надання їм психолого-педагогічної допомоги, альтернативних способів здобування освіти, самореалізації та інтеграції в систему суспільних взаємовідносин, зокрема шляхом інклюзивного навчання.

Інклюзія базується на концепції «нормалізації», в основі якої – ідея, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути якомога більше наближені до умов життя усієї громади. В Україні нині проводиться послідовна політика переходу до інклюзивної моделі навчання шляхом створення умов для інтеграції дітей з особливими освітніми потребами в освітній простір. Упровадження інклюзивної освіти, що інтенсивно входить у практику сучасних закладів навчання та виховання, зумовлює багато складних питань і

нових завдань, які необхідно вирішувати як на теоретичному, так і на практичному рівнях. На жаль, наразі розвиток інклюзивної освіти в Україні – це вузол проблем і суперечностей, вирішення яких потребує спеціальних заходів комплексного характеру. Варто відзначити, що хоча останнім часом відслідковується підвищення уваги до цієї проблеми, все ж, в Україні розвиток системи інклюзії потребує подальшого ґрунтовного вивчення й реалізації.

Значною мірою низька якість упровадження інклюзивної освіти обумовлена низьким рівнем підготовки вітчизняних освітянських кадрів, які не мають навичок професійної діяльності в умовах інклюзивного навчального закладу, не володіють відповідними методиками, недостатньо обізнані щодо можливостей і потенціалу використання новітніх засобів, зокрема ІКТ в інклюзивній освіті. Використання інформаційно-комунікаційних технологій може стати суттєвим чинником позитивних змін у навчанні дітей з особливими потребами, адже вони відкривають широкі можливості для покращення якості освіти, її доступності. Як зазначено в одному з документів ЮНЕСКО, сучасний рівень розвитку ІКТ значно розширює можливості для вчителів та учнів, спрощуючи доступ до освітніх та професійних даних і відомостей; покращує функціональні можливості та ефективність управління засобами навчання; сприяє інтеграції національних інформаційних освітніх систем у світову мережу; сприяє доступу до міжнародних інформаційних ресурсів в галузі освіти, науки і культури [1-4].

Є основні шляхи використання ІКТ в інклюзивній освіті: у компенсаційних цілях (використання ІКТ в якості технічної допомоги, залучатись до процесів спілкування й взаємодії); у комунікаційних цілях (допоміжні прилади і програмне забезпечення, що полегшують або уможливлюють комунікацію у більш зручний спосіб); у дидактичних цілях. Можливість використання ІКТ у дидактичних цілях зумовила потребу перегляду традиційних підходів до навчання, започаткувавши нову віху в освітніх перетвореннях. Інноваційні технології привнесли різноманіття педагогічних стратегій для навчання дітей з особливими потребами, ставши реальним інструментом

упровадження інклюзивної освіти.

Для сприяння особистісному розвитку, освітні ініціативи в рамках інклюзивного підходу з використанням ІКТ повинні бути спрямовані на задоволення індивідуальних потреб, розкриттю індивідуальних здібностей, розвитку прийнятних для кожного учня індивідуальних ефективних освітніх стратегій.

Для ефективного впровадження ІКТ в інклюзивну освіту необхідно забезпечити належний рівень ІК-компетентності педагогічних працівників, їх готовності до розроблення інноваційних методів навчання, оновлення існуючих підходів для реалізації концепції інклюзивної освіти з використанням ІКТ, що вимагає подальших ґрунтовних наукових розвідок.

Мета: формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутнього фахівця в системі спеціальної освіти. Завданнями є формування системи знань, вмінь та компетентностей, спрямованих на використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як засобу налагодження психологічно комфортної атмосфери занять, практичного запровадження особистісно-орієнтованої програми корекції інтелектуального розвитку дитини, її соціалізації та ознайомлення із сучасними засобами самореалізації людей із особливими потребами та досягнення ними життєвого успіху. Зокрема: теоретико-методологічні – знання наукових засад побудови освітнього процесу з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, їх розумного застосування в роботі з дітьми, які мають особливості психофізичного розвитку, а також розуміння впливу освітньо-інформаційного середовища на різні сторони розвитку особистості дитини; систематизація знань студентів про сучасні програмні засоби підтримки навчально-виховного процесу; практичні – удосконалення умінь та навичок використання інформаційних ресурсів у професійній педагогічній діяльності; ознайомлення з автоматизованими системами дистанційного навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен знати: призначення існуючих сучасних засобів (комп'ютерних та таких, що базуються на веб-технологіях), їх функціональні можливості і особливості – для підвищення

ефективності навчально-виховного процесу, зокрема, в умовах інклюзії, способи використання у навчальному процесі персональних комп'ютерів та відповідного програмного забезпечення як загального, так і спеціального призначення; правила експлуатації технічних засобів і програмного забезпечення; уміти: використовувати комп'ютерні програми для обробки інформації різними засобами; використовувати сучасні засоби ІКТ у плануванні та проведені навчальних занять; створювати презентації, сайти, електронні публікації; виготовляти відео-фрагменти; розробляти електронні курси; проводити науковий пошук шляхів удосконалення процесу навчання засобами ІКТ; володіти програмними засобами спеціального призначення; застосовувати програмні продукти навчального призначення.

Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та/або психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту.

Перед нашим суспільством стоїть проблема залучення наших співгромадян, що мають деякі особливості фізичного розвитку в соціум, проблема їх активної адаптації, соціалізації та розвитку в рамках суспільства і на благо суспільства. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є розвиток в Україні інклюзивної освіти, націленої на: залучення дітей з обмеженими можливостями в освітній процес; створення активної поведінкової установки у дітей на впевнене позиціонування себе в сучасному суспільстві; зміна ставлення сучасного суспільства до людей з обмеженими можливостями через вищевказане залучення дітей з обмеженими можливостями в наше суспільство.

Інклюзія – процес збільшення ступеня участі всіх, і насамперед, що мають труднощі у фізичному розвитку. Він припускає розробку і застосування таких конкретних рішень, які зможуть дозволити кожній людині рівноправно брати участь в академічному і суспільному житті. При інклюзії всі зацікавлені сторони повинні брати активну участь для отримання бажаного результату. Інклюзія – це процес реального включення дітей з

особливостями психофізичного розвитку в активне суспільне життя і однаковою мірою необхідна для всіх членів суспільства. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами, зокрема дитини з особливостями психофізичного розвитку, в умовах загальноосвітнього закладу [3; 7].

Інклюзивне навчання забезпечує доступ до освіти дітей з особливими потребами у загальноосвітніх школах за рахунок застосування методів навчання, що враховують індивідуальні особливості таких дітей. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей; забезпечує рівноцінне ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

В інклюзивних класах діти з особливими потребами включені в освітній процес. Вони осягають основи незалежного життя, засвоюють нові форми поведінки, спілкування, взаємодії, вчаться виявляти активність, ініціативу, свідомо робити вибір, досягати згоди у розв'язанні проблем, приймати самостійні рішення.

Одним із аспектів інклюзивної освіти є забезпечення ефективності навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку в загальноосвітньому закладі. Увага зосереджується на соціалізації дітей цієї категорії та якості навчання. Діти з особливими потребами стають частиною нашого життя, вони включаються в загальноосвітні школи, оточення, спільноти. До них ставляться як до рівних і як таких, що заслуговують на повагу і сприйняття їх такими, як вони є. Це те право, яким всі ми користуємось як члени суспільства. Інклюзія базується на концепції «нормалізації», в основі якої – ідея, що життя і побут людей з обмеженими можливостями мають бути якомога більше наближені до умов і стилю життя усієї громади.

Досвід зарубіжних країн показує, що з будь-якої жорсткої освітньої системи якась частина дітей вибуває, тому що система не готова до задоволення індивідуальних потреб таких дітей у навчанні. Це співвідношення становить 15% від загального числа дітей у школах і, таким чином школярі, що вибули,

стають відокремленими і виключаються із загальної системи. Потрібно розуміти, що не діти зазнають невдачі, а система виключає їх. Інклюзивні підходи можуть підтримати таких учнів у навчанні та досягненні успіху, що дасть шанси і можливості для кращого життя. До інструментів, що застосовуються державою для вирішення цього питання, належать освіта, психолого-педагогічний та духовний вплив на особистість [1; 3].

В основі практики інклюзивного навчання лежить ідея прийняття індивідуальності кожного окремого учня і, отже, навчання має бути організоване таким чином, щоб задовольнити особливі потреби кожної дитини. Інклюзія – це масштабне залучення всіх школярів до всіх аспектів навчання та шкільного життя, незалежно від наявності тих чи інших індивідуальних особливостей чи відмінностей. У межах інклюзивної моделі всі учні навчаються разом у звичайних школах, класах, які в свою чергу активно адаптуються та змінюються, щоб враховувати й задовольняти потреби кожного. Концепція інклюзивної освіти відображає одну з головних демократичних ідей – усі діти є цінними й активними членами суспільства. Навчання в інклюзивних навчальних закладах є корисним, як для дітей з особливими освітніми потребами, так і для дітей з нормальним рівнем розвитку, членів суспільства в цілому.

Інклюзивна освіта передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. Інклюзія є соціальною концепцією, яка передбачає розуміння мети – гуманізація суспільних відносин і прийняття прав осіб з обмеженими можливостями на якісну та доступну освіту. Інклюзія в освіті – це ступінь інклюзії в суспільстві, одна з гуманітарних ідей його розвитку. Основний принцип інклюзії: усі діти мають навчатися разом, незважаючи на певні труднощі чи відмінності, які існують між ними. Розкриття потенційних можливостей дітей з психофізичними порушеннями залежить не стільки від форм навчання, скільки від гнучкості системи спеціальної освіти, рівня та діапазону наданих послуг, які задовольняють їхні потреби.

На зміну спеціалізованому навчанню приходять нові форми отримання освіти – інтеграція та інклюзія, завдяки яким

учні з особливими потребами отримують можливість перейти зі спеціалізованих шкіл у масові за місцем проживання. Але, якщо інтеграція передбачає пристосування дітей з психічними і фізичними вадами до вимог всієї системи освіти, яка в цілому залишається незмінною, не пристосованою для навчання даної категорії учнів, то інклюзія полягає в адаптації системи до потреб дитини. В основі інклюзивної освіти лежать ідеї рівного ставлення до всіх членів суспільства незалежно від їхньої національності, статі, раси, культури, соціального стану, релігії, індивідуальних можливостей і здібностей. Освіта виступає ніби індикатором кола інших проблем, адже як лакмусовий папірець виявляє такі проблеми як: доступність архітектурних споруд, транспортування людей з особливими потребами, комунікаційної обмеженості, матеріального забезпечення, працевлаштування в майбутньому. Інклюзивна освіта прагне розвинути методологію, спрямовану на дітей і орієнтовану на те,що всі діти індивідууми з різними потребами у навчанні.

Інклюзивна освіта розробляє підходи до навчального процесу, який буде більш гнучким для задоволення різноманітних потреб дітей з особливостями психофізичного розвитку. Розвиток інклюзивної освіти – це якісні та планомірні зміни системи освіти в цілому.

Система інклюзивної освіти включає в себе навчальні заклади середньої, професійної та вищої освіти. Її метою є створення безбар'єрного середовища в навчанні і професійній підготовці людей з обмеженими можливостями. Даний комплекс заходів має на увазі як технічне оснащення освітніх установ, так і розробку спеціальних навчальних курсів для педагогів та інших учнів, спрямованих на їх роботу і розвиток взаємодії з людьми з обмеженими можливостями, розвиток толерантності та зміни установок. Крім цього необхідні спеціальні програми, спрямовані на полегшення процесу адаптації дітей з обмеженими можливостями в загальноосвітньому закладі.

Інклюзивне навчання вимагає використання специфічних корекційних засобів, які не застосовуються у звичайній освіті. Основна ідея інклюзивної освіти – від інтегрування у школі до інтегрування у суспільство. Спільне навчання має не лише

гарантувати право дитини з порушеннями психофізичного розвитку не бути ізольованою від інших, а й забезпечити їй можливість відвідувати ту школу, яку б вона відвідувала, коли б була здоровою.

Основний принцип інклюзивного навчання – якомога менше зовнішньої і якнайбільше внутрішньої диференціації. Інклюзивна освіта як сучасна інноваційна тенденція нині широко обговорюється в наукових колах, педагогічною та громадською спільнотами. Є такі позитивні сторони інклюзивних процесів: стимулюючий вплив більш здібних одноліток; можливість у ширшому діапазоні ознайомлюватися із життям; розвиток навичок спілкування та нестандартного мислення;можливість виявлення гуманності, співчуття, милосердя, терпимості у реальних життєвих ситуаціях, що є ефективним засобом морального виховання [1; 5].

Інклюзивна освіта допомагає попередити дискримінацію у відношенню дітей з особливими освітніми потребами в їх праві бути рівноцінними членами свої товариств та суспільства в цілому. Інклюзивна освіта направлена на забезпечення якісної освіти для всіх.

Загальноосвітній заклад повинен представити комплекс різноманітних форм і методів для індивідуалізації навчального процесу з тією ціллю, щоби всі учасники достойно брали участь у ньому і приймали та розуміли цю участь. Для інклюзивного навчального закладу характерна мобільність в залежності від індивідуальних особливостей дитини, спрямованої на створення та підтримку можливостей реалізації здійснення якісної та пізнавальної та поведінкової діяльності кожного в навчанні і можливості бути успішними в цьому процесі.

Важливою умовою переходу до інклюзивної форми освіти, її успішності є система супроводу і підтримки дітей з особливими потребами, тобто супровід асистента. Інклюзивна освіта – це довгострокова стратегія представляє собою побудову такого освітнього середовища, яке дозволить кожній дитині навчатися разом в загальноосвітньому закладі, але на рівні своїх можливостей. Інклюзивна освіта стосується всіх суб’єктів освітнього процесу: дітей з обмеженими можливостями здоров’я та їхніх батьків, нормально розвинутих учнів. Освітня

інклюзія – це не локальна частина роботи, а системний підхід в організації діяльності загальноосвітнього закладу за всіма напрямками в цілому. Успішна освітня інклюзія – це мультифакторний, багаторівневий процес, що потребує перебудови на всіх рівнях людського функціонування, починаючи з заміни установки пріоритету середньостатистичного вирівнювання середовища дітей на пріоритет різноманітності потенціалу учнів.

Впровадження ідеї інклюзивної освіти в практику конкретних навчальних закладів потребує введення в штат додаткових одиниць – тьюторів з обов'язковою підготовкою із спеціальної психології та спеціальної педагогіки, а також хоча б короткотривалих курсів підвищення кваліфікації для всього колективу школи з спеціальних психології та педагогіки та технологій інклюзивної освіти. Освітньо-соціальна інклюзія може виступати в якості інструмента, що дозволяє подолати відчуження дітей з особливостями психофізичного розвитку і сприяє формуванню життєздатності особистості. В свою чергу, таке сприйняття може заставити здорових школярів уникати контактів або навпаки дратувати своїх однокласників з обмеженими можливостями.

Одна із цілей створення інклюзивного середовища – сприяти розумінню і толерантності шляхом щоденної взаємодії дітей з порушеннями розвитку і без них. Оскільки дітям треба разом навчатися, їм варто допомогти усвідомити значну схожість між ними, навчитися цінувати таланти та здібності кожного однокласника з порушеннями чи без них, приймати та навіть підкреслювати унікальне розмаїття, яке робить кожну людину індивідуальністю.

Курикулум – загальна концепція навчання дітей з особливими потребами, що визначає знання, вміння, установки та методи їх формування. Забезпечення права і комфортних умов на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах, одержання освіти та участі в трудовій діяльності громадян, що відносяться до категорії «осіб з обмеженими можливостями здоров'я», є необхідною характеристикою демократичного цивілізованого суспільства.

Розвиток сучасних інформаційних технологій, науково-технічний прогрес і глобальні зміни видів професійної діяльності різко розширили можливості соціальної інтеграції різних категорій дітей з відхиленнями в розвитку, поведінці, обмеженими можливостями здоров'я та особливими освітніми потребами. Кардинальне вирішення проблем забезпечення нормального розвитку і освіти даної категорії дітей вимагає суттєвих змін державної політики по відношенню до системи спеціальної освіти.

Інклюзивна освіта – крок до визнання ціннісної значимості і поваги до особистості кожної дитини, прийняття її індивідуальності й неповторності, забезпечення її подальшого повноцінного та гідного життя в суспільстві. Сучасне громадянське суспільство це – активне залучення всіх своїх членів у різні види діяльності, повага прав і свобод кожної окремої людини, забезпечення необхідних гарантій безпеки і рівноправності.

Список використаних джерел

1. Гриценко В.І. Дистанційне навчання: теорія та практика / В.І. Гриценко, С.П. Кудрявцева, В.В. Колос, О.В. Веренич. – К. : Наукова думка, 2004. – 376 с.

2. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс : навчальний посібник / В.М. Кухаренко, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко. – Харків : НТУ «ХПІ», Торсінг, 2002. – 320 с.

3. Морзе Н.В. Основи інформаційно-комунікаційних технологій / Н.В. Морзе. – К. : Видавнича група BHV, 2006. – 298 с.

4. Рамський Ю.С. Вивчення інформаційно-пошукових систем мережі Інтернет : навч. посібник / Ю.С. Рамський, О.В. Рєзіна. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 60 с.

5. Холод О.М. Комунікаційні технології : підручник / О.М. Холод. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 212 с.

6. Запорожченко Ю.Г. Використання засобів ІКТ для підвищення якості інклюзивної освіти / Ю.Г. Запорожченко // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – №15. – С. 138-145.

7. Запорожченко Ю.Г. Використання засобів ІКТ у дистанційному навчанні учнів з функціональними

обмеженнями / Ю.Г. Запорожченко // Інформаційні технології в освіті. – 2013. – №16. – С. 75-82.

8. Information and Communication Technologies in Secondary Education : Position Paper / UNESCO. – Moscow : Unesco Institute for Information Technologies in Education, 2004. – 24 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://iite.unesco.org/pics/publications/en/files/3214616.pdf

МАЗУРКЕВИЧ О.П., *кандидат культурології,*
доцент кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
ДОРОШ В.Р., *здобувач вищої освіти*
спеціальності «Документознавство
та інформаційна діяльність»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Головна мета інклюзивної освіти – дати всім студентам можливість повноцінно соціалізуватись, активно брати участь в житті університету, забезпечувати взаємодію учасників всіх груп, турбуватись одне про одного.

Завдання інклюзивної освіти полягає в організації навчально-виховного процесу, який би задовольняв освітні потреби всіх учасників цього процесу; розробці системи надання спеціальних освітніх і фахових послуг для осіб з особливими освітніми потребами; створенні позитивного клімату в студентському середовищі.

Інформаційні технології вимагають: обов'язкове володіння навичками роботи з комп'ютером усіх учасників навчально-виховного процесу як інструментом повсякденної діяльності; побудову відкритої системи освіти, що забезпечує кожній особистості власну траєкторію розвитку. Нові інформаційні технології навчання (НІТН) це є забезпечення студентів потенційним продуктом системи освіти та пристосування до повноцінної життєдіяльності в умовах

інформаційного суспільства. Отже, навіть короткий аналіз дає можливість зробити висновок про необхідність більш глибокого вивчення даної тематики. НІТН надають викладачеві певну базу та методологію вибору змісту, методів і засобів навчання в реальному освітньому процесі з урахуванням спектра вже наявних освітніх технологій, соціального замовлення та його особистої творчої індивідуальності.

Можна виділити два напрямки застосування інформаційних технологій.

Перший напрямок, зазвичай, зводиться до того, що викладач успішно застосовує на своїх заняттях той або інший програмний продукт. Очевидно, що комп'ютерні програми повинні відповідати тим же дидактичним вимогам, що й традиційні навчальні посібники, а саме: науковість, доступність, систематичність, зв'язок із практикою, наочність тощо.

Другий напрямок це доступність для всіх студентів із врахуванням осіб з обмеженими можливостями.

Навчальні комп'ютерні програми повинні писатись із врахуванням потреб осіб з обмеженими можливостями, які повинні поділятись на такі основні групи.

1. Програми для засвоєння нового матеріалу (пояснення теоретичних засад – гіпотез, теорій, закономірностей; введення нових термінів і понять; ознайомлення з відповідними об'єктами та явищами; встановлення причинно-наслідкових зв'язків та залежностей).

2. Програми для формування практичних умінь і навичок (практичні та самостійні роботи до кожної теми або розділу).

3. Програми для розширення та поглиблення знань (майстер-класи, історичні довідки, словник, перелік рекомендованої літератури тощо).

4. Програми-тренажери (повторення провідних понять, правил, об'єктів з паралельним здійсненням самоконтролю рівня їхнього засвоєння).

5. Програми для поточного й тематичного

оцінювання навчальних досягнень (різнопланові контрольні завдання для визначення рівня засвоєння матеріалу з елементами корекції знань).

Освіта осіб з особливими фізичними потребами є однією із найважливіших завдань для країни. Це необхідність створення дійсно інклюзивного середовища, де кожен зможе відчувати затребуваність свого існування. Суспільство зобов'язане дати можливість кожній людині, незалежно від її потреб та інших обставин, повністю реалізувати свій потенціал, приносити користь суспільству і стати повноцінним його членом. Водночас, наше сьогодення – це зміна ціннісних орієнтацій в освіті, визначення розмаїття кожної людини, обумовлене зміною освітньої парадигми на гуманістичну «освіта для всіх».

Перед нашим суспільством стоїть гостра проблема залучення наших співгромадян, що мають деякі особливості фізичного розвитку в соціумі, проблема їх активної адаптації, соціалізації та розвитку в рамках суспільства і на благо суспільства. Одним з варіантів вирішення цієї проблеми є розвиток в Україні інклюзивної освіти, із залученням новітніх технологій.

Список використаних джерел

1. Єфімова С.М. Налагодження партнерських стосунків з родинами / Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів: А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

2. Колупаєва А.А., Найда Ю.М. Здійснення процесу оцінки та розробки індивідуального навчального плану. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів: А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К., 2007. – 128 с.

3. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Врахування відмінностей розвитку та навчальної діяльності дітей з особливостями психофізичного розвитку в процесі навчання. Інклюзивна школа: особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів: А.А. Колупаєва, Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; За заг. ред. Л.І. Даниленко. – К.,

2007. – 128 с.

МАЗУРКЕВИЧ О.П., *кандидат культурології,*
доцент кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
МИХАЛЬЧЕНКО В.В., *здобувач вищої освіти*
спеціальності «Інформаційна,
бібліотечна та архівна справа»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ПОТРЕБИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ НАВЧАННІ

На міжнародній конференції ООН з питань освіти, науки і культури було заявлено, що «Інклюзивна освіта: шлях в майбутнє» (листопад 2008 року, м. Женева), запровадження інклюзії в освітній сфері є не другорядним, а центральним питанням для забезпечення високоякісної освіти і створення більш інклюзивних суспільств. Освіта розглядається як засіб розвитку людського капіталу, підвищення економічних показників, посилення індивідуальної спроможності й розширення меж вибору задля використання свобод громадянства [1, с. 45].

На перший погляд, до проблем впровадження інклюзивної освіти долучена достатньо обмежена група населення. В першу чергу, це діти із особливими потребами, їх батьки, вчителі загальноосвітніх шкіл та спеціальних навчальних закладів; по-друге: громадські організації, які допомагають і батькам, і вчителям подолати труднощі на шляху реалізації поставленої мети – забезпечення можливостей рівних освітніх умов для всіх дітей. В подальшому – розвиток і впровадження інклюзії стає завданням і потребою суспільства в цілому, процесом, до якого залучаються не лише безпосередні представники закладів освіти, але й фахівці у сфері освіти, представники законодавчих і виконавчих органів влади, широкі кола громадськості [2, с. 26]. Враховуючи специфічний розвиток освіти в Україні, неможливо залишатись осторонь цієї проблеми, адже число дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно росте, розповсюджується тенденція якісної зміни структури дефекту, комплексного характеру порушення у кожної окремої дитини.

Тому правильний підхід до навчання таких дітей є запорукою успіху педагога в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах.

Важливе місце займає інклюзивна освіта в навчально-виробничому процесі професійно-технічних навчальних закладів. Л.М. Сєргєєва в своїй праці [4, с. 32-33], акцентує увагу на тому, що вищі навчальні заклади, які розробляють та впроваджують інклюзивне навчальне середовище, вважають різноманітність своїм цінним надбанням, що примножує соціальний капітал та збагачує спільноту учнів. Такі заклади надають великого значення демократичним процесам представництва і співпраці, які відкривають шлях до розуміння й інтеграції різних поглядів щодо вироблення інноваційних рішень у відповідь на унікальні виклики навчального закладу. Л.М. Сєргєєва вважає, що ключовими концепціями забезпечення інклюзивного підходу до розвитку ВНЗ є такі:

- «інклюзія»;
- «бар'єри на шляху навчання й повноцінної участі в навчально-виховному процесі»;
- «ресурси, спрямовані на підтримку навчання та повноцінної участі в житті ВНЗ»;
- «підтримка різноманітності». Ці концепції є також основними термінами, що застосовуються при плануванні інклюзивного освітнього середовища. Інклюзія передбачає зміни. Це безперервний процес навчання та активної участі всіх учнів і дорослих у житті ВНЗ. Це ідеал, до якого можна прагнути, але якого не можна досягнути повністю. Засенко В.В., Колупаєва А.А., Мороз Б.С., Овсяник В.П. у своїй праці [5, с. 23] стверджують, що одним із напрямів щодо підвищення ефективності та якості корекційного та навчального процесу в умовах спеціальної та інклюзивної освіти є впровадження методик, що базуються на основі використання цифрової техніки, зокрема використання комп'ютера і його складових та створення різнопрофільних корекційних та навчальних програм. Вивчаючи досвід фахівців з методики використання комп'ютерних технологій, можна стверджувати, що роль комп'ютерної технології у навчально-виховному процесі надає

вчителеві низки переваг, зокрема:

- можливість вийти за межі традиційних методів навчання;
- додаткова мотивація навчальної діяльності, особливо у випадках, коли інші засоби безсилі;
- принципово нові «обхідні шляхи» для формування, розвитку й удосконалення корегованих функцій;
- проектування нових змістових напрямків;
- розширення можливостей використання різних аналізаторних систем у процесі роботи;
- створення під час занять різноманітних ситуацій спілкування;
- привчання дитини самостійності у навчанні та самоконтролю;
- розвиток дрібної моторики;
- оволодіння основами комп'ютерної грамоти.

Втім, впровадження в корекційно-освітню систему інформаційних технологій має відбуватися з урахуванням механізмів наявного дефекту, закономірностей його прояву, особливостей розвитку різних категорій дітей із спеціальними потребами. На рівні з попередніми дослідниками, проблемою створення та застосування електронних засобів навчання, побудованих на комп'ютерних технологіях. Проблемами корекційної педагогіки та інклюзивної освіти займалися багато науковців, однак питання застосування електронних засобів навчання у процесі навчання дітей з особливими потребами ще ґрунтовно не досліджувалися [6, с. 24].

Взявши до уваги всі вище перераховані аргументи щодо поняття «інклюзивної освіти» та питань використання інформаційно-комунікаційних технологій для навчання дітей з особливими потребами, можна дійти висновку, що, інклюзія – це процес, спрямований на перетворення навчальних закладів у такі освітні простори, які стимулюють і підтримують не тільки учнів, а і членів педагогічного колективу, спрямована також на розвиток місцевих громад, які підтримують і високо цінують досягнення кожного члена громади. Досвід показує, що даний напрямок в освіті потребує більш детального вивчення та

розробки спеціальних програмних комплексів для колекційного та програмного навчання людей з інвалідністю.

Систематичне використання електронних засобів навчання здійснює суттєві зрушення в соціально-емоційному, розумовому, фізичному розвитку, у розвитку пізнавальної активності й творчості дітей з особливими потребами. Наочне відтворення теоретичного і лабораторно-практичного матеріалу методами комп'ютерної подачі інформації, демонстрацією відеоуроків, роботою з тренажерами, проходженням інтерактивного електронного тестування, практичними завданнями для самоаналізу і самоконтролю – усе це сприяє постійному динамічному розвитку особистості дітей з особливими потребами. Впровадження інформаційних технологій і комп'ютерних програм зокрема, передбачає наявність широкого вибору програм з різних навчальних дисциплін, які б мали не лише корекційну, а й навчальну мету, удосконалювали знання дітей, вчили застосовувати знання у різноманітних, часом неординарних, ситуаціях, чим збагачували б практичний досвід їх соціалізації [5, с. 56]. Важливість розвитку та впровадження в систему освіти нових, особистісно-орієнтованих інформаційно-комунікаційних технологій в освіті є незаперечною у контексті швидкоплинних процесів розвитку технологій, виробництва, змін у економіці та соціальній сфері життя країни. Тому, інклюзивний та відкритий підходи до інформатизації навчального процесу мають стати стратегічними напрямами освітньої політики нашої країни. Пріоритетом має стати співробітництво України з іншими країнами у сфері застосування повного сучасного потенціалу ІКТ у сфері освіти та створення рівних можливостей для навчальних закладів [7, с. 18].

Список використаних джерел

1. Вакуліч Т. Соціально-психологічний супровід навчально-виховного процесу дітей з обмеженими можливостями / Т. Вакуліч // Профтехосвіта. – 2010. – №6 (18). – С. 42-47.

2. Альохіна С.В. Інклюзивна освіта в Україні: здобутки, проблеми та перспективи. Резюме аналітичного звіту за результатами комплексного дослідження / С.В. Альохіна. – К. :

Європейська дослідницька асоціація, 2011. – 36 с

3. Семак С.М. Інклюзивна освіта: сутність, поняття, термінологія / С.М. Семак // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. – 2012. – Вип. 19(1). – С. 242-251 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkp_sp_2012_19(1)__28.

4. Сєргєєва Л.М. Управління розвитком професійно-технічного навчального закладу на засадах упровадження інклюзивного підходу / Л.М. Сєргєєва, 2011.

5. Засенко В.В., Колупаєва А.А., Мороз Б.С., Овсяник В.П. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в умовах спеціального та інклюзивного навчання дітей зі слухомовленнєвими порушеннями / В.В. Засенко, Б.С. Мороз, А.А. Колупаєва, В.П. Овсяник. – Київ, 2011.

6. Жосан О.Е. Електронний посібник як засіб навчання дітей з особливими освітніми потребами / О.Е. Жосан. – Кіровоград, 2011.

7. Овчарук О.В. Рівний доступ до ІКТ в освіті – стратегічний напрям освітньої політики: проблеми та перспективи. Інформаційні технології та засоби навчання / О.В. Овчарук. – Електронне наукове фахове видання. – Випуск 2 (10). – 2009.

МАЗУРКЕВИЧ О.П., *кандидат культурології,*
доцент кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»;
ПАТРАТІЙ Я.О., *здобувач вищої освіти*
спеціальності «Документознавство
та інформаційна діяльність»,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ФОРМУВАННІ ДОСТУПНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Останнім часом набуває поширення інклюзивне навчання.

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти людям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у навчальних закладах з урахуванням індивідуальних особливостей навчальної діяльності таких осіб [1]. Основою концепції інклюзивної освіти є принципи, що всі, незважаючи на різне культурне й соціальне походження та різні рівні навчальних можливостей, повинні мати однакові можливості у навчанні в усіх типах закладів освіти. Інклюзивна освіта є підходом, який допомагає адаптувати освітню програму та навчальне середовище до потреб студентів, які відрізняються своїми навчальними можливостями [3]. Зокрема, нова система навчання – інклюзивна, спрямована на реалізацію рівного права на освіту будь-якої особи вже на ранніх етапах без таврування її терміном інвалід.

Інформаційно-технічна революція, що охопила всі сфери діяльності, перетворилася в глобальний прискорювач соціально-педагогічного прогресу, підвищення рівня освіти та якості життя людей з особливими потребами. Інновації у вигляді технологій інклюзивного навчання, які сьогодні супроводжують систему освіти здійснюють серйозний вплив на характер педагогічних процесів, професійних стосунків, їх удосконалення та гармонізацію. Особливу актуальність ці технології набувають в сучасній Україні, коли йдуть докорінні зміни в сфері навчання людей з особливими освітніми потребами.

Інклюзивна освітня технологізація – це процес оптимізації освітнього простору, трансформація його розбалансованості та активний вплив на розвиток освітніх систем шляхом використання технологій інклюзивного навчання [2].

Для того, щоб педагоги, як провідники інклюзивного навчання, оволоділи знаннями та вміннями, необхідними для розробки та освоєння технологій інклюзивного навчання і їх творчого використання в професійній діяльності, вони повинні зрозуміти сутність поняття «технології» взагалі і технології інклюзивного навчання зокрема. Знати які технології існують, яку вони мають структуру, як потрібно із усіх численних технологій вибрати необхідну, що дозволить найбільш ефективно вирішити конкретне професійне завдання.

Вивчаючи досвід фахівців з методики використання комп'ютерних технологій, можна стверджувати, що роль комп'ютерних технологій у навчально-виховному процесі надає викладачеві низки переваг, зокрема:

- можливість вийти за межі традиційних методів навчання;
- додаткова мотивація навчальної діяльності, особливо у випадках, коли інші засоби безсилі;
- принципово нові «обхідні шляхи» для формування, розвитку й удосконалення корегованих функцій;
- проектування нових змістових напрямків;
- розширення можливостей використання різних аналізаторних систем у процесі роботи;
- створення під час занять різноманітних ситуацій спілкування;
- привчання студента самостійності у навчанні та самоконтролю;
- розвиток дрібної моторики;
- оволодіння основами комп'ютерної грамоти [2].

Аналіз нинішнього рівня інформаційно-технологічного забезпечення етапів здобуття освіти особою з особливими потребами в Україні свідчить про те, що парадигма інформаційно-технологічних засобів супроводу таких освітніх процесів динамічно зростає. Зазначені інформаційно-технологічні ресурси, що є корисними інструментами підтримки освіти осіб з особливими потребами, формуються, зазвичай, безсистемно, і, як правило, не пов'язані між собою та не охоплюють повністю освітнього процесу такої категорії осіб. У багатьох навчальних закладах України введено дистанційне навчання, аби забезпечити студентів з особливими освітніми потребами вільним доступом для навчання, конспектами лекцій, відео уроками і тестуванням пройденого матеріалу, що дозволяє полегшити життя. Для цього на сайтах навчальних закладів створений розділ дистанційного навчання. В цьому розділі є перелік предметів, лекції, тестування та відео уроки [3].

Впровадження інформаційних та комунікативних технологій, а також використання нетрадиційних методів

навчання дозволяють викладачам якісно змінити зміст, структуру та організаційні форми навчання. Основною метою інноваційних технологій в освіті є посилення інтелектуальних можливостей студентів в інформаційному суспільстві, а також індивідуалізація процесу навчання і підвищення його якості на всіх ступенях навчального процесу.

Але, якщо в навчальному закладі діє модель інклюзивної освіти, систематичне використання електронних засобів навчання здійснює суттєві зрушення в соціально-емоційному, розумовому, фізичному розвитку, у розвитку пізнавальної активності й творчості дітей з особливими потребами. Впровадження інформаційних технологій і комп'ютерних програм, зокрема, передбачає наявність широкого вибору програм з різних навчальних дисциплін, які б мали не лише корекційну, а й навчальну мету, удосконалювали знання дітей, вчили застосовувати знання у різноманітних, часом неординарних, ситуаціях, чим збагачували б практичний досвід їх соціалізації [1]. Тому, інклюзивний та відкритий підходи до інформатизації навчального процесу мають стати стратегічними напрямами освітньої політики нашої країни. Як вже було вище сказано пріоритетом має стати співробітництво України з іншими країнами у сфері застосування повного сучасного потенціалу інформаційно-комп'ютерної технології у сфері освіти та створення рівних можливостей для навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Закону України «Про освіту» щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніхвід 23.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2053-viii

2. Завалко А. Особливості тренінгових технологій у професійній підготовці студентів педагогічних ВНЗ в умовах інклюзивної освіти / А. Завалко [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://library.udpu.org.ua/library_files/stud_konferenzia/2016_1/55.pdf

РОЗДІЛ 6. ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

ВАКОЛЮК С.М., *доктор філософії в галузі права,*
доцент кафедри правознавства,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ПРАВО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ДОСТАТНІЙ ЖИТТЄВИЙ РІВЕНЬ ЗА КОНСТИТУЦІЄЮ УКРАЇНИ

На сьогоднішній день «достатній рівень життя» є категорією досить витребуваною. Достатній життєвий рівень визначають як найважливішу конституційну мету розвитку багатьох держав, і першу ознаку соціальної держави, і як кінцеве завдання соціально-економічних програм уряду.

Актуальність цієї теми базується на тому, що право на достатній життєвий рівень є одним із головних і основоположних в системі прав і свобод людини і громадянина. Доки дане право не буде повністю реалізовано в нашій країні, то зазначена тема не втратить своєї актуальності, а тим паче більш доцільною здається ця проблема на тлі сучасних євроінтеграційних процесів.

Соціальна держава є втіленням людського виміру політики. Під поняттям «соціальна держава», як зазначає Ф. Хаєк, часто розуміють усе, що пов'язано із зменшенням або усуненням розбіжностей у прибутках між різними групами населення [1, с. 137].

Реформування, які відбуваються в Україні, зводяться саме до становлення та постійного розвитку правової та соціальної держави і лише досягнення цього ідеалу має завершувати весь процес реформ в економіці, політиці та духовній сфері.

Доцільно відзначити, що людина – основа та мета правової та соціальної держави. Оберігаючи її життя та гідність, держава забезпечує, перш за все, свою власну основу – існування особистості як морального суб'єкта права і

громадянина держави. Саме це і є вихідним постулатом Конституції України, яка проголосила соціальність держави. Конституція України закріплює, що Україна є соціальна держава (ст. 1 Конституції України). Це передбачає забезпечення соціальної безпеки громадян, створення необхідних і достатніх умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина.

Створенню соціальної держави сприяє реалізація соціальних прав і свобод, що стабілізує суспільне життя. Водночас соціальні права і свободи, на жаль, залишаються найменш гарантованою групою конституційних прав і свобод [2, с. 58]. Центральним в системі соціальних прав є право людини на достатній життєвий рівень, яке об'єднує собою не лише усі інші соціальні права в одну цілісну систему, але й зумовлює сутність та зміст правового регулювання більшості громадянських та політичних прав. Це право слід розглядати в двох взаємопов'язаних аспектах: з одного боку, держава створює умови, за яких кожна здорова, дієздатна людина має реальні можливості забезпечити такий рівень свого життя, який відповідає її уявленням, а з іншого, держава зобов'язана використовувати усі свої матеріальні, політичні, організаційні та інші ресурси задля забезпечення достатнього життєвого рівня соціально незахищених верств населення [3, с. 13].

Відповідно до статті 48 Конституції України, яка передбачає право на достатній життєвий рівень, є єдиною нормою другого розділу даного нормативно-правового акту, яка не містить спеціальних конституційних гарантій відповідного права і не конкретизує його. У статті лише зазначається, що достатній життєвий рівень включає тільки достатнє харчування, одяг і житло. За порушення цього права законодавством України юридична відповідальність не передбачається. Як зазначається у статті 25 Основ законодавства України про охорону здоров'я, з метою забезпечення достатнього життєвого рівня, на основі науково обґрунтованих медичних, фізіологічних та санітарно-гігієнічних вимог держава: а) встановлює єдині мінімальні норми заробітної плати, пенсій та інших доходів населення; б) організує натуральне забезпечення найбільш вразливих верств населення продуктами харчування, одягом,

ліками та іншими предметами першої необхідності; в) здійснює комплекс заходів щодо задоволення життєвих потреб біженців, безпритульних та інших осіб, які не мають певного місця проживання; г) безплатно надає медичну допомогу і соціальне обслуговування особам, які перебувають у матеріальному становищі, загрозливому для їх життя і здоров'я.

Достатній життєвий рівень варто розглядати як державний стандарт, що має використовуватися при визначенні обсягу соціального забезпечення громадян. Механізм забезпечення права громадян України на достатній життєвий рівень є однією з головних частин більш широкого, загального механізму реалізації соціальних прав громадян, який, у свою чергу, є складовою частиною механізму реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина в цілому. Механізм реалізації права на достатній життєвий рівень є достатньо складним і включає в себе низку структурних компонентів: економічний, політичний, соціальний, правовий, духовно-культурний та психологічний. У своїй сукупності усі ці компоненти спрямовані на досягнення особою такого рівня життя, яке є гідним людини у сучасному цивілізованому світі [4, с. 11].

Верховна Рада України, Конституційний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство праці та соціальної політики України, а також місцеві державні адміністрації – це ті органів державної влади, на які покладається обов'язок забезпечення умов для реалізації громадянами права на достатній життєвий рівень.

Однак сьогодення засвідчує, що забезпечення права на достатній життєвий рівень та встановлена для його реалізації і захисту система гарантій здебільшого знаходиться не на належному рівні. Невідповідність встановленого прожиткового мінімуму реаліям сьогодення, низький розмір заробітної плати більшості працюючих, збільшення рівня безробіття, погіршення здоров'я населення, значна нерівність у розподілі власності та доступі до різних ресурсів, декларативність більшості соціальних програм вказують на численні порушення конституційно гарантованого права людини на достатній життєвий рівень в Україні [5, с. 25].

Основними проблемами забезпечення реалізації зазначеного права у повному обсязі є такі: занижений розмір прожиткового мінімуму; значна диференціація доходів населення; демографічна криза, погіршення стану здоров'я населення; високий рівень бідності та безробіття населення; недосконаліть чинного законодавства у сфері соціальної політики, зокрема в частині встановлення відповідальності за порушення його положень; декларативність більшості прийнятих соціальних програм; відсутність системних і скоординованих дій органів державної влади щодо забезпечення реалізації конституційних прав громадян, зокрема і права на достатній життєвий рівень.

Проаналізувавши функції зазначених органів, можна стверджувати, що основною проблемою в забезпеченні органами державної влади України права громадян на достатній життєвий рівень, а саме у сфері соціальної політики є відсутність узгодженості, координації та налаштованості різних органів держави на кінцевий соціально значущий результат у вигляді досягнення пересічними громадянами життєвого рівня, гідного людини та сучасного етапу розвитку цивілізації [6, с. 16].

У відповідності з Основним Законом України передбачено, що права і свободи людини та їх гарантії мають визначати зміст і спрямованість діяльності держави, її головний обов'язок. У цих конституційних приписах закладено принципово нову для нас модель суспільних відносин, яка істотно відрізняється від тієї, за якою ми жили тривалий час [7, с. 191].

Узагальнюючи викладене, слід відзначити, що незважаючи на визнання одним із основних пріоритетів соціальної політики в Україні забезпечення права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, на практиці надання державних гарантій у цій сфері супроводжується системним невиконанням затверджених програм, концепцій, стратегій, що у підсумку призводить до погіршення добробуту населення. Основними завданнями вирішення вказаних проблем можна виділити наступні: удосконалення чинного законодавства України, насамперед через усунення всіх наявних прогалин, а

також розробку координації дій державних органів, що мають відношення до забезпечення прав людини і громадянина. Суттєвим є створення сприятливих умов для середнього і малого бізнесу, що дасть змогу значно збільшити можливості кожного громадянина реалізувати своє право на працю і тим самим забезпечити собі й своїм близьким гідні умови життя. Раціонально було б реформування системи соціального захисту, що повинна базуватися на першочерговості програм, які допомагають збільшити рівень зайнятості дієздатного населення та захистити його найбільш уразливі верстви, а також підвищення відповідальності посадових осіб за порушення законодавства у сфері забезпечення права на достатній життєвий рівень через встановлення конкретної міри покарання у законодавчих актах.

Список використаних джерел

1. Волинка К.Г. Теорія держави і права : навч. посібник / К.Г. Волинка. – К. : МАУП, 2003. – 240 с.

2. Гафурова О.В. Проблеми реалізації селянами права на достатній рівень життя / О.В. Гафурова // Науковий вісник НУБіП України. – 2011. – Вип. 165 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : //archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/nvnau_pravo/2011_165_2/1 lgow.pdf

3. Основи демократії : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / за заг. ред. А. Колодій. – К. : Ай-Бі, 2002. – 684 с.

4. Веклич В.О. Форми й методи реалізації функції держави щодо забезпечення, захисту прав та свобод людини і громадянина / В.О. Веклич // Віче : журнал Верховної Ради України. – 2011. – №4. – С. 10-13.

5. Забезпечення права на достатній життєвий рівень як пріоритету реалізації державної соціальної політики України / Г. Лопушняк // Збірник наукових праць. – 2011. – Вип. 28. – С. 25-34.

6. Мацокін В.В. Право громадян України на достатній життєвий рівень : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.02 «Конституційне право» / В.В. Мацокін. – Х. : Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2008. – 20 с.

7. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права :

підручник / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин. – К. : Кондор, 2008. – 477 с.

8. Конституція України від 28 червня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. –1996. –№30.

ДОВБИШ В.А., *кандидат філософських наук,*
доцент кафедри правознавства,
Вінницький інститут Університету «Україна»

НОВЕЛИ ОСВІТНЬОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ: ШЛЯХАМИ ПОГЛИБЛЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ

Цілеспрямований розвиток бажання та правосвідомості народу України ввійти в європейський простір підштовхує Українську державу до реформування чинного законодавства, його адаптації до європейських правових стандартів шляхом якнайширшого введення до національної правової системи передових правових інституцій в галузі захисту прав людини.

Рух вітчизняного законодавця в бік гуманізації законодавства особливо яскраво виявляється в галузі освіти. В цій сфері вже з середини 80-х років XX ст. на Заході однією з прогресивних інституцій є інклюзія та інклюзивна освіта як політика і практика держави та освітніх закладів щодо осіб з особливими потребами, викликаними станом здоров'я. В законодавстві ж України ще в наприкінці першого десятиліття цього століття панівними поняттями в цій сфері були поняття «дитина-інвалід», «дитина, яка потребує корекції фізичного та (або) розумового розвитку», а згодом – «особа з обмеженими фізичними можливостями». В Україні зазначені поняття почали застосовуватись лише в останнє десятиліття і лише на рівні наукових розробок та підзаконних нормативно-правових актів (постанов та розпоряджень Кабінету Міністрів України, наказів та листів Міністерства освіти і науки України).

Суттєвим кроком в бік запровадження у вітчизняний освітній простір інклюзивної освіти стала норма Закону України «Про вищу освіту» в редакції від 01.07.2014 р., яка встановила, що структурними підрозділами закладу вищої освіти може бути

спеціальний навчально-реабілітаційний підрозділ. Мета діяльності такого підрозділу полягає в організації інклюзивного освітнього процесу та спеціального навчально-реабілітаційного супроводу здобувачів вищої освіти з особливими освітніми потребами, а також забезпечення їм доступу до якісної вищої освіти з урахуванням обмежень життєдіяльності [1].

Вперше на вітчизняному законодавчому рівні поняття «освіта осіб з особливими освітніми потребами» та «інклюзивне навчання» знайшли відображення відповідно у ст.19 та ст. 20 Закону України «Про освіту» (далі – Закон) в редакції від 05.09.2017 р. Так, ст. 19 Закону визначає, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів. Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти.

Особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку.

Ця стаття Закону визначає, крім іншого, також джерела фінансування освіти осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тими, що спричинені порушенням розвитку та інвалідністю, у закладах дошкільної, позашкільної та середньої освіти. Такими джерелами є освітні субвенції, державний та місцеві бюджети, інші джерела, не заборонені законодавством, у тому числі з урахуванням потреб дитини, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

У ст. 20 Закону встановлено, що заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов’язковому порядку.

Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей. Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

Зазначена стаття цього Закону також визначає, що особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

Під психолого-педагогічними послугами розуміється комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру. Під корекційно-розвитковими послугами (допомогою) слід розуміти комплексну систему заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

Закон також встановив, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами. При цьому психолого-педагогічний супровід визначено як комплексну систему заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачену індивідуальною програмою розвитку.

Будівлі, споруди і приміщення закладів освіти, відповідно до цієї ж статті Закону, повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами. Вона також визначає, що проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд, приміщень

закладів освіти здійснюються з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування [2].

Новелою вітчизняного освітнього законодавства є також введення нормами ст. 73 цього Закону в структуру держави нового органу – інституту освітнього омбудсмена, який має діяти з метою забезпечення належних умов для реалізації права особи на освіту. У своїй діяльності він керується Конституцією та законами України, а також положенням про освітнього омбудсмена, що затверджується Кабінетом Міністрів України. На нього покладається виконання завдань щодо захисту прав у сфері освіти. Сподіваємось, що він з належною увагою захищатиме і право на освіту осіб з особливими освітніми потребами.

Наступним новим кроком освітнього законодавства України можна вважати, відповідно до ст. 78 Закону, формування у системі освіти психологічної служба та соціально-педагогічний патронажу, в яких мають працювати, відповідно, практичні психологи та соціальні педагоги. На нашу думку, ці інституції також мають відіграти велику позитивну роль та зайняти важливе місце в інклюзивній освіті.

Належне втілення цих нових правових інституцій сприятиме становленню в Україні демократичної, правової, соціальної держави та наближатиме її до європейських стандартів в галузі гарантування та захисту прав людини.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України №2145-VIII від 05.09.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18

2. Про освіту : Закон України №2053-VIII від 23.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon 2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19

ЄВАСЬ Т.В., *старший викладач*
кафедри економіки та менеджменту,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ОСОБЛИВІ ФУНКЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗАКЛАДУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

Сучасні соціально-економічні перетворення в Україні, демократизація та гуманізація суспільства, розвиток національної системи освіти та її орієнтація на інклюзію, обумовлюють вдосконалення організації та управління навчальними закладами, що повинні підтримувати інклюзивну культуру, реалізовувати інклюзивну політику та практику. Отже, якісний освітній менеджмент є основою функціонування і розвитку закладу інклюзивної освіти.

Інклюзивний навчальний заклад – це освітня організація, що складається з групи людей (викладачі, студенти, батьки), діяльність яких координується (директором – менеджером), для досягнення поставлених загальних цілей (отримання здобувачами якісних освітніх послуг). Сьогодні поняття «отримання освіти», де держава замовник, а навчальний заклад – виконавець, трансформувалося в «надання освітніх послуг», де замовником виступають студенти та їхні батьки. А якість освітніх послуг напряму стала залежативід якості управлінської діяльності менеджерів навчальних закладів [1, с. 156-157].

Тому особливості менеджменту закладу інклюзивної освіти полягають в тому, що це комплекс організаційних форм, цілеспрямованих впливів керівника на діяльність персоналу та прийомів управління взаємодією освітніх процесів, до яких належать навчально-виховний, навчально-пізнавальний та самоосвітній процеси [2, с. 33].

Для забезпечення отримання здобувачами якісних освітніх послуг менеджери навчальних закладів повинні мати чітке уявлення про зміст управлінської діяльності, що відображається у функціях освітнього менеджменту. При цьому, поряд із загальними функціями (планування, організація, мотивування, контролювання і регулювання) виділяють специфічні функції

менеджменту освіти, що виникають унаслідок горизонтального поділу праці в освітній системі будь-якої держави та визначають спрямованість на конкретний об'єкт управління.

Специфічні функції менеджменту освіти можна класифікувати за:

- ознакою рівнів управління – загальнодержавний; регіональний (управління освітньою сферою території); локальний (рівень місцевого управління та самоврядування);
- ознакою освітніх рівнів – управління дошкільною; професійною; вищою, позашкільною; післядипломною підсистемами освіти;
- ознаками об'єктів управління – управління навчальними закладами різних видів та типів (дитсадками, школами, ліцеями, гімназіями, коледжами, інститутами, університетами, академіями тощо);
- ознакою процесів управління – навчально-методичною роботою; навчально-виховним процесом; роботою з керівниками та науково-педагогічними кадрами; підвищенням кваліфікації і перепідготовки кадрів; науковою діяльністю у вищих навчальних закладах; налагодженням і розширенням міжнародного співробітництва в освітній сфері; розвитком соціальної та матеріально-технічної бази освіти тощо [3, с. 58-59].

Таким чином, побудова ефективної системи управління інклюзивним навчальним закладом повинна базуватись не лише на класичних основах менеджменту, але й враховувати специфіку організації та поділу управлінської праці в освіті, цілі та завдання інклюзії як особливої системи навчання.

Список використаних джерел

1. Ковальчук О.С. Забезпечення ефективності шкільного менеджменту через делегування повноважень / О.С. Ковальчук // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.Серія «Педагогічні науки». – Вип. 8. Част. ІІ. – Полтава. – 2011. – 348 с. – С. 154-162.

2. Даниленко Л.І. Управління інклюзивною школою на засадах менеджменту освітніх інновацій. Інклюзивна школа:

особливості організації та управління : навчально-методичний посібник / Кол. авторів: А.А. Колупаєва., Ю.М. Найда, Н.З. Софій та ін.; за заг. ред. Л.І. Даниленко. – К. : ЦППО, 2007. – 128 с.

3. Антонюк О. Менеджмент в освітянській сфері: концептуальні засади / О. Антонюк // Персонал. – 2006. – №10. – С. 58-66.

ОМЕЛЬЧЕНКО О.В., *старший викладач*
кафедри економіки та менеджменту,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Кількість осіб з вищою освітою в Україні постійно зростає, але чи зростає від цього рівень досвідченості та грамотності населення в цілому. На сьогодні дуже гостро постає питання фінансової грамотності населення, незалежно від обраної спеціальності. Низький рівень фінансової грамотності, як серед молоді так і серед більш досвідченого населення призводить до невміння правильної побудови сімейних бюджетів, неправильне планування доходів та витрат сім'ї, відсутність знань та досвіду для пошуку додаткових джерел доходу, а також постійне зростання фінансового шахрайства в Україні.

Найуразливішою категорією для фінансових шахраїв стають люди з інвалідністю, вони знаходяться у зоні ризику, у зв'язку із низьким загальним рівнем освіти, низькою соціалізацією у суспільстві, відсутністю можливостей швидкої комунікації (особи із порушенням зору, слуху та ін.). Від фінансових шахраїв людину з інвалідністю можна просто відгородити, але це спонукає розвитку інших проблем – закритість, асоціалізацію, відсутність можливостей самостійного заробітку та постійна залежність від інших осіб.

Об'єктивним способом вирішення проблеми низького рівня фінансової грамотності є запровадження додаткових

навчальних курсів у освітні процеси вищих навчальних закладів для студентів перших курсів не економічних спеціальностей. Проведена реформа децентралізації у питаннях побудови освітніх процесів дещо знизила забюрократизованість у системі побудови навчальних програм спеціальностей та дала можливість ВНЗ самостійно обирати навчальні курси для студентів. Але на шляху до вирішення цього питання стала наступна проблема – відсутність достатнього рівня вмотивованості вищих навчальних закладів загалом та викладачів зокрема.

Отже, вирішенням проблеми низького рівня фінансової грамотності стало питанням не тільки сфери освіти, а й бізнесового середовища, адже саме вони є бенефіціарами продукту що виробляється ВНЗ – тобто студенти.

Об'єднавши зусилля громадського, бізнесового та освітнього сектору у 2015 році в Україні стартував проект «Фінансова грамотність» партнерами якого виступили Райффайзен Банк Аваль, Альфа Страхування, Кредобанк, МетЛайф, EY, Amway; координаційного комітету – Незалежна асоціація банків України, Українська федерація убезпечення, Платинум банк, школа фінансової грамотності «АзБУкАДеНеГ», компанія GFK Україна та експерти – Олександра Ляшенко, доктор економічних наук, Національний інститут стратегічних досліджень України, Михайло Кужелєв, доктор економічних наук, Університет Державної фіскальної служби України [1].

Наявність великої кількості організацій сфери бізнесу у розробці проекту, обумовлена наявністю проблем у бізнесовому середовищі під час пошуку та найму персоналу. Деякі компанії обирають шлях купівлі дорогого, але високоякісного персоналу, а деякі купляють дешеві кадри і самостійно займаються підвищенням їх кваліфікації. Але, як і будь-яка комерційна організація всі вони прагнуть отримати товар (персонал) найвищої якості з найменшими витратами. Саме тому, фінансування у сферу освіти на стадії отримання потенційними робітниками вищої освіти, є одним із механізмів підвищення рівня освіти у майбутніх потенційних кандидатур на роботу. Пряме фінансування сфери освіти зі сторони бізнесу не дасть

високих результатів, саме тому підприємці обрали шлях опосередкованого фінансування шляхом запровадження спільних освітніх проектів у ВНЗ.

Метою цього проекту є підвищення фінансової грамотності студентів, завдяки впровадженню у ВНЗ вибіркової дисципліни «Фінансова грамотність» для студентів перших курсів неекономічних спеціальностей та підвищення компетенції викладачів з методики викладання фінансової грамотності.

Особливістю запропонованого курсу є його практична спрямованість та відсутність традиційного формату лекція-семінар. Методика курсу передбачає значний обсяг самостійної роботи, яку студенти виконують в групах поза аудиторією. Безпосередньо на занятті студенти презентують результати проведеного самостійно дослідження та за модерації викладача обговорюють найбільш суттєві аспекти [1].

На сьогодні до реалізації та пілотування проекту в освітній процес долучились 11 вищих навчальних закладів. Як показала відкрита дискусія на V Національному форумі «Бізнес і університети: хто готує підприємців», який влаштував Центр «Розвиток КСВ» для вивчення досвіду, виявлення проблем та пошуку шляхів розвитку проекту «Фінансова грамотність», в кожному ВНЗ виникають різні проблеми та кожен бачить по різному вихід із ситуації, що склалась. В результаті дискусії було напрацьовано багато різноманітних ідей для прискорення впровадження проекту, а також для підвищення вмотивованості як викладачів так і студентів.

Самий позитивний досвід реалізації проекту «Фінансова грамотність» продемонстрував Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна». На його базі проект пілотується з початку 2017 року, за цей час вже прочитано курс «Фінансової грамотності» для студентів неекономічних спеціальностей першого курсу 2016-2017 н. р. та першого курсу 2017-2018 н. р.

Особливість запровадження даного проекту є те, що Вінницький інститут це єдиний ВНЗ в якому курс «Фінансова грамотність» було введено у програму навчання студентів з інвалідністю.

До позитивних моментів цієї ініціативи можна віднести високий рівень вмотивованості студентів з інвалідністю до навчання у порівнянні із нормативними студентами. Їх прагнення до навчання сильно пов'язано із рівнем соціалізації цих осіб у суспільстві. Чим вищий рівень знань у таких студентів тим легше їм знайти своє місце у житті.

Але є і негативні сторони – це низький рівень базової освіти студентів з інвалідністю. Більшість студентів, що потрапляють на навчання до Вінницького інституту здобували базову освіту навчаючись вдома, або у спеціалізованих класах чи школах. Це є загальною проблемою по Україні, і хоча запровадження системи інклюзивної освіти набирає своїх обертів, говорити про її достатній рівень зарано.

Практика запровадження курсу «Фінансова грамотність» для студентів з інвалідністю, показала, що використання наочного матеріалу, високий рівень візуалізації матеріалів, розгляд матеріалу на конкретних прикладах з життя студентів дає свої результати. Кількісний показник складення заліку з дисципліни у 2016-2017 н. р. склад 100% відсотків, а якісний – 92%, що свідчить про високий рівень отриманих знань.

Переважна частина випускників ВНЗ є потенційно безробітними по закінченню навчальних закладів, тому впровадження навчання у галузі «Фінансової грамотності» у питанні створення власної справи та пошуку додаткових джерел доходів є так званим страхуванням на майбутнє від потенційного безробіття. Отримавши у стінах ВНЗ професію за фахом – психолога, юриста, ерготерапевта, реабілітолога тощо, випускники не обмежуються пошуком роботи за наймам, а мають достатній рівень знань для започаткування власної справи.

Отже, підвищення рівня знань у галузі фінансової грамотності стає можливим шляхом впровадження у навчальний процес студентів перших курсів неекономічних спеціальностей дисципліни «Фінансова грамотність». За ініціативою громадського сектору на бізнесового середовища, розроблена програма та методика викладання цього курсу. На сьогодні постійно проводяться заходи для координації всіх учасників проекту, проводиться робота по підвищенню рівня комунікації

між учасниками проекту та запроваджуються заходи для підвищення рівня вмотивованості викладачів та студентів. ВНЗ, що пілотували проект протягом 2015-2017 рр. вже виділили основні недоліки та напрацювали шляхи покращення, у 2017-2018 н. р. планується залучення до участі у проекті щонайменше 50 навчальних закладів.

Таким чином, підвищення обізнаності молоді у питаннях фінансової грамотності, частково вирішить питання безробіття серед випускників ВНЗ, знизить рівень фінансового шахрайства, спрямованого на вразливі категорії населення, а саме на осіб з інвалідністю, а також підвищить загальний рівень обізнаності у галузі фінансового планування доходів та витрат домогосподарств, що в цілому призведе до оптимізації витрат у суспільстві.

Список використанихджерел

1. Курс фінансова грамотність студентів для студентів неекономічних спеціальностей : Методичний посібник для викладачів. – Київ : Центр розвитку корпоративної соціальної відповідальності, 2017. – 50 с.

ОЛІЙНИК О.М., *голова циклової комісії з правознавства,*
Вінницький коледж Університету «Україна»

ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Політичні й економічні зміни в останні роки у нашій державі призвели до сильного погіршення умов життя населення. Постійно зростаюча кількість людей з інвалідністю серед усіх верств населення ставить перед державою нові завдання. Тому система соціально-правового захисту в Україні у сучасних умовах постійно потребує до себе уваги з боку як держави, так і всього суспільства.

Протягом історії суспільство зіштовхувалося з людьми, котрі мали проблеми зі здоров’ям, як фізичним так і психічним. Тому соціальний захист людей з інвалідністю, безумовно, потребує уваги з боку дослідників педагогічного, правового,

соціологічного, психологічного та інших спрямувань.

Основу правового захисту людей з інвалідністю в нашій державі становлять міжнародні стандарти щодо забезпечення прав і гарантій соціального захисту, що відображені в документах Організації Об'єднаних Націй: Декларації прав дитини (1959 р.), Декларації соціального прогресу та розвитку (1969 р.), Декларації про права розумово відсталих осіб (1971 р.), Декларації про права інвалідів (1975 р.), Всесвітній програмі дій стосовно інвалідів (1981 р.), Конвенції про права дитини (1989 р.), Всесвітній декларації щодо забезпечення виживання, розвитку і захисту дітей (1990 р.), Принципах захисту психічно хворих і покращення психіатричної допомоги (1991 р.), Стандартних правилах забезпечення рівних можливостей для інвалідів (1993 р.) та інших документах.

В ієрархії законодавчих актів вищий щабель займає Конституція країни, відповідно до статті 24 громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом й не можутьмати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного, соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [3].

Основним законом України із соціального захисту інвалідів є Закон «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 12 березня 1991 р. №875-12. У законі визначаються цільові сфери створення умов для нормальної життєдіяльності інвалідів, такі як: діяльність державних органів влади, освіта, профорієнтація і працевлаштування, участь інвалідів у прийнятті рішень, матеріальне і соціальне оточення, фінансування соціальних проектів і програм із соціального захисту інвалідів. На виконання закону був прийнятий ряд підзаконних і правових актів, національні програми, які регулюють механізм його реалізації. Матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення інвалідів здійснюється у вигляді грошових виплат, забезпечення медикаментами, технічними й іншими засобами, включаючи автомобілі, кріс лаколяски, а також шляхом надання послуг із медичної, соціальної, трудової реабілітації [2].

Сучасна державна політика соціального захисту інвалідів включає в себе низку заходів, зокрема, створення умов для інтеграції інвалідів до активного суспільного життя; підвищення державних гарантій у досягненні вищих соціальних стандартів у матеріальному забезпеченні інвалідів; створення безперешкодного середовища для інвалідів; забезпечення активної взаємодії державних органів та громадських організацій інвалідів у розв'язанні проблем інвалідів тощо [4].

Як закріплено в нормативно-правових актах, обов'язком держави і суспільства є забезпечення належного соціального захисту і підтримки, соціальної інтеграції, створення рівних можливостей для самореалізації, повноцінного життя, здобуття освіти і працевлаштування. Також обов'язок держави полягає у наданні грошової допомоги, засобів пересування, протезування, облаштуванні громадського транспорту, особливого планування житла, забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, сприянні у здобутті освіти, професійних знань, працевлаштуванні, медичних і культурних послуг, у встановленні опіки або стороннього догляду, а також пристосуванні забудови населених пунктів до особливостей інвалідів [1].

Але, незважаючи на усі закріплені види соціальної підтримки в нормативно-правових актах, на сьогоднішній день інваліди належать до найбільш соціально незахищеної категорії населення. їх дохід нижче середнього, а потреби у медичному та соціальному обслуговуванні набагато вищі. У соціально незахищених верств населення менше можливості отримати освіту, займатися трудовою діяльністю. Більшість із них не бажає приймати участь у суспільному житті. Із цього видно, що інваліди у нашому суспільстві є меншістю, що потребує значно більшої участі в їх житті з боку держави. Тобто, інвалідність є проблемою не окремої людини, а всього суспільства.

Отже, питання полягає не стільки в удосконаленні законодавчого забезпечення захисту прав людей з обмеженими функціональними можливостями, скільки в необхідності пошуку шляхів і механізмів поліпшення життя означеної категорії населення та створення умов для їхньої інтеграції в суспільство через безумовне виконання положень існуючих

законодавчих актів.

Необхідним є усунення фізичних і психологічних бар'єрів у соціальному середовищі шляхом створення різноманітних важелів соціально-правового впливу на інституції сучасного громадянського суспільства в Україні.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр.

2. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України від 26.10.2017 р. №875-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon2.rada.gov.ua/ laws/ show/875-12/page2

3. Стандартні правила щодо урівняння можливостей інвалідів : прийняті Генеральною Асамблею ООН на 48 сесії 20.12.1993 р. (резолюція 48/96) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_306

4. Захист прав людей з обмеженими функціональними можливостями [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://eprints.zu.edu.ua/23720/1/Ілліна_О.PDF

5. Фонд «Право і демократія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://www.fond.lviv.ua/

ЗАКЛАДНІЙ О.А., *фахівець відділу науки, міжнародної діяльності та інклюзивної освіти, Вінницький інститут Університету «Україна»*

ІНКЛЮЗИВНА ЕКОНОМІКА ЯК ЗАПОРУКА БЛАГОПОЛУЧЧЯ ДЕРЖАВИ

Інклюзивною є економіка, в якій створені і постійно розширюються можливості для реалізації особистісного потенціалу тих, хто стикається з найбільшими перешкодами для свого соціального просування.

Економіка повинна стати не тільки стійкою, але і більш інклюзивною і справедливою. Ключове значення в забезпеченні інклюзивного економічного зростання, спрямованого на підвищення добробуту людини, має наявність кваліфікованих

трудових ресурсів. Підвищуючи шанси знайти гідну роботу з адекватною заробітною платою, освіта сприяє скороченню масштабів бідності та зменшенню нерівності в оплаті праці у зв'язку з дискримінацією за гендерною ознакою, соціально-економічним статусом й інших підстав.

Таким чином, освіта відіграє ключову роль у забезпеченні сталого характеру економічного зростання і створення умов, при яких жоден член суспільства не буде забутий. Освіта є двигуном економічного зростання, сприяє зростанню доходів найбідніших верств населення і, за умови справедливого розподілу створюваного багатства, скорочення нерівності.

Для підприємств інклюзивна економіка складається з двох окремих аспектів. Один з них полягає в інклюзивній політиці праці та зайнятості. Наприклад, підприємство може прагнути до того, щоб її персонал був неоднорідний, і наймати співробітників, які володіють не занадто широкими можливостями на ринку праці. Інший аспект акцентує увагу на інклюзивному ринку розповсюдження. Тобто підприємство сприяє розвитку інклюзивності шляхом забезпечення основними потребами тих, хто знаходиться за межею бідності.

Акцент на концепцію інклюзивного зростання при пошуку моделей соціально-економічного розвитку можна вважати виправданим з позиції ключових викликів, які стоять перед сучасною цивілізацією.

Можна визначити ключові моменти у визначенні інклюзивного зростання:

- ширші цілі (не тільки до збільшення доходу або ВВП);
- всебічний розвиток людського капіталу;
- скорочення нерівності та бідності;
- важливість активної участі в економічному житті, а не тільки в розподілі доходу;
- отримання вигоди широкими верствами населення, особливо дітьми, жінками, людьми похилого віку;
- дбайливе використання природних ресурсів і захист довкілля.

В наростаючій глобальній конкуренції національних економік, перспектива стратегічної перемоги реальна тільки для

тих країн, які усвідомлюють і реалізують конкурентоспроможний потенціал інклюзивності.

Недооцінка практичної значущості процесу інклюзії породжується її характером становлення, який був притаманний, наприклад, комп'ютеризації. Починаючись в далеких від виробництва сферах, ця, нібито «позавиробнича», тенденція потім блискавично охопить всі сфери економіки, адаптуючи їх під свої вимоги.

Проте, інклюзивність прийнято обмежувати лише сферою освіти і навіть розглядати як феномен певної соціальної благодійності, що є небезпечною помилкою. Наші економісти феноменом інклюзивності стурбовані мало. І дарма. В аспекті інклюзивності розглядаються практично всі сторони суспільного виробництва – і економічне зростання, і регіональна економіка, і праця в інклюзивному суспільстві, і стратегія фінансування, можливості молоді в інклюзивній економіці, екологічні аспекти інклюзивної економіки і багато іншого.

Облік проблем сукупного працівника стає головним фактором зростання національної економіки в умовах її креативності. Кожна історична ступінь суспільного виробництва відчуває різний інтерес до її учасників – на початковому етапі індивідуальний початок переважав, і тому кожен учасник виробництва був важливий і як особистість; потім, з кожним наступним етапом, цей інтерес згасав, поки в конвеєрному виробництві взагалі не впав до критичної позначки. І тільки з приходом комп'ютерно-інтернетної технології почалося повернення інтересу до особистості працівника, виявляючи пряму залежність: чим вище креативність виробництва, тим сильніше тренд до інклюзивності. Тому перехід до інклюзивної цивілізації означав би, в аспекті соціальної організації суспільного життя, новий крок в приборканні чиновницького всевладдя і посилення позицій громадянського суспільства.

Згідно інклюзивної економіки кожна людина повинна бути задіяна в процесі трудової діяльності з урахуванням її індивідуальних здібностей. Роботодавці повинні проводити оцінку потенціалу своїх співробітників і використовувати їх можливості найбільш ефективно. Для досягнення максимального результату роботи свого персоналу

роботодавцям слід враховувати, наприклад, такі фактори, як професійний розвиток співробітників і забезпечення безпеки їх здоров'я.

Неоднорідність персоналу – не тільки соціально значуще явище, воно також надає підприємствам різні можливості і є розумним кроком в умовах браку кадрів на ринку. Підприємства, які приділяють питанню навчання своїх співробітників пильну увагу, перестають відчувати гострий брак цінних кадрів. А надаючи своїм працівникам можливість виконувати роботу, яка відповідає їх кваліфікації і бажанням, підприємства підвищують працездатність і ефективність свого персоналу. Крім цього, неоднорідність персоналу підвищує креативність підприємства.

Отже, розширення програм професійної підготовки та розвиток навичок не завжди так само призводить до зменшення соціальної нерівності. Для подолання тенденції збільшення розриву в доходах всередині країни, їх урядам необхідно поряд із вживанням заходів щодо забезпечення справедливого доступу до освіти зосередитися на проведенні соціальної політики, заснованої на принципах перерозподілу багатств.

Перебудова всіх рівнів освіти під вимоги інклюзивності – процес, який розпочався в більшості країн. Але якщо хто вважає, що сферою освіти питання інклюзивності вичерпуються, той впадає в оманливу ілюзію: освіта – всього лише перша «фортеця», яка здається під натиском інклюзивності (тим більше, що практика останніх двох століть показала: сфера освіти – первинна локальна модель майбутніх змін, що охоплює в подальшому всі сфери суспільства). В цьому аспекті стає, наприклад, зрозуміло, що інклюзивна підготовка випускників вищої школи має сенс тільки в тому випадку, якщо їх чекає інклюзивно-реорганізоване виробництво. У ситуації загальної інклюзивності «до-інклюзивне» (а тим більше – «анти-інклюзивне») підприємство не має шансів на перемогу в конкурентній боротьбі за новими («інклюзивними») правилами. Але будь-який економіст розуміє, що інклюзивно-реорганізоване виробництво тягне за собою відповідне перетворення в розподілі, обміні і споживанні. Паралельно змінам на інклюзивних засадах піддадуться охорона здоров'я,

соціальна сфера, туризм – практично все громадське життя. Це і є системність на практиці.

Список використаних джерел

1. Базилюк А.В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку / А.В. Базилюк, О.В. Жулин // Економіка та управління на транспорті. – 2015. – Вип. 1. – С. 19-29.

2. Колупаєва А.А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання : наук.-метод. посібник / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К. : АТОПОЛ, 2011. – 274 с.

3. Левенков А. Инклюзивный рост: понятие, индикаторы, международный опыт / А. Левенков // Банкаўскі веснік. – 2015. – №6. – С. 41-46.

4. Педагогика и психология инклюзивного образования : учебное пособие / Д.З. Ахметова, З.Г. Нигматов, Т.А. Челнокова, Г.В. Юсупова и др. – Казань : Изд-во «Познание» Института экономики, управления и права, 2013. – 255 с.

БОДАЧЕВСЬКА Н.С., *магістрант*
спеціальності «Соціальна робота»,
Вінницький інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ДАВИДЕНКО Г.В.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»

БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІЛЬГОВИХ КАТЕГОРІЙ НАСЕЛЕННЯ

Соціальний захист є складовою соціальних гарантій населенню, які повинні забезпечуватися державою за ринкових умов відповідно до засад соціальної політики [1]. Серед них: гарантування кожному працівнику мінімального рівня заробітної плати та її індексації згідно з прожитковим мінімумом; вирівнювання рівнів життя та захист купівельної спроможності малозабезпечених верств населення.

Забезпечення цих гарантій можливе за умови комплексного використання різних методів та важелів. Форми і методи соціального захисту населення повинні забезпечити кожного громадянина життєво необхідними потребами не нижче прожиткового мінімуму.

Відповідно до функціональної класифікації видатків, затвердженої наказом Міністерства фінансів України за №604 від 27.12.2001 р. з внесеними змінами і доповненнями «Про бюджетну класифікацію та її запровадження», видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення згруповані таким чином [4]: видатки на соціальний захист на випадок непрацездатності; видатки на соціальний захист пенсіонерів; видатки на соціальний захист ветеранів війни та праці; видатки на соціальний захист сім'ї, дітей та молоді; видатки на соціальний захист безробітних; видатки, пов'язані з виплатою допомоги у вирішенні житлового питання; видатки на виплату допомоги на утримання житла; видатки на виплату допомоги на забезпечення житлом; видатки на соціальний захист інших категорій населення; видатки на дослідження і розробки у сфері соціального захисту; видатки на іншу діяльність у сфері соціального захисту.

Ці групи видатків включають: виплату пенсій та допомоги (кошти, що передаються до Пенсійного фонду України на виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу і їхнім сім'ям); пільги ветеранам війни та праці; допомогу сім'ям з дітьми (допомога на дітей віком до 16-ти років; допомога з догляду за дитиною-інвалідом; часткове покриття витрат на виплату заборгованості шахтарям з регресних позовів та одноразової допомоги з втрати професійної працездатності; фінансову підтримку громадських організацій інвалідів; допомогу з тимчасової непрацездатності громадянам, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи; забезпечення інвалідів автомобілями; компенсаційні виплати інвалідам на бензин, ремонт, техобслуговування автотранспорту та транспортне обслуговування; встановлення телефонів інвалідам I і II груп; забезпечення інвалідів протезно-ортопедичними виробами, засобами пересування та реабілітації; допомогу малозабезпеченим пенсіонерам; на виплату пенсій і

допомог, які відповідно до чинного законодавства повинні здійснюватись за рахунок коштів Державного бюджету України, для забезпечення їх виплати з урахуванням прийнятих протягом року рішень про підвищення розмірів та перерахунку деяких видів пенсій і допомог; на виплату пенсій особам, вивільненим у зв'язку із закриттям Чорнобильської АЕС; на виплату пенсій особам, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи, віднесеним до категорій II, III та IV груп, і непрацездатним пенсіонерам, які проживають у зонах радіоактивного забруднення; щорічну разову грошову допомогу ветеранам війни; придбання засобів корекції зору ветеранам та інвалідам Великої Вітчизняної війни; заходи із соціального захисту дітей (оздоровлення дітей з багатодітних та малозабезпечених сімей, залучення їх до культурологічних заходів); видатки на дитячі заклади-інтернати (будинки-інтернати для малолітніх інвалідів; видатки на притулки для неповнолітніх; державну підтримку молодіжних організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї по загальному фонду (фінансова підтримка на реалізацію програм, розроблених громадськими організаціями з метою залучення дітей та молоді до активної участі у суспільних процесах, підтримку їх творчих ініціатив, сприяння зайнятості, пропаганди здорового способу життя дітей та молоді, попередження негативних проявів у дитячому та молодіжному середовищі тощо); реалізацію програм та здійснення заходів Державного центру соціальних служб для молоді; будівництво (придбання) житла для осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ, для військовослужбовців внутрішніх військ МВС України; забезпечення житлом громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; фінансову підтримку Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву; часткову компенсацію відсоткової ставки кредитів комерційних банків молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла; доплати за роботу на радіоактивно забруднених територіях, збереження заробітної плати при переведенні на нижче оплачувану роботу та у зв'язку звідселенням, виплати підвищених стипендій і надання

додаткової відпустки громадянам, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи; компенсацію сім'ям з дітьми та видатки на безплатне харчування дітей, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи; пільги на медичне обслуговування громадянам, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи; поступову компенсацію громадянам втрат від знецінення грошових заощаджень та інші [2].

Обсяг коштів, котрі спрямовуються на соціальний захист населення, залежить від фінансових можливостей держави, які визначаються за обсягом ВВП та науково-обґрунтованих оптимальним обсягом фонду споживання. Здійснюючи соціальні виплати, держава дотримується визначених параметрів.

Фінансування видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення населення в Україні здійснюється за рахунок коштів державних цільових фондів, Державного та місцевих бюджетів, недержавних фондів, територіальних і муніципальних позик, страхових компаній, а також фінансів підприємств, що опосередковано підтримують соціальні програми.

Виконання будь-яких соціальних програм вимагає відповідних фінансових ресурсів, яких за сучасного стану національної економіки не вистачає. Проблема полягає навіть не у кількості цих ресурсів, а в умінні правильно розпоряджатися ними. Це і є головним завданням фінансового забезпечення програм і заходів соціальної політики України [1].

При аналізі видатків з Державного бюджету на соціальний захист населення за останні роки можна з упевненістю сказати, що найбільша питома вага цих видатків припадає на соціальний захист пенсіонерів. Так, за період з 2001 по 2004 роки ці видатки становили від 57 відсотків від усіх видатків на соціальний захист у 2002 р. До 70,2 відсотків – у 2004 р. Слід зазначити, що за аналізований період видатки на соціальний захист пенсіонерів у 2002 р. збільшились порівняно з 2001 р. тільки на 31,1 млн. грн., у 2003 р. зменшились на 386,9 млн. грн., і тільки у 2004 р. намітились позитивні зрушення – видатки збільшились більше як удвічі і становили 8549,9 млн. грн.

Негативним у запровадженні системи субвенцій на

програми соціального захисту є те, що місцеві органи влади поступово втрачають мотивацію до оптимізації видатків на соціальні програми, тому, що їх сплачує держава [2]. Вони не зацікавлені у встановленні реального майнового стану громадян, а це негативно впливає на ефективність соціального захисту та боротьбу з бідністю.

На нашу думку, існує низка недоліків і в самому механізмі перерахування субвенцій, які негативно позначаються на ефективності вітчизняної системи міжбюджетних трансфертів. Зокрема, це те, що для кожного виду субвенцій передбачено відмінний від інших порядок розрахунків. Цей порядок затверджується окремим нормативно-правовим актом Кабінету Міністрів України. Все це призводить до зниження прозорості бюджетного процесу, послаблює контроль за виділенням та використанням субвенцій, а також ускладнює взаємовідносини між учасниками бюджетного процесу.

На нашу думку, доцільніше було б передбачити єдину дотацію з Державного бюджету місцевим бюджетам на фінансування державних програм соціального захисту населення, виписавши єдиний механізм розрахунку та перерахування коштів на зазначені цілі з врахуванням специфіки регіону [3].

На сьогоднішній день найбільшу питому вагу у складі видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення займають видатки на соціальний захист сім'ї, дітей, молоді, ветеранів війни і праці.

Окремої уваги заслуговує питання діяльності держави щодо людей з інвалідністю, яка виявляється у створенні правових, фінансових, економічних, політичних, соціальних, психологічних та інших умов для забезпечення їхніх прав і можливостей на рівні з іншими громадянами для участі в суспільному житті та полягає у виявленні, усуненні перепон і бар'єрів, що перешкоджають забезпеченню прав і задоволенню потреб, у тому числі стосовно доступу до об'єктів громадського та цивільного призначення, благоустрою, транспортної інфраструктури, дорожнього сервісу (далі – об'єкти фізичного оточення), транспорту, інформації та зв'язку, а також з урахуванням індивідуальних можливостей, здібностей та

інтересів – до освіти, праці, культури, фізичної культури і спорту; охороні здоров'я; соціальному захисті; забезпеченні виконання індивідуальної програми реабілітації інвалідів; наданні пристосованого житла; сприянні громадській діяльності.

Соціальний захист людей з особливими потребами є складовою діяльності держави щодо забезпечення прав і можливостей інвалідів нарівні з іншими громадянами та полягає у наданні пенсії, державної допомоги, компенсаційних та інших виплат, пільг, соціальних послуг, здійсненні реабілітаційних заходів, встановленні опіки (піклування) або забезпеченні стороннього догляду.

Аналіз фінансування видатків місцевих бюджетів на соціальний захист населення свідчить про позитивну тенденцію протягом 2001-2004 років. З кожним роком ці видатки зростають. Так, з 4229,3 млн. грн. у 2001 р. вони зросли до 7137,2 млн. грн. у 2004 р. Найменше коштів припадає на соціальний захист на випадок тимчасової втрати працездатності. Доволі суттєвими є видатки, що стосуються додаткових виплат населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг, але вони мають тенденцію до зменшення.

Проаналізувавши видатки місцевих бюджетів на соціальний захист населення по трьох областях, можна зробити висновок, що найбільшу частку у цих видатках становлять витрати на допомогу малозабезпеченим сім'ям (21-36%), на виплати населенню для покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг (17-25%), на пільги ветеранам війни та праці (19-22%). Усі ці виплати здійснюються за рахунок субвенцій із Державного бюджету [3].

Слід зазначити, що видатки місцевих бюджетів на соціальний захист населення на 93-95% здійснюються за рахунок субвенцій, що свідчить про надмірну централізацію коштів. А це, на нашу думку, негативно впливає на прийняття оптимальних рішень у процесі оперативного реагування на певні соціальні проблеми населення регіону.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт Міністерства праці та соціальної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://minpraci.gov.ua/

2. Одинець В. Шляхи удосконалення соціального захисту населення / В. Одинець // Економіка України. – 1999. – №11. – С. 76-80.

3. Стратегічні цілі державної політики у соціальній сфері // Соціальний захист. – 2002. – №7. – С. 12-13.

4. Шаповал М., Лукович В. Фінансові аспекти пенсійної виплати за віком у солідарній системі / М. Шаповал, В. Лукович // Україна: аспекти праці. – 2002. – №2. – С. 26-32.

ГРИГОРЕНКО В.В., *здобувач вищої освіти спеціальності «Правознавство», Вінницький інститут Університету «Україна». Науковий керівник: ДОВБИШ В.А., кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства, Вінницький інститут Університету «Україна»*

ПІЛЬГИ НА ПРАЦЮ ОСІБ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Будь-яка людина, що має будь-яку групу інвалідності, має право на працю. Кожна людина має право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Роботодавець не може відмовити людині з інвалідністю в укладенні трудового договору або у просуванні по службі, а також звільнити за ініціативою адміністрації, перевести такого працівника на іншу роботу без його згоди з мотивів інвалідності, за винятком випадків, коли за висновком медико-соціальної експертної комісії (МСЕК) стан його здоров'я перешкоджає виконанню професійних обов'язків, загрожує здоров'ю та безпечній праці інших осіб, або продовження трудової діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує погіршенням здоров'я людини з інвалідністю [2].

Для підприємств, установ, організацій, у тому числі підприємств, організацій громадських організацій інвалідів, фізичних осіб, які використовують найману працю,

установлюється норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів у розмірі чотирьох відсотків середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб, – у кількості одного робочого місця.

Щодо пільг осіб з обмеженими можливостями, які працюють, відповідно до вимог КЗпП інваліди мають право на додаткові пільги та привілеї в порівнянні з іншими працівниками.

Факт їхнього порушення розцінюється як порушення законодавства про працю та може стати причиною залучення винних осіб до адміністративної відповідальності [4, с. 44].

Порушення встановлених терміні ввиплати пенсій, стипендій, заробітної плати, виплатаії не в повному обсязі, а також інші порушення вимог законодавства про працю – спричиняють накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ й організаційне залежно від форм власності та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності від п'ятнадцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян [1].

Порушення вимог законодавчих й інших нормативних актів про охорону праці спричиняє накладення штрафу на працівників від двох до п'яти неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян і на посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності – від п'яти до десяти неоподатковуваних податком мінімумів доходів громадян (зі ст. 41 КоАП).

Зокрема, інвалід має право на:

- працевлаштування без випробувального терміну (при направленні на роботу МСЕК);
- неповний робочий день або робочий тиждень (встановлюється за бажанням інваліда);
- відмову працювати в нічний час і надурочно;
- надання щорічної відпустки в зручний для нього час;
- основну відпустку мінімальною тривалістю 30 (для інвалідів I й II груп) і 26 календарних днів (для інвалідів

ІІІ групи);

• неоплачувану відпустку тривалістю 60 (для інвалідів І й ІІ груп) і 30 календарних днів (для інвалідів ІІІ групи);

• розірвання строкового трудового договору (якщо стан здоров'я інваліда став перешкоджати виконанню трудових обов'язків).

За бажанням працівника-інваліда роботодавець зобов'язаний встановити йому пільгові умови праці.

Оплата праці в цих випадках здійснюється пропорційно відпрацьованому часу або залежно від виробітку.

Сутність неповного робочого часу полягає в тому, що працівник працює менше за звичайну тривалість робочого часу і при цьому оплата його праці здійснюється пропорційно до відпрацьованого часу або залежно від виробітку. Причому таке зменшення може встановлюватися шляхом:

• зменшення тривалості щоденної роботи;

• зменшення кількості днів роботи протягом тижня або одночасного зменшення кількості днів і тривалості щоденної роботи [3, с. 25].

Усе залежатиме від домовленості між роботодавцем і працівником-інвалідом. Так, цеможуть бути і двігодини на день, і двігодини на тиждень. Однак при цьому має бути дотримано мінімальних державних гарантій щодо оплати праці. Більше того, якщо індивідуальною програмою інваліда передбачено зменшену тривалість робочого часу, роботодавець просто зобов'язаний створити такі умови [5, с. 26].

Інвалідам першої та другої груп надається щорічна основна відпустка тривалістю 30 календарних днів, а інвалідам третьої групи – 26 календарних днів. Відпустки надаються у зручний для них час.

Як висновок, можна сказати, що забезпечення прав людей з інвалідністю на працевлаштування та оплачувану роботу, в тому числі з умовою про виконання роботи вдома, регулюється законодавством України та здійснюється шляхом їх безпосереднього звернення до підприємств, установ, організацій чи до державної служби зайнятості.

Список використанихджерел

1. Бойко А.К. Щодо працевлаштування інвалідів в Україні / А.К. Бойко // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО». – 2013. – Випуск 20. – С. 25.

2. Довідник з працевлаштування людей з інвалідністю. – Вінниця, 2015. – 26 с.

3. Про зайнятість населення : Закон України №2058-VIII від 23.05.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17

4. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України №2109-VIII від 22.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/875-12

5. Семигіна Т.В., Іванова О.Л. Працевлаштування та зайнятість людей з інвалідністю / Т.В. Семигіна, О.Л. Іванова // Довідник для роботодавців. – Київ. – 2009. – 44 с.

ПОПЕНКО В., *магістрант спеціальності*
«Соціальна робота»,
Вінницький інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ДАВИДЕНКО Г.В.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА ЦІННІСТЬ СУЧАСНОГО ІНТЕГРОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Українське суспільство та держава на сучасному етапі свого розвитку характеризуються прагненням забезпечити максимальну реалізацію прав і свобод людини та громадянина, створити повноцінне громадянське суспільство. Очевидно, що в цьому контексті правам людини в Україні приділяється значна увага, однак недостатньо досліджень, в яких би права людини осмислювалися системно, із залученням філософсько-

правового інструментарію та методології. У зв'язку з цим загострюється актуальність дослідження прав людини як фундаментальної суспільної цінності.

Еволюційні тенденції в будь-якому суспільстві та державі залежать від того, які цінності є найбільш поширеними серед населення, які моральні ідеали та уявлення покладаються в їх основу. Слід звернути увагу на той факт, що суспільна мораль є похідною від звичаїв і традицій, пануючих у певному суспільстві, але при цьому вона виходить також із системи норм і правил поведінки, що встановлюються й гарантуються державою. Саме моральні принципи суспільства є тим взірцем, на який орієнтуються цінності окремих індивідів та їх колективів.

У суспільстві, яке якнайважливішу соціальну цінність сприймає людину, її внутрішню свободу та права як прояв цієї свободи, формується імперативний посил до держави та її інституцій щодо визнання, дотримання та захисту прав і свобод людини та громадянина. Цей посил поступово трансформується в обов'язок держави і передбачає створення та реалізацію ефективно діючих механізмів правового захисту від будь-яких порушень і неправомірних обмежень, у тому числі таких, що виходять від самої держави, її органів та посадових осіб, а також відновлення порушених прав і свобод.

Разом із тим, забезпечення прав людини залежить не тільки від правильно налаштованих державних механізмів та процедур, а й від факторів морального, культурного характеру. Тому на ситуацію, пов'язану з проблемами реалізації прав людини, впливає і моральний стан суспільства, що втратило старі орієнтири та не отримало нових, а також рівень культури населення. Саме такий стан речей вказує на трансформаційний характер суспільства, яке характеризується «подвійною ціннісною орієнтацією», тобто існуванням одночасно старих ідеалів, для яких вже немає місця в дійсності, та нових, які ще до нашої дійсності неадаптовані [4].

Крім того, характерним для перехідних формацій суспільства (у тому числі українського) є суто механічне запозичення іноземних стандартів та ідеалів. Зважаючи на це, проголошення в Україні людини найвищою соціальною

цінністю може залишитися декларацією, якщо сама людина не буде сприймати себе належним чином. Вона повинна усвідомити власну неповторність та важливість і відчути себе не лише носієм окремих прав, а й повноцінним та рівноправним членом громадянського суспільства, таким собі невід'ємним елементом етносу з набором специфічних соціальних ознак, що проявляється через різні форми діяльності (виробничу, політичну, правову, релігійну тощо). Таким чином, права людини набувають значно глибшого «звучання», ніж наділення правами якогось суб'єкта, як прийнято вважати у правовому позитивізмі: ці права, з одного боку, належать йому за природою (природно-правові теорії), а з другого – виступають результатом взаємних обмежень, наслідком існування соціуму як такого (соціологічні школи права) [3].

Однією з властивостей прав людини є їх здатність вважатися універсальною цінністю. Тобто вони мають значення для будь-якого суспільства громадянського типу, незалежно від національно-культурного контексту. Досить спірним є питання щодо існуючих у міжнародних документах формулювань прав і свобод людини та громадянина, оскільки у разі вироблення таких узагальнюючих юридичних положень неминуче виникають питання, з якої теорії прав виходити та які стандарти в цій сфері вважати взірцем. Проте складнощі правотворчого процесу не виключають ідеї можливого використання прав людини як цінності, спільної для всього світу. Насамперед, їх універсальність проявляється в тому, що вони виражають інтереси, від яких індивід не може відмовитися – життя, свободу, власність, честь тощо. Крім того, права і свободи людини та громадянина є засобом захисту від втручання держави в певні сфери суспільних відносин і, відповідно, засобом реалізації свободи індивідів [1]. При цьому вони надають можливість впливу з боку громадян на управління державою (наприклад, виборчі права) та ухвалення політичних рішень (у громадянському суспільстві до процесу обговорення таких рішень через відповідні механізми залучаються його члени, суспільні інституції). Слід також сказати, що саме права людини є підставою для взаємопорозуміння та взаємодії представників різних культур, і в цьому також проявляється їх

універсальність. Оскільки права людини передбачають ставлення до кожного як до носія таких прав, то вони забезпечують сприйняття іншого суб'єкта відносин як рівного [5]. Отже, вони виключають теорію «недолюдини», ставлення до інших членів суспільства тільки як до засобу реалізації власних інтересів. Тобто в громадянському суспільстві належність людини до іншої соціальної чи етнічної групи, сповідування інших поглядів і переконань не можуть бути підставою для неповаги до неї.

Правовий статус особи з інвалідністю характеризується тим, що як громадянин держави така особа володіє всією повнотою конституційних прав, свобод і обов'язків, тобто володіє загальним правовим статусом; з іншого боку, як особа, яка має певні вади здоров'я, вона наділена додатковими правами та пільгами, або на неї покладені додаткові обмеженнями, тобто є володарем спеціального правового статусу. Законодавство України, яке регулює статус осіб з інвалідністю:

- Конституція України;
- Закон України від 21.03.1991 р. №875-XII «Про основи соціальної захищеності інвалідів Україні»;
- Закон України від 06.10.2005 р. №2961-IV «Про реабілітацію інвалідів Україні»;
- Закон України від 19.06.2003 р. №966-IV «Про соціальні послуги»;
- Закон України від 16.11.2000 р. №2109-III «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам»;
- Державна цільова програма «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2012 р. №706.

У нашій державі у зв'язку з проведенням цілого комплексу глибоких соціально-економічних, політичних, ідеологічних і культурних перетворень, а також протистоянням на Сході проблема захисту прав і свобод людини набуває особливого значення [2]. Суть цієї проблеми полягає як у наявності труднощів у реалізації деяких закріплених у

Конституції прав і свобод, так і в недостатньому рівні їх захищеності від правопорушень. Існує чимало перешкод на шляху захисту прав людини та громадянина. Ще не відпрацьовано механізм реалізації прав і свобод у системі державних і правоохоронних органів (зокрема, поліції). Але уже тепер зрозуміло, що він повинен поєднувати у собі площину забезпечення прав, свобод і обов'язків громадян, правопорядку та площину захисту цих прав від порушень.

Разом із тим, неможна залишити поза увагою і той факт, що в Україні на сьогодні дуже обмежене коло засобів захисту прав людини, хоча для сучасної правової держави, якою позиціонує себе Україна, таких виправдань не може існувати в принципі. А тому під час розв'язання державою будь-яких соціальних проблем, справ, питань саме людині, її існуванню й розвиткові повинен надаватися абсолютний, беззаперечний пріоритет. Права людини залишаються тим абсолютним, універсальним кордоном, переступати через який не може ніхто.

Список використаних джерел

1. Гершунский Б.С. Гражданское общество в России: проблемы становления и развития / Б.С. Гершунский. – М., 2001. – С. 22.

2. Даль Р.О демократии / Р. Даль; пер. с англ. А.С. Богдановского; науч. ред. пер. О.А. Алякринский. – М., 2000. – 127 с.

3. Кельман М.С. Теорія держави : навч. посібник / М.С. Кельман. – Тернопіль, 1997. – С. 71.

4. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – С. 141.

5. Цивільний Кодекс України від 03.10.2017 р. №2147-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http://zakon 5.rada.gov.ua/laws/show/435-15

ШАФАР В.В., *магістрант*
спеціальності «Соціальна робота»,
Вінницький інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ДАВИДЕНКО Г.В.,
доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри соціальних технологій,
Вінницький інститут Університету «Україна»

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Соціальний захист – це категорія розподільчих відносин, продукт ринкової економіки. В умовах державної власності їй немає місця у взаємовідносинах держави і населення, оскільки держава не може захищати громадян від самої себе.

Кожному громадянинові потрібні соціально-економічні гарантії, закріплені законодавчо. В іншому випадку не можна досягти соціального миру між населенням, державою і підприємцями, а отже, і економічної стабільності в країні. Соціально-економічні гарантії мають здійснюватися за трьома основними напрямками.

Перший полягає в тому, що держава повинна гарантувати кожному громадянинові, зайнятому трудовою діяльністю, нормальний рівень добробуту через мінімальний рівень заробітної плати, її індексацію, помірні податки і невтручання у підприємницьку діяльність [7].

Другий напрям – це задоволення так званих пріоритетних потреб суспільства, які держава не може довірити кожному громадянину самостійно. До них належать потреби здобуття загальної освіти, виховання дітей і підлітків, проведення культурно-освітньої роботи, організація охорони здоров'я і розвитку фізичної культури членів суспільства.

Третій напрям має на меті вирівнювання рівня життя окремих групп населення, недостатня забезпеченість яких пов'язана переважно з причинами, що не залежать від їхніх трудових зусиль. Такими причинами можуть бути підвищене навантаження утриманців на працездатних; стан здоров'я; вік; втрата роботи; кризові явища в економіці. У цьому випадку

формами задоволення відповідних потреб можуть бути пенсії, допомога, стипендії, грошові виплати, їхня індексація, матеріальна допомога, пільги з податків, платежів і послуг.

Є ще одна группа соціальних гарантій, що містить усі можливі пільги. Їхня частка є незначною, а динаміка потребує окремого дослідження.

В умовах різноманіття форм власності, розширення видів індивідуальної трудової діяльності, зміни організаційних структур управління економікою, демократизації самого процесу управління, скорочення і зміни способів і методів державного втручання в господарську діяльність ланок економіки потрібні заходи щодо забезпечення соціальних гарантій населенню з боку держави [1]. Ці заходи мають являти собою гарантії кожному громадянинові на певний рівень благ і послуг за рахунок як внесків самого громадянина, так і перерозподілу ресурсів між населенням на цілі його матеріального забезпечення.

Для правильного розуміння негативних процесів, що відбуваються в Україні щодо безробіття, зубожіння, старіння населення, для вірного спрямування політики реформування та виходу із складного становища, слід, на нашу думку, насамперед чітко усвідомити в чому ж суть соціальної політики, які умови та принципи її реалізації, на що конкретно спрямована ця політика, якими засобами вирішує вона свою основну місію, які основні особливості сучасної соціальної політики.

Отже, соціальна політика – це система програм, служб та заходів, що переслідують соціальні цілі. В це поняття входять вторинні цілі тих програм, первинні цілі котрих є іншими: оподаткування та фінансова політика [5; 6]. Соціальна політика охоплює всі сфери життєдіяльності людей – виробничу, соціальну, політичну, духовну і регулює стосунки між суспільством, колективом, особою в кожній із цих сфер та зонах її взаємодії.

Метою соціальної політики є: створення умов для розвитку та оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття творчого соціального потенціалу людини, особистості, її суттєвих сил, досягнення в суспільстві соціальної злагоди, стабільності та соціальної цілісності,

самовідтворюваного, самодостатнього рівня соціодинаміки.

Слід підкреслити, що лише активний характер соціальної політики є основою зростання економічної незалежності людини. В Україні ми наразі відроджуємо незаслуженно забуті поняття: дух господаря, підприємництва, творчої діяльності, самореалізації та самовіддачі кожного активного громадянина.

Соціальна держава – форма організації суспільного буття, метою якої є реалізація права людини на гідне життя, створення всебічних умов для самореалізації соціального потенціалу людини, її сутнісних сил, забезпечення соціальної безпеки, соціальних цінностей та соціальної справедливості, соціального прогресу людства [4].

Соціальна політика є необхідною, але недостатньою умовою існування соціальної держави. Як стверджують деякі соціологи, оскільки кінцевою метою соціальної політики держави є врешті її самозбереження, відтворення, то можна назвати чимало прикладів від колишнього СРСР і Третього Рейху до сучасної Куби і Північної Кореї, коли ми маємос прави з державами, які неправильно було б назвати ані соціальними, ані правовими, хоча заперечити наявність соціальної політики важко.

І, нарешті, щодо соціальної безпеки. Соціальна безпека – це стан життєдіяльності людини та суспільства, що характеризується сформованою, сталою соціальною системою забезпечення соціальних умов діяльності особистості, її соціальної захищеності, стійкістю щодо впливу чинників, які підвищують соціальний ризик.

Соціальна цінність – це формоутворення, елемент соціального, духовного буття, що характеризує значущість для людини, суспільства певних процесів та явищ соціальної діяльності, є об’єктом її інтересів, мірою оцінок, служачи орієнтиром соціальної діяльності особистості [3].

Соціальна справедливість – соціоекономічна цінність суспільства, яка є однією з головних умов соціального прогресу, реалізація якої супроводжується утвердженням рівності соціальних прав кожної особистості (рівність можливостей, рівня користування перевагами), скасуванням необґрунтованих привілеїв, відповідністю величини доходу людини витратам

праці та капіталу, соціальним захистом непрацездатних, малозабезпечених категорій населення.

І тут, найголовнішу роль відіграє соціальний захист, той комплекс організаційно-правових та економічних заходів, що спрямований на забезпечення добробуту членів суспільства в конкретних економічних умовах [2].

Метою соціального захисту є: забезпечення рівня життя непрацездатних громадян не нижче від прожиткового мінімуму, встановленого державою; підтримання соціальної стабільності в суспільстві. Отже, заходи соціального захисту мають подвійну спрямованість. В одних випадках вони покликані надавати пасивну підтримку тим членам суспільства, які з певних причин опинилися в скрутному становищі. Пасивна підтримка надається у вигляді соціальної допомоги – допомоги суспільства особі, або сім'ї, яка не має достатніх засобів існування. Через соціальну допомогу, соціальний захист виконує свою лікувальну, реабілітаційну функцію, яка полягає в тому, щоб допомогти людям, які потрапили в скрутну життєву ситуацію, вберегтися від зубожіння і не опинитись на узбіччі суспільства.

Список використаних джерел

1. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №21. – Ст.252 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : http:www.rada.gov.ua

2. Базилюк П.В. Соціальний захист населення / П.В. Базилюк. – К. : Т-во «Знання» України, 1999. – 122 с.

3. Березін М. Соціальний захист: не милостинею, а виробництвом / М. Березін // Віче. – 2004. – №1. – С. 64-67.

4. Буковинський С.А. Шляхи розвитку бюджетної системи України / С.А. Буковинський // Фінанси України. – 2005. – №9. – С. 3-7.

5. Василик О.Д. Державні фінанси України : навчальний посібник / О.Д. Василик. – К. : Вища школа, 2001. – 383 с.

6. Воронова Л.К. Фінансове право / Л.К. Воронова. – Харків : «Консум», 2003. – 496 с.

7. Теренас Г. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / Г. Теренас. – К. : Основи, 2005. – 18 с.

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ

РЕГЛАМЕНТ РОБОТИ КОНФЕРЕНЦІЇ:

23 листопада 2017 р.

09:00 – 10.00	Реєстрація учасників, ранкова кава.
10:00 – 10:30	Привітання учасників: Проректор з наукової діяльності Університету «Україна», директор Вінницького інституту та коледжу, д. пед. н., професор **Давиденко Г.В.** Проректор з навчально-методичної роботи Університету «Україна», к.е.н., професор **Коротєєва А.В.** Представник Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні **Коваль М.** Представник Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні **Литвин М.**
10.30 –12.00	**Пленарне засідання** (актова зала).
10.30 –12.00	**Майстер-клас** «Українська жестова мова на кожен день» Тренер – учитель-дефектолог, викладач-методист **Ляшкова Н.О.**, ауд. 417.
12.00 – 12.30	Брейк-кава.
12.30 – 14.00	**Робота майстер-класів:** «Психологія фахового спілкування з людьми з інвалідністю» Тренер – психолог-практик **Немаш Л.І.**, ауд. 307. «Адаптація студентів з інвалідністю до навчання у ВНЗ» Тренер – к. філол. н., заступник директора з науково-педагогічної роботи Ілініч С.Ю., ауд. 308.
12.30 – 14.00	**Секційні засідання.**
14.00 – 15.00	Обід.
15.00 – 16.30	Обговорення майстер-класів, обмін практичним досвідом, напрацювання програми спільних дій учасників майстер-класів, представників ГО регіону. Вручення сертифікатів.

РЕГЛАМЕНТ ВИСТУПІВ:

доповідь на пленарному засіданні	15 хв.
доповідь на секції	до 20 хв.
виступ при обговоренні	до 3 хв.

Мови конференції: українська, російська, англійська.

Організатори конференції: Вінницький соціально-економічний інститут Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»; ГО «Соціальна перспектива»; Фонд імені Фрідріха фон Еберта в Україні.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

ГОЛОВА:

Давиденко Ганна Віталіївна, директор Вінницького інституту Університету «Україна», доктор педагогічних наук, кандидат філологічних наук, доцент, голова ради ГО «Соціальна перспектива».

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВИ ОРГКОМІТЕТУ:

Ілініч Світлана Юріївна, кандидат філологічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи.

Омельченко Олена Валеріївна, начальник відділу науки, міжнародної діяльності та інклюзивної освіти.

ЧЛЕНИ ОРГКОМІТЕТУ:

Яблочніков Сергій Леонтійович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту.

Чаланова Раїса Іванівна, доктор медичних наук, завідувач кафедри медицини та реабілітації.

Азарян Роберт, доктор педагогических наук, профессор, Армянский государственный педагогический университет имени Хачатура Абовяна (Вірменія).

Заброцький Михайло Михайлович, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри психології.

Швед Вадим Валерійович, кандидат економічних наук, доцент, начальник відділу навчально-методичної роботи.

Найчук Вікторія Віталіївна, кандидат психологічних наук, декан соціально-економічного факультету.

Ваколюк Сергій Миколайович, доктор філософії у галузі права, завідувач кафедри правознавства.

Костенко Наталя Іванівна, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри соціальних технологій.

Котик Інна Олександрівна, кандидат психологічних наук, доцент, заступник завідувача кафедри психології.

Кауффман Лайл, доктор філософії, професор (м. Канзас, США).

Чорноус Анна, студентка 3 курсу спеціальності «Психологія», голова студентського парламенту Вінницького інституту Університету «Україна».

ВІДКРИТТЯ КОНФЕРЕНЦІЇ

23 листопада, початок о 10.00
(Актова зала, вул. Хмельницьке шосе, 23А)

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

1. ***Миронова Світлана Петрівна,*** доктор педагогічних наук, професор, завідувач, професор кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Використання досвіду спеціального навчання як шлях розвитку інклюзивної освіти

2. ***Саранча Ірина Григорівна,*** кандидат педагогічних наук, Державна реабілітаційна установа «Центр комплексної реабілітації дітей з інвалідністю «Промінь», Вінницька міська організація соціального розвитку та становлення окремих малозахищених категорій молоді «Паросток».
Альтернативна та допоміжна комунікація дітей з інвалідність у системі комплексної реабілітації

3. ***Заброцький Михайло Михайлович,*** кандидат педагогічних наук, професор психології (Ізраїль).
Педагогічна позиція як вираження духовності вчителя

4. ***Аргіропоулос Дімітріс (Dimitris Argiropoulos),*** доктор педагогіки, професор Пармського, Болонського, Міланського університетів (Італія), референт та науковий координатор міжнародного співробітництва з інклюзивної освіти між Італією, Молдовою, Україною, Болівією, Ерітреєю (Італія).
Статус місцевих громад щодо взаємодії з дітьми з особливими потребами

5.***Вознюк Олександр Васильович,*** доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій, Житомирський державний університет імені Івана Франка.
Психокорекційний аспект інтеграції «дітей сонця» та «дітей

дощу» в соціально-педагогічне середовище

6. ***Дубасенюк Олександра Антонівна,*** доктор педагогічних наук, почесний академік НАПН України, професор кафедри педагогіки, Житомирський державний університет імені Івана Франка.
Інклюзивна парадигма сучасної освіти

7.***Кауффман Лайл (LisleKauffman),*** доктор філософії, викладач англійської жестової мови, Канзаський університет (США).
Інклюзивна освіта в Україні: неупереджений погляд

8. ***Чухрій Інна Володимирівна,*** кандидат психологічних наук, докторант кафедри ортопедагогіки та реабілітології, Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.
Особливості формування фізичного образу в молоді з порушеннями функцій опорного рухового апарату

9. ***Котик Інна Олександрівна,*** кандидат психологічних наук, доцент, науковий кореспондент Інституту психології імені Григорія Костюка (Сіетл, США).
Unreliable accommodation: body betrayal. Psychotherapy for people with disabilities (Ненадійне житло: зрада тіла. Психотерапія осіб з інвалідністю)

Програма майстер-класу
«Українська жестова мова на кожен день»

Тренер – учитель-дефектолог, викладач-методист
Ляшкова Н.О., ауд. 408

Мета: сформувати правильні уявлення про українську жестову мову, зменшити упередження проти використання жестової мови, зацікавити учасників тренінгу у вивченні української жестової мови та використанні її у своїй професійній діяльності.

Зміст навчальних досягнень. За результатами майстер-класу учасники отримають знання про українську жестову мову, її особливості, поради щодо спілкування з особами, які мають порушення слуху; вивчать дактильну абетку, вітальні жести і жести ввічливості, навчаться знайомитися, дактилювати своє

ім'я та прізвище, а також ознайомляться з базовими комунікативними жестами.

Методи навчання: дидактична гра, демонстрація.

Програма майстер-класу
«Психологія фахового спілкування з людьми з інвалідністю»

Тренер – психолог-практик Немаш Л.Г., ауд. 307

Мета: сформувати правильні уявлення про особливості комунікації та професійної взаємодії з людьми з інвалідністю різних нозологій; виробити моделі ефективної комунікації.

Цільова аудиторія: психологи, педагоги, соціальні працівники, держслужбовці.

Зміст навчальних досягнень. За результатами майстер-класу учасники отримають знання про особливості психічної діяльності та поведінки осіб з інвалідністю, що мають різні нозології; навчяться вибудовувати ефективну комунікацію та повною мірою реалізовувати поставлену комунікативну мету.

Методи навчання: дидактична гра, демонстрація.

Програма майстер-класу
«Адаптація студентів з інвалідністю до навчання у ВНЗ»

Тренер – к. філол. н., заступник директора інституту з науково-педагогічної роботи Ілініч С.Ю., ауд. 415

Мета: сформувати навички ефективної взаємодії науково-педагогічних працівників з людьми з інвалідністю в умовах інклюзії у ВНЗ.

Цільова аудиторія: психологи, педагоги, соціальні працівники, викладачі, науково-педагогічні працівники.

Зміст навчальних досягнень. За результатами майстер-класу учасники отримають знання про особливості психічної діяльності та поведінки осіб з інвалідністю, що мають різні нозології; навчяться вибудовувати ефективну комунікацію та повною мірою реалізовувати поставлену комунікативну мету у процесі навчальної діяльності; вироблять механізми адекватного оцінювання навчальних досягнень осіб з різними формами інвалідності.

Методи навчання: дидактична гра, демонстрація.

І СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ
«Світовий досвід упровадження інклюзивного навчання: здобутки та основні проблеми»
23 листопада 2017 р., 12.30
вул. Хмельницьке шосе 23 А, к. 419

Керівник секції: *Ілініч С.Ю.,* к.філол.н., заступник директора з науково-педагогічної роботи, Вінницький інститут Університету «Україна»
Секретар: *Мельник О.А.,* викладач кафедри соціальних технологій, Вінницький інститут Університету «Україна»

Коновальчук І.І., доктор педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій, Житомирський державний університет імені Івана Франка.
Інноваційні ресурси інклюзивної освіти: досвід Італії та України

Маджо Марія Антоніетта (Maria Antonietta Maggio), викладач, Пармський університет (Італія).
Інтеграції дітей з особливими потребами: досвід Італії

Ваколюк Л.М., асистент кафедри правознавства, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Інклюзивна освіта в об'єднаних територіальних громадах

Осійський Ю.О., доктор богослов'я, старший викладач кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Вплив досвіду концепцій безперервної освіти дорослого населення за кордоном на визначення його розвитку в Україні

Артюхова М.В., здобувач вищої освіти спеціальності «Правознавство», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Проблеми соціального забезпечення державних службовців в Україні і зарубіжний досвід

Маніта І.І., магістр спеціальності «Соціальна робота»,

Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Світовий досвід інклюзивної освіти в соціальній роботі

ІІ СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ
«Концепція безперервної освіти та соціалізація осіб з інвалідністю в умовах інклюзії»
23 листопада 2017 р., 12.30
вул. Хмельницьке шосе 23 А, к. 308

Керівник секції: *Яблочніков С.Л.,* д.пед.н., професор, завідувач кафедри економіки та менеджменту, Вінницький інститут Університету «Україна»
Секретар: *Омельченко О.В.,* старший викладач кафедри економіки та менеджменту, Вінницький інститут Університету «Україна»

Іваницька Н.Л., доктор філолологічних наук, професор кафедри методики філологічних дисциплін і стилістики української мови, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Екологічне виховання у системі фахової підготовки студентів з інвалідністю за філологічними спеціальностями

Докучина Т.О., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Фізична культура і спорт як засоби соціалізації дітей з особливими освітніми потребами

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Лисиця Н.С., здобувач вищої освіти спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».

Соціалізація студентів з обмеженими можливостями у вищих навчальних закладах

Мирян А.М., заслужений працівник культури України, доцент кафедри здоров'я та соціального забезпечення, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини Університету «Україна».
Комплексний супровід осіб з особливими потребами до навчання в умовах інклюзії (на прикладі Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ Університету «Україна»)

Старєва А.М., кандидат педагогічних наук, доцент, директор Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини Університету «Україна».
Підвищення кваліфікації педагога у контексті запровадження інклюзивного навчання

Гандзюк О.М., асистент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Шляхи розвитку відповідального ставлення учнів шкіл-інтернатів до свого життя

Смотрова О.О., асистент кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Інтерактивні методи підготовки педагогів до роботи в інклюзивних закладах

Буйняк М.Г., аспірант кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Психологічні чинники формування інклюзивної компетентності майбутніх педагогів

Вітько К.В., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Дніпровська філія Університету «Україна».
Навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзії в

загальноосвітніх навчальних закладах

Лавроненко А.Г., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Дніпровська філія Університету «Україна».
Навчання студентів з особливими потребами в умовах вищого навчального закладу

Луп'як І.В., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко Г.В.,*** доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Поняття та ознаки соціального захисту сімей з дітьми та сімей з дітьми з інвалідністю

Тригубець Н.М., КЗ «Вінницький обласний центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями «Обрій».
Інклюзія, інтеграція та школи-інтернати як моделі навчання дітей з особливими потребами

ІІІ СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ
«Педагогічні технології інклюзивного навчання: традиції та новаторство»
23 листопада 2017 р., 12.30
вул. Хмельницьке шосе 23 А, к. 413

Керівник секції: *Костенко Н.І.,* к.пед.н., завідувач кафедри соціальних технологій, Вінницький інститут Університету «Україна»
Секретар: *Жукова О.А.,* старший викладач кафедри економіки та менеджменту, Вінницький інститут Університету «Україна»

Бацман О.С., завідувач кафедри, старший викладач кафедри соціальної роботи Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна».

Тренінг як складова адаптаційного процесу в інтегрованих групах вищого навчального закладу

Заячковський В.М., директор, викладач інформатики та математики, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж».
Інклюзивна освіта у вищому навчальному закладі: проблеми та шляхи їх вирішення

Коновальчук І.М., викладач кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка.
Взаємодія асистента вихователя з дітьми з особливими потребами

Кущ О.П., кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та гуманітарних наук, КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти».
Технології виконання самостійних робіт під час вивчення філологічних дисциплін в умовах інклюзивного навчання

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Маринченко М.М., здобувач вищої освіти спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Проблеми інклюзивної освіти в Україні та шляхи їх вирішення

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Пастущак Л.А., магістрант спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Умови навчання у ВНЗ для студентів з особливими потребами і їх адаптація

Немаш Л.І., практичний психолог, асистент кафедри психології, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Про необхідність посилення співпраці фахівців психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти

Осійська В.В., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Інклюзивна освіта в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення

Созанська І.П., викладач суспільних дисциплін, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж».
Перші кроки до інклюзивної освіти суспільних дисциплін

Супрун В.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Національного університету «Острозька академія».
Особливості підготовки навчальних матеріалів з журналістикознавчих дисциплін для студентів з інвалідністю

Тарнавська Н.П., кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка.
Роль вихователя дошкільного освітнього закладу щодо включення дітей з особливими потребами в педагогічний процес

Тимкова В.А., кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри української та іноземних мов Вінницького національного аграрного університету.
Індивідуальна робота зі студентами з інвалідністю під час викладання української мови за професійним спрямуванням

Тімановська В.В., викладач української мови та літератури, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж».
Особливості добору й застосування наочних засобів навчання на уроках української мови та літератури в інклюзивній групі

Удич З.І., кандидат педагогічних наук, кафедра педагогіки та менеджменту освіти, Тернопільський національний педагогічний університету ім. Володимира Гнатюка.
Інклюзивна філософія загальноосвітнього навчального закладу

Чаланова Р.І., доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри медицини та реабілітації, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Якобчук Л.М., асистент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Новий методологічний підхід при вивченні здобувачами з порушенням слуху теоретичних дисциплін спеціальності «Фізична терапія, ерготерапія»

Чопік О.В., кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Формування готовності вчителів інклюзивних класів до роботи з дітьми з синдромом Дауна

Щорс В.В., соціальний педагог комунального закладу «Вінницький технічний ліцей», аспірант кафедри педагогіки Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського.
Гуманізаційні пріоритети в соціалізації учнів з особливими освітніми потребами технічного ліцею

IV СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ
«Соціальна та психологічна адаптація осіб з інвалідністю до навчання в умовах інклюзії»
23 листопада 2017 р., 12.30
вул. Хмельницьке шосе 23 А, к. 409

Керівник секції: *Найчук В.В.,* к.психол.н., декан соціально-економічного факультету, Вінницький інститут Університету «Україна»
Секретар: *Лєсніченко Н.П.,* асистент кафедри психології, Вінницький інститут Університету «Україна»

Супрун Л.В., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри журналістики Національного університету «Острозька академія».
Історико-культурні детермінанти формування толрантності як ментальної особливості українців

Дмітрієва О.І., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка.
Окремі аспекти здобуття вищої освіти студентами з порушеннями слуху

Комар Т.О., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.
Психолого-корекційна робота з учасниками бойових дій

Бушуєва Р.П., магістрантка спеціальності «Психологія», Вінницький інститут Університету «Україна».
Робота з дітьми старшого дошкільного віку з функціональними порушеннями за системою Монтессорі

Желудков Я.А., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Дніпровська філія Університету «Україна».
Вплив емоційного стану осіб з особливими потребами на навчання в умовах інклюзії

Заречнюк В.О., здобувач вищої освіти, Дніпровська філія Університету «Україна».
Соціально-психологічні проблеми розвитку дітей з особливими потребами

Куян О.О., викладач кафедри психології, Дніпровська філія Університету «Україна».
Соціально-психологічна проблема інтеграції молоді з особливими потребами

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Чапаєва Л.О., здобувач вищої освіти спеціальності «Психологія», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Соціально-психологічні особливості соціальної адаптації студентів з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі

Мирян А.М., заслужений працівник культури України, доцент кафедри здоров'я та соціального забезпечення, Миколаївський міжрегіональний інститут розвитку людини Університету «Україна».
Особливості соціальної реабілітації та професійної адаптації студентів з особливими потребами в умовах інклюзивного освітнього середовища (на прикладі ВНЗ Миколаївського інституту розвитку людини)

Петінов Я.М., магістрант спеціальності «Психологія», КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти».
Психофізіологічні особливості розвитку саморегуляції осіб з інвалідністю як передумови їх успішного навчання у вищій школі

Ревенко П.А., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Соціальна психологія девіантної поведінки підлітків

V СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ
«Інформаційні технології формування доступності в інклюзивному освітньому просторі»
23 листопада 2017 р., 12.30
вул. Хмельницьке шосе 23 А, к. 417

Керівник секції: *Мазуркевич О.П.,* кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький інститут Університету «Україна»
Секретар: *Осійський Ю.О.,* доктор богослов'я, старший викладач кафедри соціальних технологій, Вінницький інститут Університету «Україна»

Заячковська Л.М., викладач комп'ютерних дисциплін, ДВНЗ «Могилів-Подільський монтажно-економічний коледж».
Використання інформаційно-комунікативних технологій у навчанні студентів з інвалідністю у вищому навчальному закладі

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Дорош В.Р., здобувач вищої освіти спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Інформаційні технології в інклюзивному освітньому просторі

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Михальченко В.В., здобувач вищої освіти спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Інформаційно-комунікаційні потреби в інклюзивному навчанні

Мазуркевич О.П., кандидат культурології, доцент кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна»;
Патратій Я.О., здобувач вищої освіти спеціальності

«Документознавство та інформаційна діяльність», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Інформаційні технології у формуванні доступності навчального процесу в інклюзивному освітньому просторі

Огірко І.В., доктор фізико-математичних наук, професор, Українська академія друкарства, м. Львів;
Огірко О.І., кандидат технічних наук,доцент, Українська академія друкарства, м. Львів.
Інформаційні технології і системи в умовах інклюзії

VI СЕКЦІЙНЕ ЗАСІДАННЯ
«Правові та економічні аспекти формування системи інклюзивної освіти в Україні»
23 листопада 2017 р., 12.30
вул. Хмельницьке шосе 23 А, к. 310

Керівник секції: *Ваколюк С.М.,* доктор філософії в галузі права, завідувач кафедри правознавства, Вінницький інститут Університету «Україна»
Секретар: *Євась Т.В.,* старший викладач кафедри економіки та менеджменту, Вінницький інститут Університету «Україна»

Бодачевська Н.С., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Давиденко Г.В.,*** доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальних технологій, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Бюджетне фінансування соціального забезпечення пільгових категорій населення

Ваколюк О.С., заступник начальника відділу, Вінницька міська рада.
Правова підтримка осіб з особливими потребами органами місцевого самоврядування

Ваколюк С.М., доктор філософії в галузі права, завідувач кафедри правознавства, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Право людей з інвалідністю на достатній життєвий рівень за Конституцією України

Гончарук О.В., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Організація процесу працевлаштування молоді з інвалідністю України

Григоренко В.В., здобувач вищої освіти спеціальності «Правознавство», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Науковий керівник: ***Довбиш В.А.,*** кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Пільги на працю осіб з інвалідністю

Довбиш В.А., кандидат філософських наук, доцент кафедри правознавства, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Новели освітнього законодавства України: шляхами поглиблення інклюзії

Євась Т.В., старший викладач кафедри економіки та менеджменту, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Особливі функції менеджменту закладу інклюзивної освіти

Закладній О.А., фахівець відділу науки, міжнародної діяльності та інклюзивної освіти, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Інклюзивна економіка як запорука благополуччя держави

Кислуха Н.С., сімейний лікар, Вінницький районний центр первинної медичної допомоги.

Права пацієнтів з обмеженими можливостями

Ленчук О.М., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Специфіка соціальної роботи з людьми похилого віку

Литвинюк Я.В., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Житлова субсидія як державна підтримка малозабезпеченим сім'ям

Олійник О.М., голова циклової комісії з правознавства, Вінницький коледж Університету «Україна».
Захист прав людей з інвалідністю

Таланчук І.В., аспірант, старший викладач кафедри цивільного, господарського, адміністративного права та правоохоронної діяльності, Інститут права та суспільних відносин Університету «Україна».
Адміністративні аспекти навчання осіб з інвалідністю в університеті «Україна»

Омельченко О.В., старший викладач кафедри економіки та менеджменту, Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
До питання підвищення фінансової грамотності серед студентів з інвалідністю

Приходько В.О., здобувач вищої освіти спеціальності «Правознавство», Вінницький соціально-економічний інститут Університету «Україна».
Відповідальність за порушення процедури державної реєстрації речових прав та нерухоме майно та їх обтяження

Шафар В.В., магістрант спеціальності «Соціальна робота», Вінницький соціально-економічний інститут Університету

«Україна».
Соціальний захист населення як складова соціальної політики держави

Шубенко Т.П., начальник Піщанського бюро правової допомоги.
Правові аспекти формування системи інклюзивної освіти в Україні

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО…….....……..3

РОЗДІЛ 1. СВІТОВИЙ ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ: ЗДОБУТКИ ТА ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ

Миронова С.П. Використання досвіду спеціального навчання як шлях розвитку інклюзивної освіти 6
Ваколюк Л.М. Соціально-правовий захист людей з інвалідністю в Україні 8

РОЗДІЛ 2. КОНЦЕПЦІЯ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Давиденко Г.В., Ілініч С.Ю. Основні проблеми інклюзивного навчання дорослих осіб з інвалідністю в умовах несформованого інклюзивного середовища 13
Мирян А.М. Комплексний супровід осіб з особливими потребами до навчання в умовах інклюзії (на прикладі Миколаївського міжрегіонального інституту розвитку людини ВНЗ Університету «Україна») 15
Докучина Т.О. Фізична культура і спорт як засоби соціалізації дітей з особливими освітніми потребами 27
Мазуркевич О.П., Лисиця Н.С. Соціалізація студентів з обмеженими можливостями у вищих навчальних закладах 31
Гандзюк О.М. Шляхи розвитку відповідального ставлення учнів шкіл-інтернатів до свого життя 34
Вітько К.В. Навчання дітей з особливими потребами в умовах інклюзії в загальноосвітніх навчальних закладах 39
Лавроненко А.Г. Навчання студентів з особливими потребами в умовах вищого навчального закладу 42
Луп'як І.В. Поняття та ознаки соціального захисту сімей з дітьми та сімей з дітьми з інвалідністю 45

Тригубець Н.М. Інклюзія, інтеграція та школи-інтернати як моделі навчання дітей з особливими потребами 51

РОЗДІЛ 3. ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ: ТРАДИЦІЇ ТА НОВАТОРСТВО

Супрун Л.В., Супрун В.М. Соціальна реклама в інтернет-просторі як інструмент ефективної комунікації з незахищеними верствами населення 56

Бацман О.С. Тренінг як складова адаптаційного процесу в інтегрованих групах вищого навчального закладу 59

Мазуркевич О.П., Маринченко М.М. Проблеми інклюзивної освіти в Україні та шляхи їх вирішення 64

Мазуркевич О.П., Пастущак Л.А. Умови навчання у ВНЗ для студентів з особливими потребами і їх адаптація 68

Чопік О.В. Формування готовності вчителів інклюзивних класів до роботи з дітьми з синдромом Дауна 72

Немаш Л.І. Про необхідність посилення співпраці фахівців психолого-медико-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивної освіти 76

Щорс В.В. Гуманізаційні пріоритети в соціалізації учнів з особливими освітніми потребами технічного ліцею 81

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНА ТА ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ДО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Дмітрієва О.І. Окремі аспекти здобуття вищої освіти студентами з порушеннями слуху 85
Куян О.О. Соціально-психологічна проблема інтеграції молоді з особливими потребами 88
Бушуєва Р.П. Засади розвитку пізнавальної активності дітей з інвалідністю дошкільного віку в умовах використання системи М. Монтессорі 93
Желудков Я.А. Вплив емоційного стану осіб з особливими потребами на навчання в умовах інклюзії 98
Заречнюк В.О. Соціально-психологічні проблеми розвитку дітей з особливими потребами 101
Коріневська С. Особливості комунікативної сфери майбутніх психологів 104
Ревенко П.А. Соціальна психологія девіантної поведінки підлітків 107

РОЗДІЛ 5. ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ДОСТУПНОСТІ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Огірко І.В., Огірко О.І. Інформаційні технології і системи в умовах інклюзії 110
Мазуркевич О.П., Дорош В.Р. Інформаційні технології в інклюзивному освітньому просторі 122
Мазуркевич О.П., Михальченко В.В. Інформаційно-комунікаційні потреби в інклюзивному навчанні 125
Мазуркевич О.П., Патратій Я.О. Інформаційні технології у формуванні доступності навчального процесу в інклюзивному освітньому просторі 129

РОЗДІЛ 6. ПРАВОВІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Ваколюк С.М. Право людей з інвалідністю на достатній життєвий рівень за Конституцією України 133
Довбиш В.А. Новели освітнього законодавства України: шляхами поглиблення інклюзії 138
Євась Т.В. Особливі функції менеджменту закладу інклюзивної освіти 142
Омельченко О.В. До питання підвищення фінансової грамотності серед студентів з інвалідністю 144
Олійник О.М. Захист прав людей з інвалідністю 148
Закладній О.А. Інклюзивна економіка як запорука благополуччя держави 151
Бодачевська Н.С. Бюджетне фінансування соціального забезпечення пільгових категорій населення 155
Григоренко В.В. Пільги на працю осіб з обмеженими можливостями 161
Попенко В. Права людини як фундаментальна цінність сучасного інтегрованого суспільства 164
Шафар В.В. Соціальний захист населення як складова соціальної політики держави 169

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ 173

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

«ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ»

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЗБІРНИК

Оргкомітет конференції не несе відповідальності за зміст статей, матеріали друкуються в редакції та мовою авторів